YÖN

MECLİSTE KALKINMA TARTIŞMALARI

Yıl: 4 - Sayı: 137 12 Kasım 1965 125 Kuruş

OKUYUCU'DAN YÖNE

Türk gençliği kimden yanadır?

Adalet Partisinin iktidara gelişiyle, Genel Başkan Süleyman Demirel'in gençlik ve basına yardım çağrısında bulunduğunu gazetelerde okudum. Türk gençliği denen bütünün bir parçası olarak kimden yana olabileceğimiz konusunda fikirlerimi belirtmek istiyorum:

Türk gençliği, Atatürk ilke ve devrimlerini en iyi izleyecek olanlardan yanadır. Çünkü kendisi bu ilke ve devrimlerin bekçisidir. Fakat Atatürkçü yol nedir? Herşeyden önce bu kavramın üzerinde anlaşmak gerek.

1 Atatürk yolu antiemperyalist bir yoldur. Yâni kayıtsız şartsız istiklâl isteyen bir görüş. Türk milleti ve onun önderi Atatürk, bu anlayış içinde canını dişine takmış ve «Ya istiklâl, ya ölüm» *diyerek bir kurtuluş savaşı* vermişti. Bu cennet vatanın bir karış toprağını vermemek her Türkün birleştiği bir nokta olmuştur. Ne acıdır ki, bugün 35 milyon metrekarelik Türk toprağı yabancıların elindedir. Türk gençliği, bu durumu düzeltecek olanlardan yanadır.

2 Atatürk, imtiyazlı ve kontrolcu yabancı sermayenin karşısındaydı ve bu yüzdendir ki Kanunî devrinden beri süregelen kapitülâsyonları kaldırmıştır. Fakat biz bugün torunlarımızın dahi *gırtlağına kadar borç içinde* doğacağı bir yabancı sermayecilik ortamı içinde yaşıyoruz. Yabancı sermayeden, hiç bir imtiyaz tanımadan yararlanma bu memleketin çıkarlarına en uygun yoldur kanısındayım.

3 Atatürk halkçıydı. Bugün politik bir slogan haline gelen «Köylü efendimizdir» sözünün bir gerçek olduğunun anlaşılması ve aksiyon alanına geçiş. Yâni köylünün yaşama şartlarını yükseltmek gerekir. Bu ancak Türkiye'deki feodalite sistemini yıkmakla, yâni toprak reformu ile birlikte bir ziraî reformu gerçekleştirmekle mümkündür.

4 Bağımsızlık. Atatürk «Yurtta sulh, cihanda sulh» sözüyle genel bir barıştan yana olduğunu ifade etmiştir. Milletlerarası meselelerin çözümünde gerçekçi bir tutumun benimsenmesi ve *kurtuluş savaşlarının* desteklenmesi gerekir. Türk gençliği olarak böyle bir görüşten yana olanlarlayız. Birleşmiş Milletlerde parmağımızı kaldırırken hiçbir yabancı devletin gözünün içine bakmanın gereği yoktur.

5 Devletçilik. Atatürk, iktisadi meseleleri devletçi bir görüşle çözümleyen bir devlet adamıydı. 25 yıllık bir özel teşebbüs denemesinin başarısızlığa uğramasından sonra memleketimizi ancak ve ancak devletçi bir sistemin kalkındırabileceği inancı hâkim olmuştur.

Sonuç olarak Atatürk gençliğinin ne Rusya, ne Amerika, ne de Komünist Çin v. s.. fakat yalnız ve yalnız Türkiye diyebilen ve asıl kuvvet olarak Türk halkının gücüne inananlardan ve aynı zamanda iktisadî politik, kültürel ilişkileri bütün memleketlerle geliştirilebilen bir iktidardan yana olabileceğini söylemek isterim.

Erdem BAYKAL

Sana yakışamadık Atatürk

—Eser Gürel'e—

Yalancılar, nankörler, kalemşorlar! Atatürk'ü paravana yapıp ardına saklananlar. Yürek çatlatanlar. Göbek büyütenler. Tüyü bitmedik yetimin hakkını yiyenler. Kuyruk sallayanlar. Alışmışlar!.. Söyleyin. Yakışabildik mi Atatürk'e?

Subaylar, yargıçlar, öğretmenler! Atatürk'ün askerleri, ne haber?

Gökdelenlerde yaşayanlar. Banyolu, kaloriferli evlerden gününü gün edenler. Yıl değiştikçe araba değiştirenler. Dudaklarından «Yeni Harman» sigarasını kesmiyenler. Para sesinden cepleri rahatsız olanlar. Ağalar, dedeler, şeyhler! Koyun elinizi vicdanınıza. Konuşun. O büyük adama yakışabildik mi?

Sen Artvin'in Salkımlı Köyü. Önünden Çoruh Akar. Çoruh'un suyu bulanık. Deli-dolu. Huşur huşur. Kasım ayında Çoruh üşür. İki yanında çingeneler yaşar çadırda. Çingeneler *bir sürü*. Çıplak eşeklerin ardında, yalınayak çocuklar gezinir. Çocukların yüzleri sarı. Edep yerleri görünür apaçık. Sen Çoruh'un yanında debelenen çingene. Sen yalan söylemezsin. Söyle. Yakışabildik mi Atatürk'e?

Sen Anadoluhisarı'ndaki pantalonlu kız, belden aşağısını karayılana benzeten. Ağzında ciklet, *saçlarında parfüm kokusu.* On altısında dudakları kanayan. Sen Kanlıca'da ayak ayak üstüne yoğurt kaşıklayan iri baldırlı hanım. Sen hasır şapkalı bayan. Sen bilmem ne topluluğuna özenen saçları kızıloğlan delikanlı. Sen beyefendi, gazeteci. Ağaları savunan kalemli. Ak kâğıdı kara düşüncelerle boyama. De bana yakıştık mı Mustafa Kemal'e? Deyin. Konuşun!..

Antep'in Zıramba köylüleri. Siz konuşun. Diyarbakır'ın Simaki köylüleri, siz söyleyin. Urfa'nın Çamurlu köyünde yarıya yaşayanlar, mezhepleri yüzünden kınananlar! Kızları zorla kaçırılan Müslüm Kadıköylüler. Ağaların malı için canını yitirenler. Apandisiti patlayıp 30 yaşında dağ gibi devrilen teyzemin oğlu. Bu ölümü, alınyazısına bağlayan zavallı teyzem. Geriye kalan üçünde, *yedisinde*, dokuzunda teyzemin üç torunu. Siz söyleyin. Yakışabildik mi Atatürk'e?

Hayır! Yakışamadık. O'nunla olamadık. «İzindeyiz» dedik. Ayrı *yön tuttuk. «Eserlerine bağlıyız»* dedik, baltaladık, yıktık. Her geçen gün, O'nun yaptıklarından götürdü. Zamanında, kuvruklarını bacaklarının arasına sıkıştıranlar, ortadan toz olanlar, bugün kurtarıcı gibi kol geziyorlar. Kara yüzleri, az da olsa kızarmıyor. Uzatmanın gereği yok Mustafa Kemal. Sen kazandın, biz yitirdik. Sen kurdun, biz yıktık. Sen «hak» dedin, biz «hık» dedik, durduk. Yıllardır birbirimizi yedik. Öksürük aynı öksürük.

Sözün doğrusu, sana yakışamadık Atatürk...

A. Kemal Diyarbakırlı

Hapis'teki bir Harbiyeli

Muhterem Efendim,

Değerli zamanınızı alacağım için özür dilerim. Fakat yazmaktan kendimi alamadım. Tamamen okunmasını ve gereğinin yapılmasını bilhassa istirham ediyorum. Ben iki buçuk senedir hapiste bulunan Harbiyelilerden biriyim.

Hürriyet Gazetesinde, AP iktidarınca çıkarılacak umumî af hakkında, iktidara yakın çevrelere atfen, komünistler ile 21 Mayısçıların yapılması düşünülen af kanununa dahil edilmiyeceği bildiriliyordu.

Benim şahsen onlardan af istediğim ve beklediğim yok. Bu haberin nasıl bir taktik olduğunu tahmin ediyorum Ama bugün umumî efkârın olduğuna da pek inanamıyorum. Onun için halkı herşeye alıştırabilirler. Benim şurada üç-dört ay'ım kaldı. *Bir şey* sayılmaz. Onun için hükmetmek mevkiinde bulunanlara bazı diyeceklerim vardır.

Harbiye'de iki sene okudum. Harbiye askerliğin başlangıcıdır. Ve yeminle girilir. Her türlü askerî bilgi ve eğitime tâbi tutulduk. 21 Mayıs 1963'ten sonra 15 gün içinde üç aylık izne gönderilecektim ve dönüşte subay çıkacaktım. Şimdi ise hapisteyim ve çıkınca er olarak askere alınmak isteniyorum. Bu kasıt mı? Angarya mı? Bu iş bir an önce açıklığa kavuşturulmalıdır.

Düşüncelerimde haklı olup olmadığımı maddeler halinde inceliyorum:

1 — *27 Mayıs* devriminin yaratılması ve yaşatılmasında bizim payımız vardır. Memleketteki küçük çevremde nelerle karşılaştığımı ve kimleri ikna için çırpındığımı anlatamam. Bugün ne oldu? Ben hapisteyken, inadına 27 Mayıs günü, Bumin Yamanoğlu salıveriliyordu.

2 — Devrik iktidar mensupları iki ay içinde hasta yapılıp bırakılırken de biz gençlerin hasta olması bekleniyordu herhalde. Nitekim bir arkadaşım verem oldu.

3 — *27 Mayısta tasfiye edilen* zihniyetin artıkları meydana çıkıyor ve hâkim oluyor.

4 — 21 Mayıs hareketinin yapılacağı hükûmete bildirildiği halde tedbir alınmıyor. Bundan kimse sorumlu tutulmuyor. Ve kimsenin de kılı kıpırdamıyor.

5 — Mahkemede, memlekette *tahrik olduğu öne sürülünce* reddediliyor. Bir müddet sonra da tahrik var diye, kanunsuzca Meclis Başkanına başvurulabiliyor. Çap meselesi... Demokrasi... Olur şimdilik böyle şeyler...

6 — 21 Mayısın gerçek sosyal, ekonomik ve siyasal sebepleri bilindiği halde, mevki ve sebep oluş yüzünden takınılan bu mer*hametsizce tavır* vicdanları sızlatmıyor.

7 — Beraat eden Harbiyeliler de okullarından kovuluyor. Ses yok...

8 — Memlekette bir değişiklik yok.

Bulunduğum kasabada devlet halk'a yabancı. Jandarma, mahkeme, *hastahane ve personeli* için doktor, vergi dairesi... Halkın çoğu çıplak ayaklı. Devamlı görüyorum. Görmeyen gelsin görsün. Yoksul kadınlar, çorapsız lâstik paçavralarla üç dört lira için dağdan kaçak odun getirip satıyorlar.

9 — Bulunduğum hapishane için yaşanmaz diye rapor var. Buna rağmen kalıyorum. Banyosu yok. İnanamazsınız ama yazıyorum: Biz gelinceye kadar buranın banyo derdi de yokmuş... Şehirde zaten yok. Ve de devletin verdiği istihkakla muhakkak ölünür. Fakir olan ailemin boğazından keserek gönderdiği parayla yaşayabiliyorum. Çok şükür kalan üç ayı nasıl olsa geçiririm. Bu durumu bir arkadaş Bakan*lığa bildiriyor da*, Sayın Bakanlık, nereye gitmek istersin, gönderelim diyor. Sanki diğerleri insan değil. Ben bunu kabul etmiyorum.

10 — Ast rütbedeki subay kadar askerî bilgi ve eğitime sahip olduğum halde —ki aksini iddia edecek varsa buyursun—, yeniden er olarak askere alınmak isteniyoruz. Seferberlik durumu da yok ki...

11 — İşin fenası Vatan, Millet, Mukaddesat kelimeleri arkasında *oynanan oyunların farkına* vardım ve ne demek olduğunu da çok iyi öğrendim.

12 — Bir kısım mahkûmu düşünce ve hislerinden dolayı içerde bırakmayı vicdanım kabul etmiyor.

13 — Bu kadarcık durumumla bile beni haklı bulacağınızdan eminim. Daha başka gerçekleri de yazmak isterdim. Fakat zamansız ve yayınlanamıyacağı için geçiyorum ve esasa girmiyorum. 27 Mayıs, öncesi ve sonrasıyla bir ilâhî komedi-dramdır benim için artık. *İlgilendirmediği ölçüde* feraha kavuşacağımı sanıyorum. Bizi, halkı hâlâ tepe tepe bu oyundaki safalarını sürmekte berdevamlar. Ve parmaklıklardan acı gözlerle seyrediyorum hayallerimin en güzeli zihnimde ezilirken. Sırrı anladım; katıla katıla gülmek istiyorum. Ne yazık ki, istediğim halde yapamıyorum; kaçmak görmemek istiyorum. Affedersiniz.

Saygılarımla

Günay Sürmeli
(İvrindi - Balıkesir Cezaevinde siyasî hükümlü)

BU BAHARLAR

Ufukta bereketli yağmurlar kardeşim,
Bu baharlar başka bahar olmalı
Başaklar daha dolgun,
Yapraklar yeşil mi yeşil,
Bir baştan bir başa ana yurdun
Her bucağından nur doğmalı...

★

Sen, ben, Ahmet, Mehmet!
Ver elini benim canım kardeşim,
Ninelerin duaları tutmalı..
Türk doğmanın büyüklüğü, şerefi
Ve analarımızın südü,
Helâl olmalı.

★

Dinmeli, bu sancılar dinmeli
Bu baharlar başka bahar olmalı
Alın teri, göz nuruyla
Delmeli, gökleri bacalar delmeli
Her doğan Türk'ün yüzü gülmeli..

★

Ufukta bereketli yağmurlar kardeşim,
Emekçiler, tüm aydınlar elele...
Gün batar, gün doğar...
Bu baharlar başka bahar olmalı...

SERDAR ALTUĞ

Çağrı

Görevi başında ŞEHİD olan değerli Müzik Öğretmenizimiz unutulmaz hizmetlerini ve saygıdeğer anısını sonsuzlaştırmak düşüncesiyle LİSEMİZE verilmiştir Öğretmen arkadaşları ve sevgili öğrencileri tarafından, okul bahçesine ve kabri başına birer büsbütün dikilmesi istenmektedir.

Değerli meslekdaşlarımızın, değerbilir öğretmen dostlarının, bütün resmî ve özel kurumlarımızın, Basın topluluğumuve Sayın Tarsuslu hemşehrilerimizin bu dileğimizin gerçekleşmesinde bizlere yardımcı olacaklarına inanarak, ilgileri için önceden teşekkür eder, saygılarımızı sunarız.

Tarsus
Erdoğan Kükrekol Lisesi
Öğretmen ve Öğrencileri

Not: Banka hesabı
Ziraat Bank. (13815)

YÖN

HAFTALIK FİKİR VE SAN'AT GAZETESİ

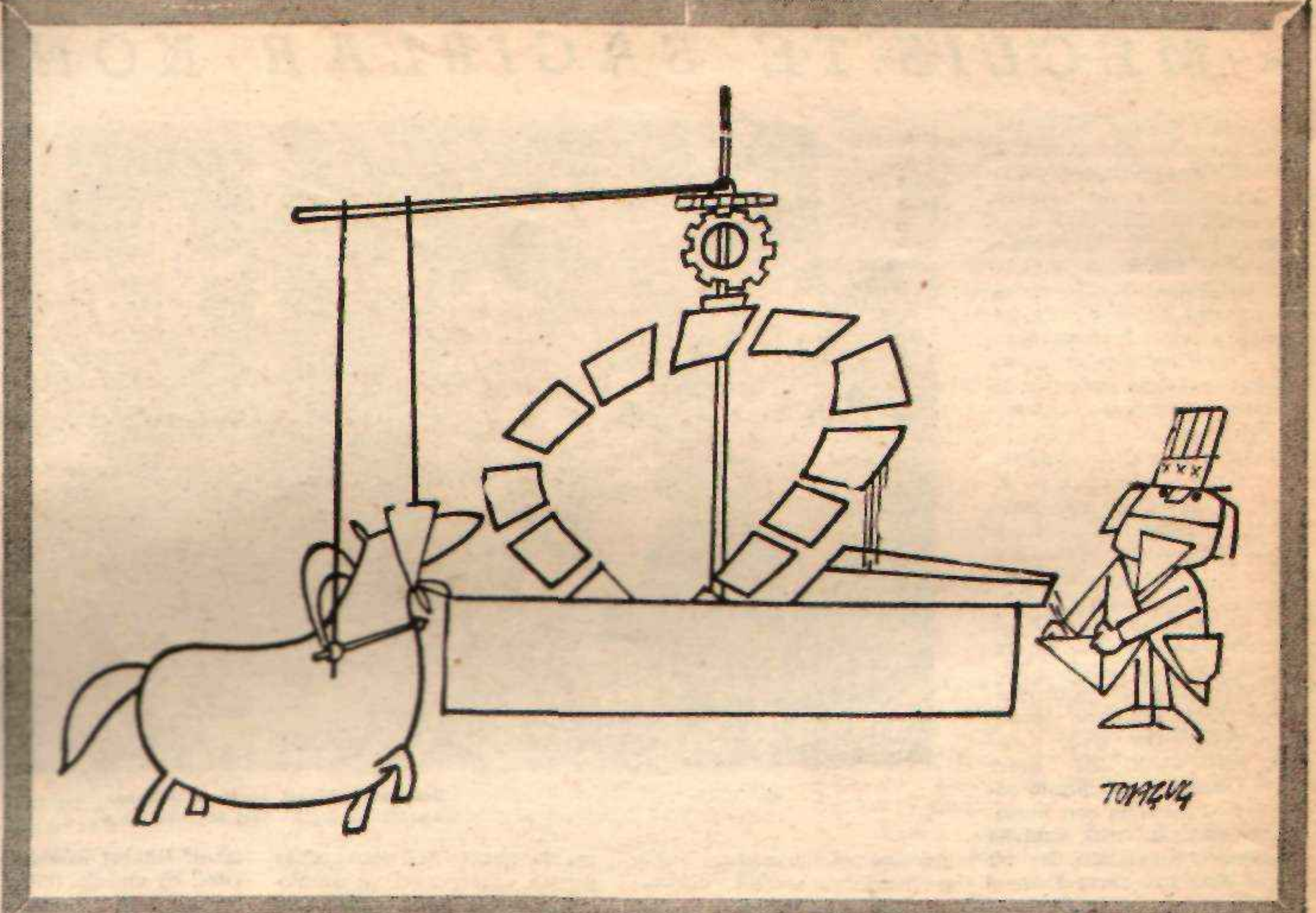
Kurucuları: Cemal Reşit Eyüboğlu — Mümtaz Soysal — Doğan Avcıoğlu
İmtiyaz Sahibi ve Sorumlu Yazı İşleri Müdürü: Doğan Avcıoğlu
Basıldığı yer: Güneş Matbaacılık T. A. Ş.

ADRES: Yazı İşleri: Sümer sokak No: 16/8 Yenişehir — ANKARA
Telefon: 17 60 69 — İstanbul Bürosu (Satış İlân ve Abone İşleri): Mollafenari Sok No. 32 Cağaloğlu — İstanbul Tel: 22 98 70 — Posta Kutusu 512 İstanbul.

ABONE: Bir yıllık (52 sayı) 60 T.L.. Altı aylık (26 sayı) 30.— T.L.. Üç aylık (13 sayı) 15.— T.L.'dır. Yurt dışı abonmanlarda bu bedellere ayrıca posta pulu ücreti kadar ilâve yapılır. Geçmiş sayıların fiyatı 2.50 T.L.'dır.

İLAN: Beher sütunda santimi 25.— T.L. dır. Sığ. rekb çıkacak ilân ve reklâmlarla kitap ilânları için özel indirimler yapılır. İlân ve reklâmların yayınlanmasından ötürü hiçbir sorumluluk yüklenilmez

1965 YILINDA ATATÜRKÇÜLÜK

MEDRESE ATATÜRKÇÜLÜĞÜ

Fetvacılık biçiminde bir Atatürkçülükten artık vazgeçilmelidir. Büyük Atatürk, değişik şartlarda, çeşitli yorumlara elverişli sözler söylemiştir. Bir tarihte, «Antikapitalistiz» demiştir. Bir süre sonra CHP ilkelerini açıklarken, «Memleketimizde, milyonerlerin, hatta milyarderlerin de yetişmesine çalışacağız» demeyi gerekli bulmuştur. Bir yerde, «yabancı sermayenin Türkiyeyi nasıl mahvettiğini» anlatmıştır. Yeni Başbakanın yabancı sermaye hayranlığını haklı göstermek için Senatoda okuduğu Şubat 1923 konuşmasında da, «yabancı sermayelere gereken teminatı vermeye her zaman hazırız» ifadesini kullanmıştır. Bu sözlerden yalnız birine sarılıp, büyük liderin kapitalizmden yana olduğunu savunmak ne kadar yanlışsa, onun kapitalizme karşı bulunduğunu söylemek de o kadar hâtâlıdır. Bu karşılıklı fetva yarışı, kısır çekişmelerden başka sonuç vermez.

Herkesin oybirliği ile kabul ettiği üzere, Atatürk, çağdaş uygarlık düzeyine ulaşmış bağımsız bir Türkiye kurma yolunda çaba göstermiştir. Cumhuriyetin kuruluşundan 42 yıl sonra dahi, bu amaca ulaşmaktan baş döndürücü bir uzaklıkta bulunduğumuza göre, lâf ebeliğini bırakıp, çağdaş uygarlık düzeyine hangi yoldan hızla erişebileceğimizi araştırmamız gerekir. Günümüzde, en geri ülkeler arasında sayılan Türkiyemizde, başka türlü bir Atatürkçülük düşünülemez.

Büyük liderin ilkelerine bağlılıkları gardrop değiştirmekten öteye gitmeyen ve Atatürkçü olmadıkları yavaş yavaş anlaşılmaya başlıyan smokinli gericilerin dışında bütün Atatürkçüler, bugünkü durumdan kurtulmak için, toprak reformu, ciddi bir plânlama ve halktan yana bir devletçilik gibi köklü değişikliklerin zorunluluğu konusunda birleşmektedirler. Ne var ki politik düzen, her türlü köklü reform düşüncesine karşı çıkan eşraf - komprador takımını iktidara getirmektedir. Eşraf - komprador çıkarlarını savunanlar, peşlerinde halk çoğunluğunu da sürükleyerek, bugünkü köhne, kalkınmaya engel sosyal ve ekonomik düzeni sürdürmektedirler. Halk, halktan yana olanlarla beraber değildir.

Ortada büyük bir terslik vardır. Atatürkçülük yolu, bu tersliğin aşılmasıyla düze çıkacaktır. Atatürkçüler, ilerleme yolunu tıkayan bu en büyük tersliğin nedenlerini, sosyal - demokrat tekerlemelerinden kurtularak, derinlemesine araştırmalıdırlar.

ATATÜRKÇÜLERİN YANLIŞLARI

İlk bakışta sezilen bir gerçek vardır: Türkiyede ilerici hareketin öncülüğünü, subay - memur kadrosunun dinamik kanadı yapmıştır. Ne var ki sosyal orijinleri, ayrıca araştırılması gereken bu ilerici kadronun, köklü bir yenileşme hareketini başarıya ulaştırabildiği ve halkın yaşayışında hissedilir bir iyileşmeyi gerçekleştirebildiği söylenemez. Tanzimat ilericileri, Sarayın gölgesinde, bilerek ya da bilmeyerek, Avrupa emperyalizminin arzuladığı ve onların çıkarına olan reformlara yönelmişlerdir: Anadolu esnafı, Türk imalâtçısının iflâsına yol açan 1838 Osmanlı — İngiliz ticaret anlaşmasını önlemek için İstanbula heyetler yollamışlar, fakat Tanzimat ilericileri, Anadolunun sefaleti pahasına anlaşmayı imzalamışlardır. 1908 ilericiliği, İngiliz emperyalizminin yerine Alman emperyalizminin dümen suyunda girişilen kanlı bir savaştan ve boş yere verilen yüzbinlerce şehitten öte bir şey getirmemişlerdir.

Bağımsızlık savaşından sonra, devrimci subay - memur kadrosu da, yeni bir Türkiye yolunda önemli adımlar atmakla beraber, Anadolu halkının kaderinde esaslı bir değişikliği gerçekleştirememiştir. Atatürkçüler, büyük başarılarının yanı sıra büyük başarısızlıkları da apaçık ortaya koymalıdırlar: Türkiyenin ekonomi politikasını çizecek olan İzmir İktisat Kongresine, kurtuluş yıllarını işgal altındaki İstanbulda tatlı kâr peşinde geçiren İstanbul Ticaret Odasının tüccar temsilcileri hâkim olmuştur. İhtilâl kadrosunun bir kısmı, İş Bankası yoluyla, iş hayatına atılmıştır. İzmir Kongresinde, boş çiftliklerin fakir köylüye verilmesi teklifi, toprak ağalarından ibaret olan köylü delegelerin de katılmasıyla reddedilmiştir. 1924 Anayasasına konan, «bedeli peşin ödenmeden kamulaştırma yapılamaz» hükmü ile toprak reformu yolu tıkanmış, bu hüküm ancak 1937'de değiştirilmiştir. Bireyci burjuva toplumdan aktarılan Medenî Kanunun bazı hükümleri, tarımda devrimci devlet müdahelesini imkânsız kılmış, üstelik zengin köylülerin miri toprakları yağma etmesine yol açmıştır. Sağlam teminat karşılığı verilen Ziraat Bankası kredileri, sâdece ve sâdece tüccar ve eşrafa yaramıştır. Tüccar yüzde 10 ile aldığı parayı, yüzde 80 - 120 faizle fakir köylüye kiralamıştır. Konyalı Mehmet Ağa, 1926 yılında Mustafa Kemal'e, «Paşam, banka kredi vermek için bizden tüccar kefil istiyor. Bankanın idare heyetini çiftçilerden yap» diyordu.

1929 Dünya Buhranı, hububat fiyatlarını feci ölçüde düşürmüş, fakat Toprak Mahsulleri Ofisi ancak 1938'de kurulabilmiştir. Perişan köylü, yetişkin adam başına 8 ilâ 15 lira yol vergisi ödeme zorunda bırakılmıştır. Yıllık toplam yol vergisi 50 lira olan bir aile, borcunu karşılayabilmek için, okkası 4 kuruştan 1250 okka buğday satma durumundaydı. Yalnız fakir ve orta halli değil, nice ortanın üstündeki köylü ailesi, bu parayı verememiş, ya yorganını sırtına vurup çalışmaya, ya da hapse gitmiştir. Köylü ve kasabalı, öğretmenin maaşı da dahil, ilkokul giderlerini karşılamak zorundaydı. Bu ağır yükü kaldırması mümkün olmıyan fakir köylü ve esnaf, okul da, öğretmen de istememiştir. Bu tabloya, Osmanlılıktan kalma, yüzyıllar boyu sürüp giden geleneksel jandarma ve tahsildar baskısı eklenince, bir kısım eşrafın da, halk çoğunluğunun da ilerici kadroya neden karşı olduğu kolayca anlaşılabilir.

TUTUCU GÜÇLER DEMİRPERDESİ

Türkiyede ilerici aydın kadro, eline imkân geçtiği zaman dahi, enerjisini halkı, komprador, tefeci ve ağa tahakkümünden kurtarma yolunda kullanmayı, ciddiyetle denememiştir. Aksine, iyi niyetle alınan kararlarla, bu tutucu egemenliği güçlendirmiştir. Din ve gelenek istismarcılığı yapabilme imkânını da elde eden tutucu güçler, çok partili hayata geçilince işçi ve köylü üzerinde hayli etkili olan küçük esnafla, işçi - köylü çoğunluğunun oyunu, her zaman zahmetsizce toplayabilmiştir.

YÖN'ün 90. sayısında Doğuda yapılan bir sosyolojik araştırmayı yayınlamıştık. Ağa ve Şeyhin, fakir köylüyü nasıl bir çember içinde tuttuğunu ortaya koyan araştırma, şu sonuca varmaktaydı: «Köylünün bütün hayatı, ağa ve şeyh tarafından kontrol altına alınmıştır. Köylü, geceleri kahve yerine ağanın odasında toplanır. Köylü, ağanın mağazalarından alış veriş eder. Mağazalar hem köylünün malını alır, hem de ona borç para verir. Köylünün hükûmet kapısında işini gören avukat ve politikacı, ağa ailesindendir. Köylünün bu çemberi kırabilmesi mümkün değildir.»

Sosyolog Mübeccel Kıray'ın Ereğli incelemesi de, kapitalizme geçişe rağmen yarı feodal ilişkilerin nasıl yaşadığını ve köylünün kasaba eşrafına nasıl bağımlı bir durumda kaldığını göstermiştir. Sosyolog İbrahim Yasa, çalışmalarında köylünün nasıl bir iki zengin aile etrafında kümelendiğini ortaya koymuştur. Küçük esnafın ve büyük toprak ağalarına bağlı köylerdeki minnacık ağaların oy mekanizması üzerindeki etkileri, toplumcu araştırmacılarını beklemektedir.

Şimdilik elde mevcut sınırlı bilgi dahi, sosyalist teorinin ışığı altında, zamanla geliştirmeye çalışacağımız bazı kaba tahminlerde bulunmaya imkân vermektedir:

1 Halk kütleleri, tutucu güçlerin ideolojik ve ekonomik egemenliği altındadır. İşçi ve köylü, köydeki ufak ağa ile kasaba eşrafından -kompradorlar aracılığı ile- Wall Street'e ve Washington'a kadar uzanan tutucu bir çember içindedir.

2 İlerici hareketi temsil eden Atatürkçü kadroya karşı halk, tıpkı eşraf gibi güvensizdir ve onları kendine yabancı saymaktadır. Bu durum, esasen yenilmesi güç olan tutucu güçler egemenliğini pekleştirmektedir.

3 CHP, saflarında yer alan eşraf ve tüccarın çıkarlarına dokunmadığı sürece, önemli miktarda oy alabilmiştir. CHP, Menderes'in zirve yılı olan 1954'te dahi, oyların üçte birinden fazlasını toplayabilmiştir. Fakat bu siyasî teşekkül, ciddi bir reform hareketine girişmeden dahi, servet beyanı, vergi açıklaması, büyük çiftçilerin vergilendirilmesi gibi önemsiz tedbirler ve toprak reformu lâfları yüzünden eşraf ve tüccarı ürkütmüştür. Bu ürkme, CHP'ye bir milyon civarında oy kaybettirmiştir. CHP, Kaldor'un servet vergisiyle arazi vergisini uygulamaya kalkışsaydı, belki de bir milyon oyunu daha eritebilecekti. CHP, tehlikeli bir dönemeçtedir.

4 TİP, esas itibariyle, memur, öğretmen, üniversite gençliği gibi Atatürkçü aydınlardan bir kısmının eskiden CHP'ye giden oylarını toplamıştır. Öyle görünür ki TİP, bölgelerinde tutulan ilerici aydınların kişisel etkileriyle bir miktar işçi ve köylü oyu alabilmiştir.

5 Küçük esnafı, işçiyi ve köylüyü, ekonomik ve ideolojik egemenliğinde bulunduran tutucu güçler, işçi ve köylüden çok daha büyük bir hızla bilinçlenmekte, saflarını sıklaştırmakta ve ilerici kuvvetlerin karşısında dikilmektedir. İktidar gücü, istense de istenmese de, ilerici hareketi frenleme yolunda kullanılacaktır. CHP'den kopma tutucu çevrelerin eklenmesiyle güçlenen bu tutucu güçler koalisyonun, dış destekler de hesaba katılınca, esnaf, köylü ve işçi üzerindeki egemenliğini hayli uzun süre devam ettirmesini beklemek gerekir. Aslında çıkarları büyük burjuvaziyle çatışan esnafın bu tutumu, toplumcu sosyologların araştırmalarıyla aydınlığa çıkabilecektir.

Atatürkçülüğün draması bu noktada yatmaktadır: Bir ucu İstanbul ve İzmir kompradorları yoluyla Washington'a, New York ve Londra borsalarına uzanan bir tutucu duman perdesi eşraf, tüccar, tefeci ve ağa aracılığı ile küçük esnafa kadar nüfuz etmekte ve halk ile halktan yana ilerici güçler arasında aşılması güç bir engel yaratmaktadır.

Yüzyıldır süren yenileşme çabamızda, sosyal orijinleri üzerinde ayrıca durulması gereken ilerici aydın kadro, halka gidişi çok zorlaştıran bu duman perdesinin farkına varmadı, aksine, hâtâlı davranışlarıyla, halkı iyice kendinden soğutarak bu duman perdesini koyulaştırdı. İlerici güçler, şimdi yeni yeni bu hâtâları anlamakta, bireyleri toplum yapısından gelen çeşitli tutucu etkilerden sıyrılmış bağımsız kişiler sayan soyut ve romantik halkçılık görüşünden kurtulmakta ve Atatürkün özlediği toplumu kurabilmek için gerekli olan Halk - İleri Kadro ayniyetinin, ancak bu duman perdesinin kesinlikle yırtılması suretiyle gerçekleşebileceğini sezmektedir.

Atatürkçüler, halkçılık yolunun Londra asfaltı gibi dümdüz olmadığını hatırlayarak, hiç bir imkânı reddetmeden bu duman perdesini kaldırma uğrunda enerjilerini teksif etmelidirler. Halkın uyanış ve bilinçlenmesi, bu duman perdesi yırtılmadıkça, çok ve pek çok zaman istiyecektir.

Doğan Avcıoğlu

HÜKÛMET PROGRAMI GÖRÜŞMELERİ

«-MECLİS'TE SAĞIRLAR KONUŞMASI-»

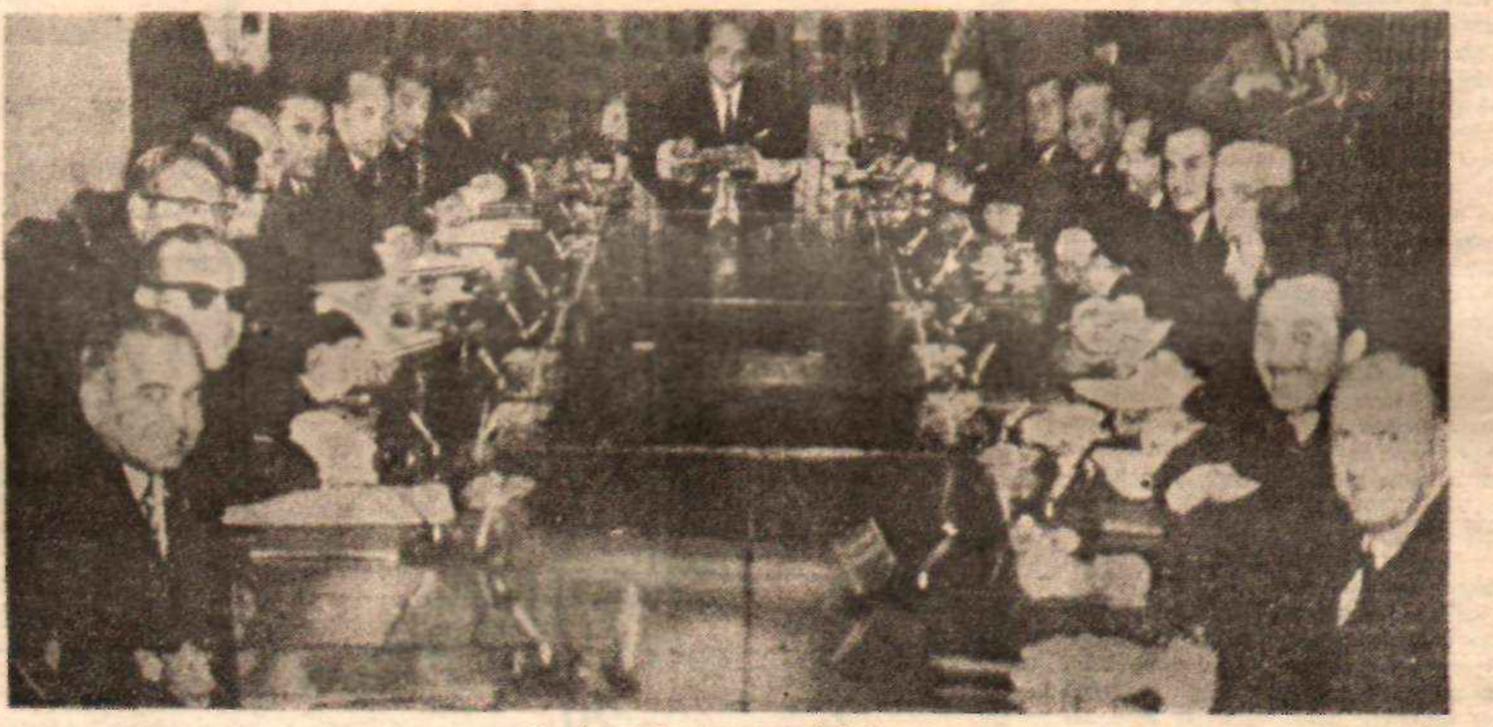
Dört gün boyunca süren Hükûmet programı görüşmeleri, akademik plânda kalkınma metodu tartışmalarına, dış politika konusunda ilk defa ciddî çatışmalara, kavga ve gürültülere sahne oldu. Ele alınan konulardaki bu yeniliği, Meclise de giren sosyalist fikrin bir zaferi saymak gerekir. Bununla beraber, tartışmalar hiç bir zaman bir diyalog haline gelmedi, bir «sağırlar konuşması» olarak sürdü gitti.

Hatipler aynı dili konuşmuyorlar, «kör gözün parmağı» kadar açık kavramlara çok farklı anlamlar veriyorlardı. Meselâ kapitalizmin ateşli savunucusu Başbakan Demirel, kapitalist olmadığını, özel teşebbüsçü olduğunu söyleyebiliyordu: «TİP sözcüsünün ifadesine göre, biz kapitalistmişiz. Yok öyle şey, bunu kabul etmiyoruz. Ondokuzuncu yüzyılın kapitalizmi bitmiştir diyoruz. Her yerde söyledim, bizim (izm) lerle işimiz yok». Demirel, kapitalizmin ondokuzuncu yüzyılda son bulduğu inancındaydı. Artık «izm»ler kalmamıştı. Kapitalizm de bir «izm» olduğuna göre, Demirel kapitalizme karşıydı. O, özel teşebbüsçüydü! Sömürme denen şeyi asla kabul edemiyordu. İktidarın başı, Türkiye'yi kurtarmak için yola çıkmıştı. Türkiyeyi kurtarmak isteyen kimsenin, Türkiyeyi sömürtmesi mümkün değildi: «Türkiye'yi kurtarmak için yola çıkacağız, sonra de Türkiye'yi sömürteceğiz. Neden? Öyle ise şu sömürme ve sömürülme işine bir son verelim. Bu bizim lûgatımızda yer almamalıdır». Yabancı sermaye de Türkiye'yi sömüremezdi. Demirel Senato'da, «Türk kafası kâfi derecede inkişaf etmemiş midir ki bu memleketin menfaatlerini koruyamıyacak» diyordu.

Sayın Başbakanın sistem tartışmalarına da tahammülü yoktu. Kalkınma istiyor muyduk, yoksa istemiyor muyduk? Eğer istiyorsak, Demirel'in kalkınma yolunu ve programını kabul etmek gerekti: «Büyük Türk milleti olarak bu cennet vatanda yaşamaya kararlı mıyız, yoksa buradan göç mü edeceğiz? Buna karar vermek lâzım.. Yine burada bir şeye karar vermemiz lâzımdır. Bu işi yapabilecek miyiz? Yapamıyacaksak, o zaman bir nevi çaresizlik içinde oluruz. Yapabileceksek, bunu mutlaka evvelâ yapabileceğimize inanmamız lâzımdır. İşte bu program, bunu yapabileceğimizin kararlılığını getiriyor». Özel teşebbüsçülük, kabiliyetli bütün insanlara zenginlik yolunu açmaktaydı: «Özel teşebbüsten, çalışan, mahareti olan, kabiliyetli her Türk vatandaşına muvaffakiyet yollarının açık olduğunu anlamak icap eder.»

Programın, «her şoföre otomobil» gibi dört yılda gerçekleştirilmesi imkânsız olan bir sürü hayalî vaatla dolu bulunması da önemli değildi. Yeni Başbakan, Hükûmet programının, yapılacak işler kadar, yapılmıyacak işleri de kapsamasında bir engel görmüyordu. Bir parti programı gibi, hükûmet programına da, «arzu ve temenni edilen» her şey konabilirdi: «Programımızın, Hükûmet Programı, bir nevi hedefler, istikametler manzumesi olacaktır.. Bunun bir sene içinde, iki sene içinde, üç sene içinde, dört sene içinde gerçekleştirileceği taahhüdü yoktur.. Binaenaleyh bir yanlış anlaşmaya gitmiyelim. Ama biz şurada getirdiğimiz dert ve problemlerin hangisinin bu memleketin derdi ve problemi olmadığının söylenmesini isteriz. Bunların hangisiyle meşgul olunmamak lâzım geldiğinin söylenmesini isterdik.»

Bu anlayışta bir hükûmetle diyalog mümkün değildi.

Demirel Kabinesi toplantı halinde
«Kapitalist değil, özel teşebbüsçü..»

FEYZİOĞLU'NUN KONUŞMASI:

Müzakereler, cevval zekâlı usta bir parlâmenter olan CHP sözcüsü Feyzioğlu'nun, 3.5 saat süren konuşmasiyle başladı. Konuşmaların radyoyla yayınlandığını bir an için aklından çıkarmıyan Feyzioğlu, milletvekillerinden çok seçmenlere hitap etti ve CHP'nin yaptığı işleri uzun uzun anlattı. Demirel'in inkârcılık yoluna sapmamasını istedi. Ama «Türkiye'yi kurtarmaya çıktığını» ve «bir iktisadî istiklâl savaşı yaptığını» söyleyen Demirel, program metninde olduğu gibi cevabî konuşmasında da inkârcılık yaptı: «Geçen beş sene heba olmuştur, dedim. Gene de söylüyorum. Bunu meydanlarda söyledim. Niçin cevabını bulmadı? Ben milletin hislerine tercüman oldum: Beş sene içinde projesi yapılmış, inşa edilmiş ne varsa onu söylesinler? Geçen beş sene memleketin iktisadiyatı bakımından heba olmuştur. Her tarafta işsizlik farklı muamele, partizan idare, partizan radyo, yıkılan parti binaları görülmüştür.» Bu inkârcı ve iddialı tutum, CHP-AP çekişmesinin kısa sürede şiddetleneceğinin belirtisi sayılabilir.

Feyzioğlu'dan sonra Millet Partisi sözcüsü, uzun bir Bölükbaşı monologu okudu ve Millet Partisinin katılmadığı bir iktidarın ne büyük tehlikelerle karşı karşıya kalacağını anlattı.

SIRA AYBAR'DA:

Ertesi pazar günü saat 15.15'de Başkan Bozbeyli, «Türkiye İşçi Partisi adına Mehmet Ali Aybar konuşacak» deyince, bütün Meclis kulak kesildi. Aybarı sadece 14 TİP'li alkışladı. Gazeteciler, dinleyiciler, ve AP'liler de dahil milletvekilleri, Aybar'ın yazılı konuşmasını, tam bir sessizlik içinde ve dikkatle izlemeye başladılar. Bu dikkat 4-5 dakika sürdü. AP sıralarında ilk mırıltılar, Aybar'ın «AP'nin Anayasa ile çelişmeli durumunu» belirtmesiyle görüldü. «Uyanık kuvvetlerin gittikçe artan haklı isteklerini bir baskı rejimi kurarak önlemeye kalkışma ihtimalleri» ibaresi, gürültüyü arttırdı. «Yabancı sermaye sömürmek için gelir. Sanayileşme için yatırım yapmaz.. TİP, Hükûmetin tuttuğu yolun, kısa zamanda emekçi halkımızı daha perişan edeceğinden ve memleketi büsbütün çıkmaza sokacağından maalesef emindir. AP, fakir halkın oyu ile iş başına gelmiştir. Ama programında fakir halk için bir şey yoktur» sözü, sataşmaları ve gürültüyü çoğalttı. Aybar'ın sözlerini, 14 TİP'li ve Nazif Aslan (Sıvas) gibi bir iki milletvekili alkışlıyordu. C.H.P.'nin bütün müzakereler sırasında TİP'e karşı bir davranıştan kaçındığı görülmekteydi. Ama TİP'ten uzak durmaya da dikkat etmekteydi. Ancak tek tük CHP'li, TİP'i açıkça destekliyordu.

Aybar, ilâvelerle okuduğu otuz sayfalık yazılı metnin, altıncı sayfasına gelince durum değişmeye başladı. Aybar, dış ticaret, sanayileşme, GATT, Ortak Pazar, ticaret hadleri gibi ekonomik konuları hayli soyut bir tarzda ve monoton bir sesle incelemeye başlayınca, ilgi dağıldı. TİP Genel Başkanının konuşma diline pek gitmeyen ve akıcı bir üslupla kaleme alınmamış olan iktisadî kısım, Demirel'in karikatür çizmesine, milletvekillerinin yarısının dışarı çıkmasına ve geri kalanların sohbete dalmasına yol açtı. Toplumcu görüşlü gazeteciler dahi sigara içmeye çıktılar. Soyut ve kötü yazılmış iktisadî metnin Aybar tarafından da dikkatsiz okunuşu ve sık sık vuku bulan dil sürçmeleri ilgisizliği iyice arttırdı. Sonradan kuliste açıklandığına göre Aybar, parti uzmanlarının hazırladığı iktisadî metni daha önce okuyup hazmetmeden kürsüye çıkmak zorunda kalmıştı. Aslında iyi bir hatip olan Aybar, bu yüzden güçlüğe uğramıştı. Bu imkânsızlık, TİP'in merakla beklenen ilk imtihanda başarısızlığa uğraması gibi bir hava yarattı. Elbette TİP ilk imtihanda titiz davranmalıydı, ama ilk konuşmanın yarattığı hayal kırıklığı, özellikle Çetin Altan'ın başarılı konuşmasıyla unutuldu.

GAZETECİLER NE DİYOR?

Basın locasındaki parlâmento tecrübesine sahip gazeteciler, Aybar'ın hayal kırıklığı uyandıran konuşmasını şöyle değerlendirdiler:

HÜSAMETTİN ÇELEBİ (TRT Meclis Şefi): Meclis için yeni olmakla beraber son beş yılın politik tartışmaları bakımından yeniliği olmıyan bir konuşma. Ancak açık ve kesin oluşu dikkat çekici.

GÜNAL SAYIN (Tercüman): Hitabet üslûbu taşımıyor, güzel bir makale. Bildiğimiz Aybar daha iyi konuşurdu. Gerçeklerden uzaklaşmış bir konuşma.

ORHAN DURU (Cumhuriyet): Çok iyi hazırlanmış bir konuşma. Ancak monoton şekilde okundu.

FİKRET OTYAM (Cumhuriyet): Önce söylenenler doğru mu, yanlış mı? Mesele burada. Fakat Aybar, bu doğruları daha güzel anlatmak imkânını bulamadı. Bu konuşmayla TİP, «Biz elma da deriz, alma da deriz» demek de istedi.

AHMET EMİN YALMAN (Serbest Yazar): Üzerinde çok çalışılmış. Gizli fısıldanacak yerde bu konuların Mecliste bu şekilde konuşulmasından rahatlık duydum. İlk başlangıcı daha iyi olmakla beraber genel olarak hitabet parlak değildi.

ESİN TALU (Adalet): Bir yönünü tenkit ettim. Türkiye İşçi Partisi, AP yi tenkit ederken «AP'nin niçin sosyalist metodları uygulamadığını» soruyor. Oysa esasen AP sosyalist parti değil, böyle iken «niçin sosyalst metodları AP uygulamıyor» diye bir tenkit yersiz.

CENAP ÇETİNER (Ulus): Aybar çok iyi bildiği bu konularda irticalen konuşsaydı, Meclisteki bu ilk fırsatı daha iyi kullanmış olacaktı. Saadettin Bilgiç kıraatının zayıflığı yüzünden liderliği kaybetti. Parlâmento zor şeydir.

KEMAL ŞENER (Yeni Gazete): Ortanın çok solundaki fikirler parlâmento kürsüsüne ilk defa getirilmekte. Aybar, Meclisin yabancısı olduğu bu fikirleri sade bir dille kaleme almış. Ne var ki, kürsüye belki ilk çıktığından olacak, okunurken beklenenі veremedi.

ÜSLER MESELESİ

Milletvekilleri, dinleyiciler ve oturumu izleyen gazeteciler tam bir ilgisizlik içindeyken, salonda birden bire bomba patladı. AP silâhşörleri yumruklarını sıkarak, kürsüye saldırdılar. Ortalık karıştı. AP'liler, «35 milyon metrekare Türk toprağının işgal altında olduğu» söylenince coşmuşlardı. «Aybar sözünü geri alsın» diyorlardı. Başkan Bozbeyli'nin usta ve yatıştırıcı davranışı olmasaydı, mesele büyüyecekti. Orta yolcu Başkan, bir taraftan AP milletvekillerini teskine çalışırken, Aybar'ı sözlerini tavzihe çağırdı. TİP'lilerin tavzih isteyeceği belli olan bir başkanı alkışlamaları tecrübesizlikti, ama Bozbeyli, meseleyi fazla üstelemedi ve AP yaygarasını soğukkanlı bir sessizlikle karşılayan Aybar'ın «Üsler, Amerikanın yetkisindedir» şeklindeki tavzihini kabul ederek patırtıyı geçiştirdi. Tavzihe rağmen, AP'liler, «Sözünü geri alsın Amerikan üssü değil. Nato üssü, Rusyaya karşı. Başkan, ihtar ver. Üsler bizim müsaademizle kuruldu» diye bağırışıyorlardı. Başkan bu curcunayı ustalıkla geçiştirdi ve CHP lilerin uzun alkışlarına hak kazandı. Aybar, bundan sonra hayli rahatlıkla TİP'in dış politika görüşlerini açıkladı. Aybar, bizzat kaleme aldığı, güzel bir Türkçeyle yazılmış dış politika kısmında, «Ne Amerika, ne Rusya. Yalnız ve yalnız bayrağımızın dalgalandığı Türkiye» görüşünü, iyi bir hitabet örneği vererek belirtti. Fakat Amerikan egemenliğindeki üsler meselesi, Hükümet Programı müzakerelerinin belkemiğini teşkil etti. Demirel, «Bunlar Nato üsleri. Bütün Nato ülkelerinde var» diye meseleyi yatıştırmak istedi. Ne var ki, hükûmetin ileri sürdüğü aldatıcı hukukî yakıştırmalar ne olursa olsun, Türkiyede Tuslog Kumandanlığı yoluyla doğrudan doğruya Amerikan Silâhlı Kuvvetlerine bağlı, İncirli, Çiğli, Karamürsel, Yalova gibi bir çok Amerikan üssü vardır. Bu üslere Türk kumandanlarının, bakanlarının özel müsaade almadıkça girmeleri yasaktır. Amerikalılar, buralarda Türk Hükûmetinin haberi olmadan, dünya harbine sebebiyet verebilecek davranışlarda bulunabilirler. Prof. Ahmet Şükrü Esmer'in de Ulus'ta belirttiği üzere, U-2 uçakları İncirli'den habersiz kalkmış, Irak Kralı Faysal'ı kurtarmak ümidiyle 1958 buhranında Amerikan birlikleri İncirli'ye habersiz indirilmişlerdi. Bunlar, güç bir parlâmento imtihanını başarıyla veren Çetin Altan'ın çok haklı olarak belirttiği üzere, hukuk zorlamalarla bulunan gerekçeler ne olursa olsun, kesinlikle Amerikan üsleriydi. Meclisin de habersiz olduğu gizli ikili anlaşmalarla üsler, Amerika'nın keyfî idaresine verilmişti. Türkiyede ayrıca Eskişehir gibi Nato üsleri vardı. Buralarda, Nato emrinde Türk birlikleri vardı. Başka Nato birlikleri de gelebilirdi. Amerikanın buralarda ancak lojistik destek sağlayan çok ufak sayıda birlikleri bulunmaktaydı. Türk birliklerine verilmiş Eskişehir Nato üssü ile herkese kapalı İncirli arasındaki nitelik farkı ortadaydı. Ama De-

mirel, «Nato» gerekçesine sığınarak meseleyi geçiştirdi. Bütün birliklerimizin Nato emrinde bulunması gibi acıklı durumu da «Kendi emrimizde de birlikler var. Nato emrindeki birlikleri, haber verip kullanabiliriz» sözleriyle atlattı. Halbuki bu birlikleri kendi emrimizde kullanmak için ne büyük güçlükler olduğunu Kıbrıs meselesi acıklı bir şekilde ortaya vurmuştu. Ancak Kıbrıs olayından sonra, 15 kadar uçaklı minnacık bir milli filo kurulabilmişti. Herhalde bu, «Milli kuvvetlerimiz var, Nato emrindeki kuvvetleri istediğimiz gibi kullanabiliriz» gibi haksız bir iyimserlikle geçiştirilebilecek bir durum değildir. Demirel, ayrıca, Batı ülkelerinde de durumun aynı olduğunu söyledi. Bu sözler de gerçeğe uymamaktadır. General de Gaulle'ün tamamen bağımsız milliyetçi tutumu, YÖN'ün daha önceki sayılarında da yazdığımız gibi ortadadır. İngiltere, «büyük imtiyazlara sahip» müttefik durumuyla, Amerikaya önemli kolaylıklar göstermektedir. Ama İngiltere dahi, suç işleyen Amerikalıların, bunu vazife sırasında yapıp yapmadığının tayininde İngiliz hâkimlerinden başka yetkili tanımamıştır. Türkiyede ise, hukuk anlayışına ve Anayasaya aykırı olarak mektup teatisi ile gerçekleşen bir gizli anlaşma, bu yetkiyi Tuslog Kumandanına vermiştir. Yarbay Morrison, içkili olarak gazinodan çıkıp gece vakti 13 Türk askerini çiğnemiştir. Yarbayın vazife sırasında bu suçu işlemediği ortadadır. Ne var ki Türk savcısı, Tuslog Kumandanından gelen «vazife belgesi» yazısı üzerine, suçluluğu apaçık belli olan Yarbay Morrison'u serbest bırakmıştır. Neticede 13 eri çiğneyip birini öldüren yarbay, Amerikan askeri mahkemesi önünde usulen yürütülen bir yargılamadan sonra paçayı kurtarmıştır. Milli Birlik ve İnönü hükümetlerinin ısrarlı taleplerine rağmen, kamu oyunu şoke eden, hukuka ve Anayasaya aykırı bu imtiyazı kaldırmaya Amerikalılar bir türlü yanaşmamışlardır. Demirel'in Başbakan Yardımcılığı yaptığı Dördüncü Koalisyon Hükümetinde, Hasan Işık göreve başladığı günlerde, bu adli kapitülasyonun kaldırıldığı havasını uyandıran beyanlarda bulunmuş, ama Amerikalıları bu imtiyazlarından vazgeçmeye razı edememiştir. Demirel, bu meselenin çözülmek üzere olduğunu belirtmiştir. Fakat bu cins beyanlar şimdiye kadar gerçekleşmediğine göre, Demirel'in sözleri de ihtiyatla karşılanmaktadır. Ortada, Amerikan çıkarlarına işleyen, belki biraz mübalâğalı da olsa «işgal» sözünü haklı gösteren yüz kızartıcı bir imtiyazlı durum vardır. Nitekim Amerikan ittifakının savunucularından CKMP Genel Başkanı Türkeş dahi, konuşmasında bu anormal durumun düzeltilmesini istemiştir: «Türk yetkili kumandanlarının ve şahsiyetlerinin girip denetleme yapamıyacakları hiç bir saha, tesis ve yabancı birlik bulunmasına müsaade olunmamalıdır. Nato emrine tahsis edilmiş olan kuvvetlerimizin bir kısmı, Nato emrinden çıkarılarak milli kuvvetler hâline getirilmeli veya doğrudan doğruya bizim emrimizde olacak yeni milli kuvvetler tesis olunmalıdır. Nato emrinde bulunan kuvvetlerimiz, ancak müttefiklerimizin müşterek tasvibiyle kullanılma gibi durumlar dolayısiyle Kıbrıs meselemizde görüldüğü gibi bizi zaman zaman güçlüklerle karşılaştırmaktadır.»

TİP, Demirel'in örtmeye çalıştığı bu acı meseleyi Parlâmentoya *getirmekle olumlu bir* iş yapmıştır. TİP, belki meseleyi çok sert bir şekilde ortaya koyduğu «Üslerde Türk komutan olsun. Nato dışına çıkarılan kuvvetlerle, meselâ 5 millî tümen kurulsun» gibi çetin sorularla Demirel'i köşeye sıkıştırmayı ihmal ettiği için tenkit olunabilir. Ama meseleyi cesaretle Türk kamu oyuna duyurarak, milli bir görevi başarıyla yerine getirmiştir. Azgın saldırmalara rağmen, daha ilk günden kürsüye tamamen hakim olan ve AP'lilere sözlerini zorla dinleten cevval zekâlı parlâmenter Çetin Altan, eğer kendisine ikinci defa söz verilseydi, bu meseleleri her halde bütün açıklığı ile ortaya koyacaktı. Ama Çetin Altan'dan fena halde ürken ve onu külüstür sarhoşluk önergeleriyle çürütmeye kalkışan AP çoğunluğu, onu yeniden konuşturmak cesaretini gösteremedi. TİP, esaslı surette hazırlanarak ve karşı tarafın demagojik çıkış yollarını kapayarak bu milli meseleyi bütçe müzakerelerinde dile getirmelidir.

YALÇIN - FEYZİOĞLU TARTIŞMASI

Hükümet programı görüşmelerinin en eğlenceli sahnelerinden birinin yaratılmasına, mûtad üzere meydanı boş sanan Prof. Yalçın imkân verdi. İlk plâncıları, sosyalist kültür derneğini marksistlikle suçlayan ve özel teşebbüse azamî imkânı veren kalkınma plânını sosyalist sayan sözcü profesör, komünist *beyannamesini de okuyarak*, zayıf hitabetine rağmen, AP milletvekillerini boş yere gururlandırdı. AP grubu, «Artık bizim de Feyzioğulları ile boy ölçüşecek aslan profesörlerimiz var» diye seviniyor, Yalçın'ın iyimserlik şaheseri uydurma kalkınma reçetesini hararetle alkışlıyordu. Erhard'dan mülhem «Türk mucizesi» deyimini kullanan Prof. Yalçın vergileri indirme ve özel teşebbüsü çeşitli özendirme tedbirleriyle destekleme suretiyle, yüzde 7'nin de hayli üstünde, yüzde 9 kalkınma hızına erişilebileceğini iddia etmekteydi: «Kazanma şevki kamçılanan müsait bir piyasa iklimi içerisinde zenginleşme ve

Çetin Altan
Başarılı parlmanter

bol gelir imkânları artan Türk vatandaşları, büyüyen bir kar topu misalinde olduğu gibi, milli ekonominin muhtaç olduğu munzam kaynakları yaratma imkânlarına sahip olacaklardır. Toplam yatırımların hepsi tasarruflarla karşılanacaktır. Ümit ve şevkleri artan fertler, bu ortam içerisinde istihlâklerinden seve seve fedakârlıklarda bulunacaklardır.»

Feyzioğlu, iktisat bilmiyen AP milletvekillerini fena halde büyüleyen bu sihirbaz profesörü cevaplandırmak için söz aldı ve kelimenin tam anlamı ile Aydın Yalçın'ı yedi. Forum'dan Yalçın'ın bugünkülerle taban tabana zıt eski iddialarını tatlılıkla okudu. Prof. Yalçın «Eski fi*kirlerimde değişiklik yok*» diyerek kendini savunmaya çalıştı, fakat böylece daha çok komikleşti. Prof. Yalçın'ın «sihirbaz iktisatçı» imajı çabuk yıkılmış olmalı ki, AP'liler Yalçın'ın ikinci defa grupları adına söz almasını önlediler.

Prof. Yalçın, plânsız 1953 - 61 dönemine nazaran plânlı 1961 - 64 döneminde kalkınma hızının daha yüksek olduğu gerekçesiyle, plânı savunan Feyzioğlu'na karşı, kasıtlı intibaını veren çok farklı anlamda rakamlarla taarruza geçti. Ama Feyzioğlu, kalkınma plânından alınmış tabloları, usta bir tezgâhtar sabrı ile teker teker gözler önüne sererek sihirbaz profesörü kolay, fakat feci bir yenilgiye uğrattı. Aslında Feyzioğlu'nun, «1953 - 60 döneminde Yunanistan yüzde 40, biz yüzde 4 adam başına kalkınma sağladık. Plânlı 1961 - 64 döneminde ise, eskisinden ve Yunanlılardan fazla kalkınma hızı gerçekleştirdik» iddiası ile plânın üstünlüğünü ileri sürmesi, zayıf bir savunmaydı. Nihayet Yunanistanın yüzde 40 milli gelir artışı, tamamen plânsız bir şekilde gerçekleştirilmişti ve Türkiyede 1962 ve 63 hava şartlarının iyi olması dolayısiyle mahsulün yüksekliği, kalkınma hızı rakamlarının aldatıcı şekilde büyümesine yol açmıştı. 1961 - 64 döneminde, plân olmasa dahi, Türk ekono*misi belki de aynı kalkınma* hızına erişecekti. Feyzioğlu'nun iddiası, çok tartışma götürür nitelikteydi. Fakat Yalçın, bundan dahi yararlanmayı bilmedi ve tahrifçi bir davranışla kendini perişan etti.

Şimdi artık lâf faslı kapanmıştır, Demirel dört aylık bir aksi yondan sonra Şubatta bütçe dolayısiyle ilk defa ciddi hesap verecektir. TİP, Bütçe Komisyonunda toplayacağı bilgiler, sözlü ve yazılı sorularla şimdiden bütçeye hazırlanmalı ve iddialarını genellikle resmî beyanlara dayandırmaya alışmalıdır. Hükümet programı kalkınma görüşlerini uzun sayfalar halinde değil, bir kaç satırla belirtip hükümeti petrolde, Amerika ile ilişkilerde v.s. kaçması güç bir sorular yağmuruna tutsaydı, bütçe müzakerelerinde yararlanacağı bağlayıcı sözler elde edebilirdi. Ama bütün bunlara rağmen, dış politika, savunma, Amerika ile ilişkiler, kalkınma metodu gibi hayatî meselelerin parlâmentoda tartışılması imkânı yaratarak, hükümet programı müzakerelerinde TİP faydalı iş görmüştür.

Yeni Hükûmet ve 141 - 142

Ceza Hukuku Profesörü Sulhi Dönmezer, yeni hükûmet programı ile ilgili olarak yazdığı «Hukuk düzeninde yapılacak değişiklikler önemlidir» başlıklı bir *incelemede, ünlü 141 ve 142.* maddelerin etkisini arttırıcı tedbirler alınacağını belirtmektedir. Prof. Dönmezer, şöyle demektedir: «Programda (Anayasanın kabul ettiği temel hak ve hürriyetleri tahrip etmek amacını güden, her türlü tahriklerin isabetle önlen*mesini teminen, mevcut mevzua*ta vuzuh vermek ve diğer taraftan usul ve teşkilât kanunlarında gerekli değişiklikleri sağlamak maksadıyla gerekli kanun tasarıları sür'atle hazırlanacaktır) denilmektedir.

Öyle anlaşılıyor ki, Ceza Kanununun 141-142 ve 312. maddeleri yeniden ele alınacak ve bahis konusu maddelerin ve Devletin düzenini korumak ve Devleti sınıf kavgalarına götürücü ideolojilerin tesirlerinden kurtarmak amacını güden diğer hükümlerin, tatbiklerini kolaylaştırıcı, açık şekillere sokulmasına ve kovuşturmada sür'at ve müessiriyeti sağlayacak yeni bir takım usullerin getirilmesine çalışılacaktır.»

141 ve 142'nin işlemiyor denen hâliyle fikir, bilim ve sanat özgürlüğüne indirdiği ağır darbe ortadadır. Buna rağmen, 141 ve 142'nin daha keskin bir bıçak hâline getirilmek istenmesi, birçok 141 ve 142 mahkumiyetlerine bilirkişi raporlarıyla mesnet sağlayan Prof. Dönmezer'i dahi endişelendirmiştir: «Bu çalışmalarda olağanüstü dikkat göstermek ve yine Anayasanın en değerli kıymetler olarak pekiştirmiş bulunduğu fikir, düşünce ve kanaatları ve sanatı yaymak hak ve hürriyetlerine zarar getirmemek lâzımdır.»

ATATÜRKÇÜLÜK EMPERYALİZME KARŞI SAVAŞ DEMEKTİR..

Atatürk için çok şey yazılmıştır. Tarihin gidişine büyük etkiler yapmış insanlar için çok şey yazılır. Sezar'dan Napoleon'a, Churchill'den Lenin'e ve Mao Çe Tung'a kadar... Bu kişilerin yaptıklarını anlatmaya çalışmak, tarihin gidişini kavramak için gereklidir. Roma İmparatorluğunun Sezar'ını, İngiliz Sömürgeler İmparatorluğunun son yaman savaşçısı Churchill'i, Fransa İhtilâlinden sonra Avrupayı çift sürer gibi Moskova'ya kadar tarıyan Napoleon'u, Sovyet İhtilâlinin hem icracısı ve de teorisyeni Lenin'i, 700 milyon Çinliyi bir devrimin ideolojisinde pişiren Mao Çe Tung"u bilmek, dünya tarihini ve bugünkü dünyayı bilmek için şarttır. Tarihin anlamını kavramıyan ve bugünkü dünyanın durumundan habersiz olan toplumlar, milletler topluluğundaki yerlerini de bilmezler.

Atatürk'ü bilmek ve Atatürk'ü anlamak ise üstelik kendimizi tanımak, yolumuzu görebilmek için lüzumludur. Atatürk'ün dünya ve Türk tarihindeki yeri nedir? Bu soruya kesin, bilinçli ve bilimsel cevaplar aramak Atatürk'e düzenlenecek her kolay övgüden ve her acıklı ağıttan çok daha yararlıdır.

Üzüntüyle söyleyelim: Bu alandaki çabalarımız çok yetersizdir. Üniversitelerimiz bu yolda yalnız tembel kalmış olsalar suçları belki de daha hafiflerdi. Ne yazık ki Üniversitelerimiz Atatürk'ün kişiliği karşısında yirmi yıldan beri bir korku ve çekingenlik havasına kaptırmışlardır *kürsülerini*...

Bu hâlin nedenleri önemlidir. İktidarları yeryüzündeki bütün kurtuluş savaşlarına karşı cephe almış bir Türkiyede, az gelişmiş ülkelerin ilk Millî Kurtuluş Savaşını vermiş Atatürkü gerçek kimliğiyle ortaya koymak cesaret meselesi haline gelmiştir. Üniversite kürsülerimiz ise böyle bir cesareti boğmak için hazırlanmış baskıların tehdidi altında susmak zorunda kalmıştır.

Çünkü Akdeniz dalgalarında Büyük Taarruz'dan sonra soğuk bir duş yapan kapitalist emperyalizmi, düşman askeri üniformasından soyunarak sinsi sinsi ve sivil kıyafetle Türk sınırları içine girmiş, memleketin her köşesinde ağlarını kurmuştur. İkinci Dünya Savaşından sonra Atatürk ilkelerinden uzaklaşan iktidarlar, kapitalist emperyalizme teslim olmakta kendilerince çıkarlar bulmuşlardır. Böylece İktisadiyatımızdan Millî Eğitimimize kadar her yanda varlığını açık ve kapalı olarak duyuran bir baskı gittikçe ağırlaşmıştır.

Teknik Üniversite Petrol Kürsüsü profesörünü ücretle bağlıyacak kadar şuurlu bir emperyalist baskısı, Türkiye Üniversitelerini çözmüş, çökertmiştir. Üniversitelerimiz içinde sayısı çok olmıyan değerli ve namuslu öğretim üyeleri iç ve dış baskıların ezgisi altında bunalmışlardır.

Ve böyle bir ortamda Atatürkçülüğün gerçeklerini gençliğin gözleri önüne serecek, Atatürk ihtilâlinin anlamını ortaya koyacak her çeşit çalışmadan yoksun kalmışız. Basınımız aynı karanlığın içinde yıllarını yıl etmiş. Liz Taylor'un yatak odası maceralarına ve Brigitte Bardot'nun flörtlerine verdiği önemi memleketin temel sorunlarına vermiyen ve halkı uyutmak için elinden geleni yapan Babıâli basını, Millî Kurtuluş Hareketinin gerçeklerini küllemek için son yirmi yılda elinden gelen gayreti göstermiştir.

Yerli ve yabancı şirketlerin ilânlarına dayanarak kasalarını dolduran gazetelerimizden başka çeşit bir davranışı beklemek zaten yersiz olurdu. Kapitalist emperyalizm, yabancı sermaye ve yabancı şirket yoluyla bir ülkeye girdiği zaman ilk elde edeceği kurumlardan biri de elbette basın olacaktı.

Atatürk antiemperyalistti, halkçı idi, devletçi idi, milliyetçi idi, yabancı şirketleri millileştirmiş, kapitüler hükümleri kaldırmış, iktisadi bağımsızlığı siyasi bağımsızlığın şartı saymış, kalkınmanın tek itici gücünü millî kaynaklarda aramıştı.

Yabancı sermayeye bel bağlamak, millî kaynakları yabancılara peşkeş çekmek, petrol ve madenlerde yabancılara kapitüler hükümler tanımak, yabancı şirketlere imtiyaz sağlamak, millî eğitim politikasını bile Amerikan vesayeti altına sokmak başlıca politikaları olanların Atatürkü unutturmak için yapmıyacakları yoktu.

Ancak 27 Mayıstan sonradır ki Türkiyede Atatürkçülüğün uyanışı başladı.

Bu uyanışın Türkiyeye getirdiği akım emperyalizme karşı savaştır. Bizi sömüren emperyalizme karşı mücadele Atatürkçülüğün Türkiyede gerçekleşmesi için birinci vasıtadır.

Kompradorlar cephesi bunun içindir ki Atatürkçülükten ürkerler. Atatürkün emperyalizme yani sömürmeye karşı olduğu kesin, açık ve tartışmasız olduğundan yabancı sömürücülerle işbirliği yapanlar elbette Atatürke karşı olacak ve Atatürkçülükten korkacaklardır.

Emperyalizme karşı olan milliyetçiler ise Millî Kurtuluş Savaşının küllerini karıştırsınlar, orada Atatürkçülük ateşinde yürekleri ısınacaktır.

İlhan Selçuk

Gerçek Saygısı

ESKİ PLAK

Fethi Naci

«Bugün askeri maksatlarla kurulmuş olanları hariç, devlet elindeki iktisadî teşebbüslerin herhangi birini, talibi bulunduğu takdirde, hususi teşebbüse devretmek babsinde hiç bir mani yoktur. Bunları hususi teşebbüse büyük memnunlukla devredeceğimiz muhakkaktır.» Bu sözleri Adalet Partisi'nin iktisat profesörü Aydın Yalçın söylemiyor 7 Kasım 1965'te yaptığı o evlere şenlik konuşmasında; bu sözleri Adnan Menderes söylüyor 1954 yılının Mart ayında..

«Demokratik bir iktisat siyaseti, hususi mülkiyete dayanan ferdin iktisadi hürriyetini gözeten, hususi teşebbüsü esas tutan bir sistem olarak ifade edilebilir. Bugünkü iktidar bu umumi görüş çerçevesi dahilinde kalarak, devlete ancak iktisadi mevzularda muayyen vazife verilmesini bir esas olarak kabul etmekte ve devletin başlıca vazifesinin daha ziyade, iktisadi faaliyetleri teşvik, tanzim ve murakabe etmekten, aynı zamanda, hukuki ve iktisadi her türlü imkânları ihzar ederek, hususi teşebbüse geniş ve emin iş sahası temin eylemekten ibaret olduğu kanaatindedir.» Bu cümleleri Demirel hükümetinin programından almadım; 1952 yılının Kasım ayında Bayar'ın Meclis Açış Nutku'nda var bu sözler...

«Geri kalmış memleketleri kalkındırmak lâzım. Biz inandık ki demokrat ve kapitalist bir rejim içinde refah ve saadete kavuşacağız.» Adalet Partisi sözcüleri söylemiyor bunu, Fatin Rüştü Zorlu söylüyor, 1956 yılında...

Örnekleri artırmak mümkün. Ama neye yarar?

1950 - 1960 deneylerinden sonra, 27 Mayıs'tan sonra gene 1950'ye dönüp aynı yolları bir kere daha zorlamağa çabalamak... Bunun birincisine, hadi büyük bir horgörürlükle, hatâ deyin, yanılma deyin, bilgisizlik deyin; ikincisine ne diyeceksiniz?.

Demirel hükümeti, program diye, bir eski plâk koymuştur ortaya. Nasıl başlayacağı, nasıl biteceği önceden bilinen bir plâk. Dinleye dinleye ezberlediğimiz, bıktığımız bir plâk. Ve üstelik yeni Anayasa karşısında artık büsbütün çekilmez bir hale gelen bir plâk...

Demirel hükümetinin denemesinin son deneme olduğunu biliyoruz; bu denemeden sonra Türkiye'de kapitalist yoldan kalkınma hayalleri bir daha dirilmemek üzere yok olup gidecektir. Türk sosyalistlerinin sözlerini olaylar birer birer doğrulayacaktır. Ne var ki biz, sözlerimizin olaylar tarafından bir kere daha doğrulanmasını değil, Türk halkının bir an önce insanca yaşama şartlarına kavuşturulmasını istiyoruz. Üzüntümüz bundan: Pisi pisine daha birkaç yıl harcanacak, toplumumuz bakımından hayatî önemi olan birkaç yıl...

«Sol eserlere paydos!»

Kültür düşmanı Kültür Müsteşarı Adnan Ötüken, yakın ilişkileri bulunan AP nin iş başına gelmesiyle, sesini yükseltmeye başladı. Yeni İstanbul'a bir beyanat veren Müsteşar, «Sol eserlere paydos» demektedir. Yeni İstanbul'un tiyatroda temizlik diye verdiği haber aynen şöyle: «Devlet Tiyatrolarının sol eserlerden kurtarılmasından sonra, şimdi de yabancı eserlerden kurtarılması için Millî Eğitim Bakanlığı Kültür Müsteşarlığınca çalışmalara başlanmıştır.

Bilindiği gibi geçen tiyatro mevsimine kadar Devlet Tiyatrolarında revaçta olan sol eserler, Adnan Öztüken'in Millî Eğitim Bakanlığı Kültür Müsteşarlığına getirilmesiyle tiyatroalrdan temizlenmiş ve Devlet Tiyatroları vasıtasıyla aşırı sol propagandası yapılmasının önüne geçilmişti.

Dün bu konuda kendisiyle görüştüğümüz Kültür Müsteşarı Adnan Ötüken, (Devlet Tiyatroları sol eserlerden kat'î olarak temizlenmiştir. Bundan sonra da böyle devam edecek ve Devlet Tiyatrolarında sol eserlere artık yer verilmiyecektir) demiştir.

Bu sözlerle, Kültür Müsteşarı Ötüken kültür düşmanı olduğunu açıkça ilân etmektedir. Milletvekillerini, şecaat arzeden bu «Mc Carthy» den hesap sormaya çağırırız.

Son Havadis ve yabancı petrol şirketleri

İzmir Belediyesinin petrol alımlarını ve şehrin en iyi yerlerindeki servis istasyonlarını Petrol Ofis'e kaptırmamak için çaba gösteren yabancı petrol şirketlerinin Belediye Başkanı Osman Kibar tarafından açıklanan rüşvet teklifi bomba gibi patladı. Büyük baskılar altında kaldığı anlaşılan Osman Kibar, «rüşvet» ten değil, «rüşvet söylentileri» nden söz ettiğini açıklamak zorunda kaldı.

Ne var ki ilk açıklama bir basın toplantısında, çok sayıda gazetecinin karşısında yapılmıştı. Gazeteciler, Kibar'ın söylentiden değil, apaçık bir rüşvet olayından söz ettiği konusunda ısrar etmektedirler.

Meseleyle, AP'nin önde gelen yayın organı ve Genel Başkan Demirel'in baş savunucusu Son Havadis gazetesi de ilgilendi. Gazete, iktidar çevrelerine hâkim yabancı sermaye anlayışının tipik bir örneğini vermekte ve devletin devletten alış verişiyle İzmir'in büyük kayıplara uğradığını ileri sürmektedir:

İzmir Şehir Meclisi, çok kısa bir süre önce bir anlaşmayı kaşla göz arası kabul etti. Halbuki anlaşma öyle bir saat içinde değil, üzerinde günlerce enine boyuna tartışılacak kadar önemli idi. Ve daha da enteresanı, mahallî seçimlerden bu yana meclisteki 16 C.H.P.'li üye hiç bir zaman Belediye Başkanı ile böyle birlik olmamış, kendisini bu derece hararetle desteklememişti.

Anlaşma petrol üzerine idi. Hani şu son yıl, artık kibrit çakmadan da harlıyan nesne!.

Bütün belediye vasıtaları 25 yıllık akaryakıt ihtiyaçlarını, Petrol Ofisin şehrin muhtelif yerlerinde yeniden açacağı 18 istasyondan temin edecek, buna mukabil Petrol Ofis de, Belediyenin gösterdiği yerlerde betonlama, deniz doldurma, oto park, kafetarya ve umumî helâ yapmak suretiyle İzmir'e 10 milyon lira sarfedecek.

Anlaşmanın esası bu.. Fakat gelgelelim, Şehir Meclisi üyelerinin açıktan nerdeyse bayılacakları bir saate, yani 21'e sıkıştırılan müzakeresinde Osman Kibar öyle açıklamalar yaptı, üyeler arasında tezelden öyle fısıltılar dolaştı ki, istiyen istemiyen aceleyle parmak kaldırıp «Kabul!» demek zorunda kaldı.

Belediye Başkanı «Beyler! Dikkatinizi çekerim. Bu bir petrol dâvasıdır» diyordu. «Diğer yabancı şirketlerin ağır baskısı altındayım. Petrol Ofisin verdiğinin bir misli —yani 20 milyon— yatırım yapmak istiyen var İzmir'e.. Hattâ içlerinden birinin bana rüşvet teklifi de hariç!..»

O bu açıklamayı yaptığı sırada, bilhassa AP'li üyelere doğru şu fısıltı dolaşıyordu:

«Bazı yabancı şirketler beş bin lira verip bu anlaşma aleyhinde söz söyleteceklermiş. Çıksın konuşsunlar da görelim!...»

Ve tabii kimse ağzını açamadan daha doğrusu medeni cesaret örneği veremeden anlaşma hemen kabul edildi ama, o gün bugündür soruların ardı arası da kesilmedi. İşin doğrusunu isterseniz soruların çoğu da Şehir Meclisi üyelerinden.

Diyorlar ki:

Bu kadar önemli bir anlaşma nasıl olmuş da son güne kadar gizli kalmış, kanunen gerekli şartname ilân edilmemiş?»

«Petrol Ofis, bizimdir, millî varlığımızdır. Kabul. Ancak İzmir de uğrunda öldüğümüz veya öleceğimiz toprağımızdır. Vatanımızın en aziz parçalarından biridir. Ona yirmi, otuz milyon kazandıracağımıza niye on milyonla yetinelim? Petrol Ofis kazanacak, anladık. Fakat İzmir neden, başındaki bu kadar dert ve meseleyi kolaylıkla halletmek imkânından mahrum kalsın?»

Gazetenin iki kamu kuruluşunun biribirinden alış veriş yapmasını önemsememesine ve yabancı petrol şirketleriyle ticareti daha kârlı bulmasına pek şaşmamalıdır. Devletin devletten alış verişini sağlayacak olan Petrol Ofis Kanun Tasarısı iki yıldır bir türlü çıkarılamamıştır. Hüdai Oral ve arkadaşları, tasarıyı yeniden imzalayıp Meclise vermişlerdir. Fakat Demirel, devletin devletten alış verişine karşı olduğunu Hükûmet Programında şu sözlerle açıklamıştır: «İşletme ve satışta, devletle özel teşebbüsün yanyana bulunduğu petrol sanayiindeki teşekküllere, şart ve imkân eşitliği sağlanacaktır.»

Demirel'in özel teşebbüsü, yabancı petrol şirketleridir. Ve «şart ve imkân eşitliği» aldatmacasiyle, devlet kendi kurumunu elinin tersiyle itip petrol ihtiyacı için yabancı şirketlere yönelebilecektir!

OSMAN KİBAR'DAN HESAP SORULUYOR!

İzmir Belediye Başkanı Osman Kibar'ın Petrol Ofis ile yaptığı anlaşma, başına bir hayli iş açacağa benzemektedir. Rüşvet iddialarından galeyana gelen İzmir İl AP. İller, Başkanı Haysiyet Divanına verme kararındadırlar. A. P. İl Başkanı Mehmet Karaoğlu AP. Belediye Meclis Grubunun, bugünlerde toplanarak haysiyet divanına sevk meselesini ele alacağını açıklamıştır. Kibar'ın rüşvet iddiaalrını tevili, büyük çıkarlar dönen bu konuda, AP. İl meclis üyelerini yatıştırmaya yetmemiştir.

Yunanistan'da sol ve Amerika

Yunanistan'da, daha düne kadar yeni hükûmet üyelerinin de «Hitler kanunları» dediği faşist hükümlere dayanarak, ilerici gençler arasında geniş tevkifat yapıldı. Afgi adlı gazete, tevkifatın Amerikanın telkiniyle yapıldığını yazmaktadır. Gazeteye göre General Van Fleet, Yunanistan'a gizli bir seyahat yapmış, sertleşme plânı bu seyahatin sonunda ortaya çıkmıştır. Le Monde gazetesi bu konuda şöyle demektedir: «Amerikan yardımına şiddetle muhtaç olan Stefanopulos Hükûmetinin sertleşmesinde Amerikanın parmağı olduğu kanısı sol çevrelerde yaygındır.»

Bu arada Demirel'e yakınlığı ile bilinen Adalet gazetesi, «Amerika ve Komünizm» adlı bir başyazı yayınladı. Demirel - Bilgiç çekişmelerinin en ateşli bir anında, «Bayram değil seyran değil, eniştem beni neye öptü» edalı yazıda, Amerikanın her işe burnunu sokması övülmektedir: «Birleşik Amerika, Rusların bu olağanüstü çabaları karşısında âtıl ve âciz kalmağa tahammül göstermemekte elbet-

İSTANBUL'UN ÇÖPÜ VE MALİYETİ

İstanbul Belediye Başkanı Haşim İşcan, Belediyenin yıllık faaliyet raporunda, çöplerin toplanması işinin yeteri kadar yerine getirilemediğini belirtirken bazı ilgi çekici bilgi verdi. İşcan'ın sözlerini aynen yayınlıyoruz:

«Yaptığımız etüdlere göre, bir kilo çöpün evlerden toplanması, çöp sahasına götürülmesi ve imhası, bugünkü rayiçle Belediyeye 3.3 kuruşa mal olmaktadır.

Şimdi bazı müesseselerden Belediyenin aldığı çöp paralarını arzedeceğim.

Pera Palas Oteli :

Bu müesseseden günde 2 ton çöp ve kül çıkmaktadır. Bunların kaldırılması günde Belediyeye 66 liraya, senede takriben 24 bin liraya mal olmaktadır. Bu otelden Belediye 24 bin lira çöp parası alması lâzım gelirken, bu otel senede çöp parası olarak 191 lira 25 kuruş ödemektedir. Belediyenin aldığı bu miktar, otelin ödemesi icab eden paranın 120'de birini teşkil etmektedir.

Park Oteli:

(Lokanta, garaj ve müştemilâtı dahil) Bu müessese de günde 2,5 tona yakın çöp ve kül çıkartmakta, Belediyemiz bu müessese için senede 29 bin 200 liralık masraf yapmakta, buna mukabil Park Otel'den çöp parası olarak yalnız 1949 lira 68 kuruş alınmaktadır.

Hilton Oteli:

Bu otelden günde 2,5 ton çöp ve kül çıkmakta, Belediye bunların nakli için 29 bin 200 liralık yaptığı masrafa karşılık, bu müessese Emekli Sandığı Kanununa tâbi olduğundan Belediyeye hiç çöp parası ödememektedir.

Şimdi bir de lâalettayin bir apartmanın ödediği çöp vergisinden misal getireceğim:

Beyoğlu Meşrutiyet Caddesinde 7 daireli bir apartmanın çöpünün nakli için, Belediye, bu apartmana yılda 3560 liralık hizmet yapmakta, buna mukabil çöp parası olarak bu apartmandan sadece 77 lira 20 kuruş vergi almaktadır.

Hülâsa, yukarıda birkaç örneğini verdiğim misallerle, Belediyenin gördüğü temizlik hizmeti için sarfettiği paraların, aldığı vergilere nazaran 20 — 120 misli fazla olduğu anlaşılır.»

Başkan İşcan mevcut çöpün geçen yıl ancak dörtte birinin kaldırılabildiğini belirtmektedir. Anlaşılıyor ki fakir mahallelerde çöpler olduğu gibi kalmakta, fakat bütün halktan

Haşim İşcan

toplanan paralarla bir mutlu azınlığın hizmeti görülmektedir. İstanbul gibi binlerce meselesi olan bir şehrin belediyesinin, lüks otellere ve zengin mahallelerine parasız hizmete hakkı yoktur.

İşcan, bu arada, arsa spekülâtörlerinin insafsız pençesi altında plânsız gelişen İstanbulun hizmetlerinin karşılanmasının çok güç dağınık bir şehir haline nasıl geldiğini açıkladı:

«İstanbul şehri 28 bin hektarlık bir sahaya yayılmıştır. Şehir hudutları, vaktinde tahdit edilmediği için hesapsız genişlemiş, bu vaziyette ana hizmetleri, yani elektrik, su, kanalizasyon, havagazı gibi lüzumlu madeni tesisleri her yere ve sür'atle götürmek kabil olmamıştır. Genişleyen, yeni yeni binalar yapılan ve mahalleler teşekkül eden şehrimizde bu sıkıntı halen devam etmektedir.

Belediye hudutları içinde takriben 2 milyon nüfus mevcuttur. Bu miktar yaz aylarında yarım milyondan fazla artmaktadır. Taşradan gelip kalanlar ve içerdeki doğumlarla birlikte her yıl 140 bin nüfus tezayüt etmektedir.

İstanbul'da 190 bin bina, 475 bin kapı, 8600 sokak ve cadde, 2 bin kilometre uzunluğunda yol vardır. Sokak ve caddeler, 15 milyon metrekarelik bir sahayı işgal etmektedir. 15 milyon metrekarelik yol, cadde ve meydanların çöp alma ve temizlik hizmetinde 2317 işçiye karşılık 1629 kişi çalışmaktadır

Şehrimizin cadde, meydan, köprü, park vesair en çok kirlenen yerlerine 150-200 metrede bir işçi koymak mecburiyetinde kalındığından bunun dışındaki bazı semtlerde bir işçiye 15-20 sokak ve caddenin isabet ettiği görülmektedir.»

te haklıdır. Milletleri bu çeşit saldırılardan, sola götürecek tehlikeli maceralardan korumak ve kurtarmak için mukabil gayretlere ve faaliyetlere geçmekte, cesur ve azimli davranışlarda bulunmaktadır. Güney Kore, Vietnam, Dominik hareketleri bunun en canlı misalleridir...... Amerikanın, tecavüze ve komünizm tehdidine mâruz kalan memleketlere yaptığı açık maksatlı yardımlar, karşı cephedekiler tarafından, bir Amerikan emperyalizm faaliyeti olarak ilân edilmektedir... Amerikanın bu konudaki politikası, demokrasinin selâmeti için en güvenilir teminattır.»

Böyle teminatla iktidar sürmek isteyenlere, yol yakınken akıl ve iz'an tavsiyesinde bulunalım.

Traktör montaj sanayiimiz

(H. Tahsin Veliağagil, Almanya'dan yazıyor)

Batı Almanya'daki Frankfurter Allgemeine Zeitung adlı gazetede —ki kapitalizmin on güçlü sözcüsünden biridir— 21.10.1965'de «Türkiye'de Hanomag traktörleri yapımı» başlığıyla şu haber çıktı:

«Hr. Ankara. 20.10.1965, Özel — Ekim ayı başında Türkiye'de monte edilen Brillant (pırlanta) 600 tipli 56 beygir gücündeki traktörün ilki tamamlandı ve piyasaya tanıtıldı. Türkiye'de daha gelişme çağındaki tarım için başka yabancı firmalar çoktandır traktör monte ediyorlardı. Rheinstahl-Hanomag firması da Makine ve Kimya Endüstrisi Kurumu ile Ankara ve Kırıkkale'de bu traktörün montajı için anlaştı.

Şimdiye kadar 25'den 65 beygire kadar çeşitli güçte yıllık 8.000 traktör monte ediliyordu. Yapanlar Minepolis - Moline, Massey - Ferguson, Fordson Motor Co. ve Fiat'dı. Ayrıca International Harvester de bir montaj işi kurmaya lisans almıştı. Sanayi Bakanlığının yıllık plânı 10.000 traktör yapımını öngörmektedir.

Makine - Kimya ilk yıl 600 traktör montajını ve bu sayıyı zamanla yükseltmeyi tasarlamaktadır. 1963'de Hanomag'la Makine - Kimya arasında bir anlaşma yapılmış ve bu traktörün Türkiye'de yapılacak parçalarının adım adım çoğaltılması düşünülmüştü. Daha ilk yılda yerli parça makine'nin %43 ünü bulmaktadır. Bir Türk işadamı Hanomag'dan gelecek parçaların ithal lisansını üstüne almakta, gelenleri Makine - Kimyaya aktarmakta, monte edilenleri de tekelden piyasaya sürmektedir. Böyle bir anlaşma, işe para koymaktan kurtardığı için, Hanomag bakımından elverişlidir. 1964 Ağustosunda bu işadamı ilk siparişi vermişti. Makine - Kimya Türkiye'de yapılacak %43 parçayı üçü Ankara'da, ikisi Kırıkkale'de olmak üzere 5 işyerinde hazırlatmaktadır.»

Haber burada bitiyor.

Yılda 10.000 traktör bu zamandaki traktör sanayiinde bir fabrika için bile yüksek kapasite sayılmaz. Küçük bir fabrikanın kapasitesidir. Böyle bir fabrika zamanın makineleriyle donatılabilir, teknik, ekonomik bakımlardan iyi yönetilebilir, yapılan traktörler oldukça hesaplı elde edilebilir, bütün ülkeye dağılmış tarımcılar için pek çok yerde yaygınbakım ve yedek parça yerleri kurulup işletilebilir. Özet olarak Türkiye'de zamana uygun gerçekten yerli bir traktör sanayii kurulmuş ve hizmete girmiş olur.

Amma bugün yıllık 10 bin traktör ihtiyacımızı karşılamak için altı ayrı yabancı firma bizi cüce montaj atölyelerine dağıtmış, küçük küçük parçalamış durumda. Bu uğurda harcanan döviz, dönen sermaye, getirilen makineler, kullanılan emek derli toplu bir fabrikaya lâzım olandan pek çok fazla. Fakat işyerleri fabrika değil, imalât fabrika imalâtı değil. Gücümüz insafsızca israf edilmekte. Bu gidişe güvenle bakılabilir mi? Bunun sonundan Türk sanayiine ve tarımına yararlı bir sonuç beklenir mi? Hayır. Bunu herkes bilir. Bu yabancı firmalar çok iyi bilir (ve böylece tam kurulacak olan Türk sanayiini en nazik zamanda en canalıcı yerinden baltalar); onların içimizdeki güvenilir kimseleri, iş adamlarımız da bilir; ve hattâ çok korkulur ki, sanayi politikamızı kilit noktalarından, yükseklerden yönetenler de bilir, fakat gene de «nurlu ufuklar»dan söz eder.

BAŞBAKAN DEMİREL'E

«Ufak Uyarmalardan»

Nimet Arzık

Süleyman Demirel
«Şööyle bir..»

— ŞÖÖÖYLE BİR...

AP'li milletvekili, seçim-dışı safiyetiyle, Meclis koridorlarında konuşuyordu, «arkadaşlar arasında». Herhalde, ayni anda bir CHP'li milletvekili de ayni lâfları ediyordu, «arkadaşlar arasında». Herhalde bir YTP'li milletvekili de ayni konuyu açmıştı, «arkadaşlar arasında». (Biz duyduğumuzu yazıyoruz Demirel!..)

Herhalde bir...

«— Kabine şöööyle bir itimat oyu alsın... Arkadaşlarla beraber... Şöööyle bir Almanyaya uzanacağız!.. Ondan sonra şöööyle bir Paris'e... Ondan sonraaaa.. (Japonya da var unutma!)

Yeter arkadaş... Demek en âcil dâvân buydu.

Kusura kalma Demirel... Ben de şöyle düşünüyordum âciz vatandaş olarak:

«Kabine»... nasıl olsa... «şöyle bir itimat oyu alır»... bu seferlik... daha bozuşulmaz... daha, hoşnutsuzluklar yatıştırılır... Sonra sizler, keyfin verdiği selâmlık kahkahalarıyla, yolculuk kardeşliğinin verdiği yakınlıkla ve nasibiniz olan dövizle gidersiniz, «şööyle bir gidersiniz Beyrutlara ve ötesine», diye!..

Dönüşte yediğiniz içtiğiniz sizin olsun, gördüklerinizi belki bizlere de «şöööyle bir» anlatırsanız da yararlanırız toplumca diye.

Herşeyden yaralıyız Demirel!.. Kayıtsızlıktan, fütursuzluktan, alınmıyan derslerden, verilmiyen derslerden, küçük bencilliklerden, büyük pervâsızlıktan, herşeyden yaralıyız Demirel!..

Bu yaralarda henüz senin günahın yok. Köklü reformlar yapamıyacaksan bile, şu bize indirilen her an, ufak şamarlardan bizi kurtar... Partini de kurtar, partini de!..

«Hizmet... Hizmet... Hizmet...» diye çığıran beğlerin çoğunun ilk işi «gam-kasavet dağıtma turuna» çıkmak mı? Milletin tepesine gam-kasavat bulutları yığılıyken duman duman!

Şimdiyedek bundan «asırdideler» sorumluydu. Şimdi sen sorumlusun genç Demirel, sen sorumlusun!

Ya giden döviz!.. Bu bir hizmet yolculuğu değil ki... bunca döviz gitsin tamtakırlığımızdan!..

Sonraaa...

DİPLOMATİK PASAPORT MESELESİ

Diplomatik pasaport meselesi de var. Talebe, memleketin geleceğini temsil eden talebe, hiç bir milletvekilinin veremiyeceği zorlu bir döviz imtihanından geçer ve pasaportu için 200 lira öder, değil mi? Hak mı bu?

İşçi pasaport almak için, para öder değil mi? Hak mı bu?

Beynindeki, gönlündeki ur'u, memlekette kestiremiyen pasaport almak için para öder değil mi? Hak mı bu?

Ve milletvekili «gam-kasavet» dağıtma turuna, bedavadan diplomatik pasaportla gider Demirel. Hak mı bu?

Ve şimdiyedek bunu bütün hükûmetler de kabullendi. Basın da. Çünkü basında da basın ağaları var!..

Büyük reformlar zordur Demirel, amma iyi niyet düzeltmeleri yapılabilir şu karmakarışıklıkta. Bunlardan biri şu diplomatik pasaport meselesi. Meclisin kendine çeki düzen vermesinin ilk adımlarından biri.

Milletvekillerine, özel misyonları olmadığı vakit, diplomatik pasaport veren memleket azdır. Endonezya falan. (Sevgili Endonezya.. Sen olmasan, Bakiyedenlikler falan da olmazdı. Ve sevgili, sevgili, sevgili Alicanımızı da Mecliste göremezdik!)

Milletvekillerine, diplomatik pasaport verilmesi Atatürk zamanında ihdas edilmişti. O zaman bir «neden» i vardı. Yakın tarihi bilirsin Demirel... Nedeni şuydu:

O zamanlar bir çok yerde elçiliklerimiz yoktu. Ve milletvekillerimiz «şöööyle bir gam-kasavet dağıtmaya» değil, murahhas olarak gidiyorlardı. İşportalara falan göz attıkları bile yoktu. Çıplaklıklara da (O devirde... yazık... strip-tease falan da yoktu. Dünya, Roma İmparatorluğunun sukûtuna taş çıkaracak şekilde coşmamıştı). Görevlerini kolaylaştırır diye milletvekillerinin ellerine vermişti Gazi Mustafa Kemal diplomatik pasaportu. Ebediyete kadar, hem de «gam-kasavet dağıtma» turlarında kullansınlar diye değil! Şimdi diplomatik pasaportlanmalarına lüzum yok...

TANE TANE PİLÂV VE ZEYBEK

Şimdi sana bir hikâyecik anlatayım Demirel. Azcık bana da gül. Mecliste çok çatıktın. Geçen devreye ait zaten...

İşte hikâyem:

Milletvekilinin hanımının, «dar giderli» pabuçlarının içinde, ayaklarının çektiği işkenceyi eski hunhar Çin İmparatorları bile düşünememişti. Amma göynü ferahlıklar içindeydi. Dört saat o «dar giderli» nin içinde dolaşmış, şehir kazan o kepçe (kendi deyimini kullanıyorum) bütün ailevî giyim istihkakını tamamlamıştı, hiç olmazsa bir ailenin yükünden, o bakımdan, hükûmet kurtulmuştu.

Lâl rengi mayolar, vizon rengi çamaşır, seçim vaaları gibi kabartılmış perukalar (bi siyah, bi sarı, bi kızıl), hepsini almıştı, hepsini!.. Üstelik Elçi Bey ile hanımı (işte elçi öyle olmalı) kendilerini öyle ağırlamışlardı ki, öyle ağırlamışlardı ki... bir saniye yanından ayrılmamışlardı. (Sağ olsunlar, var olsunlar, gül olsunlar). Halbuki öbür büyükelçi... (ona gösterecekleri) bir nezaket çayı ile yetinmişti... Hani şu 24 saatte beliren fasulye ve pilâv hasretini gidermek için küskün partililer gibi ayrışmış tane pirinçli pilâv pişirmişti, kendi elceğiziyle elçinin hanımı!.. (Ah memleket, vah memleket!) Celâl Bayar'ın meşhur Demirci Efe'sinin kızanlarını kıskandıracak bir zeybek kıvırmıştı Elçi Bey, şaşkın İsfahan taklidi halıların üstünde!..

Beye de, aradığı çarşı pazarda dolaştıracak kılavuzlar takmıştı Elçi Bey! (Gel yıldırım geleceksen! Başımın üzerinde yerin var. Amma başım pek rahatsız.)

Dönüşte Demirelcim, o, o kadar rahat Meclis koridorlarında, fiskoslaşa fiskoslaşa anlatıyordu kendine ait kısmını ve gümbürdeye gümbürdeye Büyükelçiye ait kısmını!

«— Büyükelçi... esaslı... Böyleleri işte yüzümüzü ak çıkartırlar... elâleme karşı... Hep bizimle meşguldü, koskoca sefareti bırakıp.. Hanımı kendi eliyle tane tane pirinçli (küsmüş partililer gibi değil mi) pilâv pişirdi... Kendi bi zeybek oynadı azizim, bi zeybek oynadı... (Celâl Bayar'ın meşhur Demirci Efe'sinin kızanlarını imrendirecek bir zeybek!)

Demirelcim, çarşı pazar faslı da iyi, tane tane pilâv da hazmedilir, Elçi Beyin «ver yansın» zeybeği de... Ancaaaak, ben böyle yolculuklarda iki şeye yanar tutuşurum. Ben âciz ve nâçiz vatandaş... Hani dört senede bir oy veren... Meşru hükûmet partizanı vatandaş... İki şeye yanar tutuşurum. Söndür Demirel, elinde bugün söndürmek...

Görev yolculuğu olmayan yolculuğa giden dövize (kiii başka vatandaşlar için kısıntılıdır... Kiii o dövizle senede ni ce talebe okutabilir...) Bir de mebus beyin diplomatik pasaportuna. Bir de, artık o tamamen hissi, şu sıralarda yaralı memleketimin problemleri şahrem dikineyken «kabine şöööyle bir güven oyu alsın... Şöööyle bir Almanyaya... şöööyle bir bilmem nereye uzanalım» dedirten, sonsuz kayıtsızlığa, sonsuz gaflete!..

Her şeyden yaralıyız Demirel... Kayıtsızlıktan, gafletten, alınmıyan derslerden, verilmeyen derslerden, küçük bencilliklerden, büyük pervâsızlıktan, kendi perişanlığımızdan, her şeyden yaralıyız Demirel...

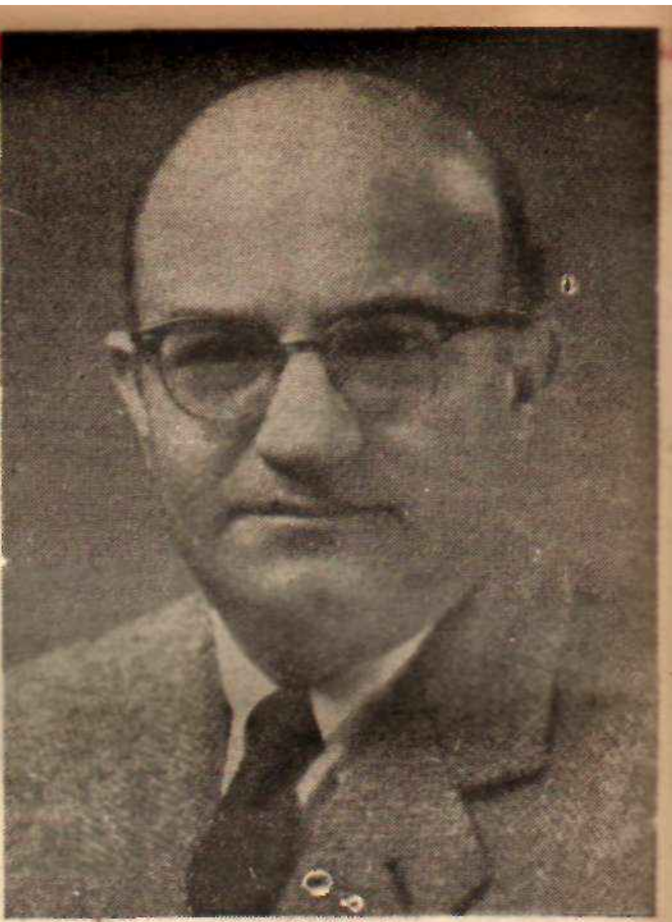
Bu ufak tefek şeyleri engelleyebilirsin, amma engellemiyeceksin...

Büyük reformlardan önce, ufak reformlardan başka Demirel... Şu milletvekillerine «gam-kasavet dağıtma» yolculuklarına, diplomatik pasaport verdirme Demirel. Çölde, kum fırtınasında çığırır gibi olduğumu biliyorum. Amma kızma bize Demirel. Sen hoş olmıyan şeyleri, politika üzre, hoş tutmaya mecbur kalırsan, biz de vazife üzre, hoş tutmamaya mecburuz.

Ve biz bunca gam ve kasavetle püfür püfür tüterken... bize hizmet etmeye seçtiklerimizin gam-kasavet dağıtma turlarına, diplomatik pasaportla ve yüklü dövizle çıkma'larını hesaplıyacağız, işaretliyeceğiz, mimliyeceğiz!

Arkamızdan isterlerse hangi cinsten kılıç sallarlarsa sallasınlar, önümüzden de be!..

BATILILAŞMA ÇABASI İÇİNDE
ATATÜRKÇÜLÜK

Prof. Niyazi Berkes

Rauf Mutluay çok zor bir işi başarmış ve Prof. Niyazi Berkes'in YÖN YAYINLARI tarafından çıkarılan «BATICILIK, ULUSÇULUK ve TOPLUMSAL DEVRİMLER» adlı önemli araştırmasını, kısa matematik formüller halinde ortaya koymuştur. Mutluay'ın, Prof. Niyazi Berkes'in kitabını ele alarak, Türkiye'de Tanzimattan beri görülen çeşitli politik akımları birer cümlelik matematik formüller hâline getirdiği ilgi çekici çalışmasını sunuyoruz:

GİRİŞ : (Sayfa 3 - 11)

1 — «Türkiye'de son on beş yıllık gelişmelerin en göze çarpan yanı... (ancak) batı toplumlarının yaşama seviyesinin gerektirdiği bir tüketim ekonomisini Türk toplumunun sırtına yükleten bir burjuva sınıfının doğmuş olmasıdır.»

2 — İkinci Dünya Savaşı başında faşist taklidi azgın bir ırkçı milliyetçilik akımı, milliyetçiliği faşizmden çalınan fikirlere boyayarak, Kemalist milliyetçiliği ve devrimciliği kızıllıkla suçlandırdı; o zamanın aydınları, bunun karşısında ilgisiz, sorumsuz ve seyirci kaldı.

3 — Tasfiye edilmemiş olan gericilik eğilimlerini körükleyen nazizmden ve faşizmden aşırılmış olan bu milliyetçilik, heryerde gizli ve karışık işleri perdelemeye yarayan kızıl isterisinin gerdiği duman perdesi altında daha soğuk savaş başlamadan Türkiye'yi, savaş sonrasının ilk örnek peyk namzedi haline getirdi.

4 — Dünyanın birçok ulusları bağımsızlığa kavuşurken, bağımsızlığını Kurtuluş Savaşiyle kazanmış olan Türkiye; ekonomi, maliye, endüstri, siyaset, fikir ve kültür alanlarında tâbi, bağımlı bir memleket haline getirildi.

5 — Yazarların komprador burjuvazisi adını taktığı sınıf; batıya bağlanmadan, batıya borçlanmadan, batıdan dilenmeden, ulusal gelişmenin her meselesini batı çıkarlarına göre bir çözüme bağlamadan bu ulusun yaşıyamıyacağı teorisine sımsıkı yapışmıştır... Böylece asıl gericilik, batılılaşma iddiasında olan sınıfın değişmeye karşı direnmesinin bir eseri oldu.

6 — Yapılmış bütün incelemeler, dış yardımların geri kalmış toplumları kalkındıramıyacağını, tersine kalkınabilmeleri için ne imkân varsa onu da yok edeceğini göstermiştir.

7 — Yalnız bir ekonomik ve siyasi buhran içinde değiliz; değerler ve gerçeklerle ilgili bir düşüş buhranı içindeyiz. Çünkü bugün batıcılık ulusal varlığı satılığa çıkarmak; ulusçuluk, gelenekçiliğe yapışmak anlamlarına sokulmuştur. Özel teşebbüscü Batı medeniyetçisi, ortaya aynı zamanda gerici geleneklerin timsali olarak çıkmaktadır.

8 — Türk aydınının toplumda aldığı yer açısından taşıdığı çelişme, Türk aydınının köklerinin de bu komprador burjuvazisinin gelişiminde olmasından ileri geliyor. Türk aydınını şiddetli bir kendini eleştirme zorunluğu ile kararlaştıran budur.

9 — İkinci Dünya Savaşından sonra zengin batı devletlerinin çekici maddeler ve usullerle ortaya çıkan yardım faaliyetleri, okumuşların batılılaşma eğilimlerini daha da canlandırmıştır. Türk aydını da yalnız yetişmesi bakımından değil düşünü bakımından da bu ağın içine girmiştir. Halbuki o yalnız düşününü değil yaşayışını ve eylemini de bu bağlılıktan söküp kurtaramadıkça toplumun önderi, halkının insanı olamıyacak, batılılaşmanın şimdi aldığı şeklinin esiri bir parazit olmaktan öteye gidemiyecektir.

10 — (Çünkü) bizim ulusal hedeflerimizle batı yardımının hedefleri birbirine zıttır.

I — PEYKÇİLİK MODELİ BATICILIK (13 - 28)

11 — Arap ortodoksisinin eseri olan kâfir ve Rumlardan gelen frenk kavramlariyle gerileme devrinde batı demek «frenk küffarı» demek olmuş, XVIII. yüzyıla kadar batı ile hiçbir ilgi kurulmamıştır.

12 — Avrupa'nın en kudretli devleti Fransa ile kurulan dostluk, diplomatik ve askerî plândan öteye geçemedi... Sırf onun askerî yardımlarından faydalanma umudu ile Moskof yenme amacı haline çevrildi.

13 — Batı açısından da gerçek amaç Türklere yardım etmek, kalkınmalarını sağlamak değil, biraz askerî yardım yaparak bu imparatorluğun belirli yerlerini kendi ellerine geçirinceye kadar Moskofları oralara sokmamaları için onlara biraz direnme kabiliyeti vermekti. Fransızların gerçek amaçlarının bu olduğunu gericiler görerek batılılaşmaya kuvvetle karşı geldiler ve reformcuların gâvurlara satılmış kimseler olduğunu halka ispat ettiler.

14 — Batının Türklere karşı bu davranışı, o zamandan beri değişmemiş bir gelenek olarak kalmıştır. Frenk batısı ile bu ilk münasebetin ulaştığı bu sonuç, halk arasında batılılaşmanın ihanet ve gâvurlaşma olduğu kanısını da o zamandan başlatır.

15 — Dış yardım şeklinde başlıyan İngiliz siyaseti, evvelce Fransa ile olduğu gibi gene peykçilikle sonuçlandı: Reşit Paşa düşündüğü reformları İngiltere Başbakanı Palmerston'la kararlaştırıyor. Lord ona sıkı sıkı tenbihte bulunuyor: Meşrutiyete hiç lüzum yok; hıristiyan tebaaya serbestlik verin, yeter. Sizin asıl muhtaç olduğunuz şey, askerî yardımdır.

16 — Böylece İngiliz uygarlığından edinilen istifadeler şunlar oldu: Kırım harbi, İstikrazlar, Osmanlı Bankası, Berlin muahedesi, Kıbrıs'ın verilmesi ve nihayet Düyun-u Umumiye.

17 — Tanzimatın bütün ekonomik kalkınma teşebbüsleri, bugün de güdülmekte olan liberal siyaset yüzünden iflâs eder; yarım kalan devlet yatırım teşebbüsleri, yabancı sermayeye devir ve teslim edilir.

Ziya Gökalp

18 — Osmanlı İmparatorluğunun 1720 den 1920 ye kadar süren ikiyüz yıllık batı politikası, yeni bir batı devletinin politikasına sarılmak güdümü, Türk toplumunda modern dünyanın gereklerine uygun hiçbir reform yapamıyanların siyasetidir.

19 — Kurtuluş Savaşının verdiği en büyük ders, batı denen şeyin emperyalizm denen şeyin bir yanı olduğunu anlatması oldu.

20 — Yani Türk toplumu batıdan bağımsız durumda kalmadıkça batı onun karşısına mutlaka emperyalizm olarak çıkacaktır; bu bir ekonomik kanunduç.

21 — Türkiye ancak batıya rağmen batılılaşabilir. Türkiye batıya karşı gelmedikçe batıdan bağımsız olamaz, kendini de düzeltemez.

22 — İlk defa olarak Kurtuluş Savaşı döneminde Türkiye'nin baş dâvâsının batıcılık ya da ulusçuluk değil toplumsal devrimcilik dâvâsı olduğu meydana çıkmıştır; batıcılık ve ulusçuluk ancak bu açıdan anlam ve yer alabilir.

II — UYGARLIK OLARAK BATI ANLAYIŞI NASIL BAŞLADI? (29 - 46)

23 — Avrupa'da bir batı uygarlığı olduğunun kavranmaya başlanması, Napolyon savaşlarından sonra ve buharın gelmesiyle başlar.

24 — Bugün atom uygarlığına kıyasla nerede isek, o dönemde de buhar uygarlığına kıyasla orada idik.. Avrupa uygarlığına karşı imrenme, bugün medenilik alâmeti saydığımız tüketim maddelerinden ziyade yaşayış biçimine, usullere ve prensiplere oldu.

25 — Batı etkisinde kalmış halklar arasında en çok Türkler dış görünüşte en çok değişmeye başladılar; (özellikle kılık - kıyafet, sakal - bıyık devrimleri(?) dönem dönem tekrarlanmıştır.

26 — Yepyeni bir bürokrasi doğdu.

27 — Avrupa ise Osmanlı veya İslâm uygarlığını yalnız kendi dışında görmekle kalmaz, onun varlığını bile yersiz, anlamsız bulur.

28 — (Çünkü) birinin esas prensibi terâkki, ötekininki gelenektir. XIX. yüzyıl ortalarında batı düşünüşünün en önemli kavramı evrim yani daha yükseğe doğru gelişme kavramıdır; onun dışındaki toplumların evrim kabiliyeti olmadığına inanılır.

29 — Avrupa'yı görenler en çok iki şeye saplandılar: Bu uygarlığın kişiye sağladığı mutluluk ve özgürlük: bunların devlete sağladığı güç. Bu dilemmanın çözülmemesi yüzünden ne kişi kurtarılabildi, ne de devlet.

30 — (Çünkü) kişi özgürlüğü dâvâsı ile devletin askerî veya siyasi güçlenmesi arasında bir karşıtlık değil, bir uygunluk görüyorlardı.

31 — «Bireylerin aklı aydınlatılmalı» denen Hindistan'da kurulan örnek okul müslüman geriliğin merkezi olur; Japonya'da ise önce toplum değişmeye başladığından bütün aşılar tutar.

32 — Avrupa uygarlığını toplumun yapısı ile ilgisi olmayan, Avrupadaki mağazaların camekânlarından alınıp getirilecek medeniyet malları sayan hükûmet memurları yerine köylüden, esnaftan derilmiş gençler bu üniversitelere değil endüstri merkezlerine ve müesseselere gönderilmiş olsalardı.. Herşeyin aslında bir toplum düzeni olduğunu anlıyacaklardı.

33 — Bugün bile bu üretici sınıflar uygarlık dediğimiz şeyle tanıştırılmamıştır.. (hâlâ) işçi kütlesinin emeğinin yaratacağı ekonomik değerlerle aylak sınıf yetiştirmeyi boşuna finanse ediyoruz.

34 — Düşünür, toplumun ve müesseselerin kişinin hayatında oynadığı rolü kavradığı ölçüde toplumcu olur. Uzun yıllar gericinin ilericiye üstünlüğü, ilericinin bireyciliğine karşı başarılı şekilde toplumcu olmasında idi.

III — BATICILIĞA KARŞI TEPKİ (47 - 68)

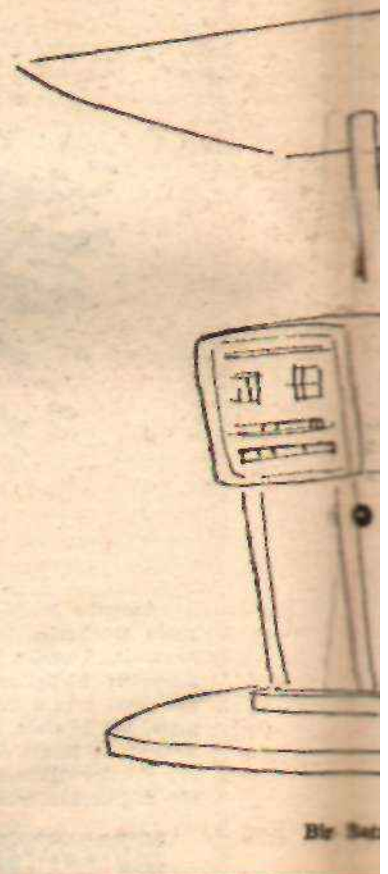
35 — Baştakilerin peykçi gidişleri yüzünden önce karma bir tepki doğdu: «Müslümanlar tanzimattan zarar gördüler» diyenlerin bugün bize gericilik gibi gözüken tepkisi,

36 — Toplumu kalkındırma yönünde bir batılılaşma konusunda en ilerici sayılabilecek kimselerin bile anladığı şey, batı uygarlığının mahsullerinin alıcısı, tüketicisi ve borçlusu olmaktan ileri geçmiyordu.

37 — (Haklı olarak) halk arasında avrupalılaşmak bizim kaldıramıyacağımız bir lüks bir birey alafrangalığı sayılmıştır. (Böylece) batı uygarlığının, özellikle onun toplumsal dokusunun ne olduğunu anlama probleminin yanında «biz neyiz? Bizle batının sınırları nerede başlar, biter? Batılılaşma faydalı mı, zararlı mıdır? sorularına karşı ayrı ayrı üç görüş ortaya çıkar.

38 — Gerçek şudur ki ondokuzuncu yüzyıl cetlerimizde ulusal birlik kavramı yoktu. Türklerde geleneksel olarak ırk, din, kan, şecere, hattâ dil birliği toplumsal birlik temeli olmamıştır. Türkler bunların hepsinde tekçiliği değil, çokçuluğu kabul ettiklerinden toplumsal birliklerinin temeli ya zenaat birliği, ya da devlet birliği olmuş; bu yüzden teokrasi, aristokrasi, ırkçılık rejimi kurmamışlardır; bu açıdan Türkler gerçekten tarihin en dikkate değer, dünyanın en medeni ve insancıl toplumlarını kuran insanlardır. Fakat bu özellikleri onları iki olay karşısında çok kritik bir duruma düşürür. Ekonomik hayatları sarsıldığı veya devletleri yıkıldığı zaman darmadağın, perişan, yönsüz bir hale gelirler.

39 — Müslüman bir Türkün örgütsel bir

...dığı ancak devlet çerçevesi içinde mümkündür.

40 — Namık Kemal, Tanzimat siyasetinin ...ulü olan Osmanlı kavramını ele alıp, on... tâbir caizse bir Osmanlı milliyetçiliği ya... adam olur.

41 — Namık Kemal'in hücum ettiği şey, ...deres modeli batı medeniyetçiliğidir.

42 — Ama uygarlığı yapan şeyin toplum ...ğil birey olduğunu sanan N. Kemal, tarih ...urundan yoksun kalır ve yeni Osmanlılı... uygarlık görüşünde toplumculuk yanı hiç ...tur.

43 — N. Kemal bizde modern histori...grafiye doğru ilk adımdır.

44 — Bu umutla camiayı yaşatmak için ...er istemez eski düzenin iki müessesesini ...tanat ve hilâfeti ve onların altında yaşıyan ...ltı ve dini, yeni Osmanlı bireyciliğinin te...melleri olarak alır; kişi özgürlüğünden o ka...dar söz ettiği halde bu kurumların onlarla ...uşmazlığını görmez.

45 — (Oysa) bireycilik Türk toplumunun ...ridir.

IV — İSLÂMCILIK TEPKİSİ (69-81)

46 — Kanun-i Esasi rejiminin kaçınılmaz ...ucu Abdülhamit rejimi oldu.

47 — Doğruyu söylemek gerekirse ana ...ada tutulan görüş açısından tutarlı olan N. Kemal Değil Abdülhamit'tir.

48 — Alafranga islâmcıların anladığı is...lâmlık, Hazreti Ömer, peygamber zamanına ...dar getirdikleri hayali bir müslümanlık o...lur.

49 — (Oysa) tarihte pek çok müslüman ...hükümetleri olduğu halde hiçbir zaman is...lâm devleti olmamıştır.

50 — (Böylece) batı ekonomisinin hüküm...darlığı hilafet imparatorluğunun başkentine Düyun-u Umumiye imparatorluğu şeklinde yerleşir.

51 — İslâm uygarlığının batı karşısındaki en münasip adı sanımca «teneke uygarlığı»dır.

52 — Yenilenme, kalkınma isteklerini kökünden baltalıyan bir gelenekçilik fikriyatı, bir türlü söküp atamadığımız «Japon efsane...si» yaratır.

53 — Gerçekte Japon misali islâmcı ve gelenekçi tezi ispatlamaz, tersine onu yalanlar.

54 — (Ama) Abdülhamit rejiminin efsane...ye ve yalana dayanan ideolojisi, Menderes zamanında olduğu gibi tüketim batılılığı şeklinden sömürülgenlik batılılığının sınırlarına gelir.

55 — Ve Türk aydını tuhaf bir duruma düşer: İstibdat aleyhine çalışırken kendini başka milliyetlerin istiklâl dâvalarına hizmet eder durumda bulur.

V — AYDINLAR TOPLUMSAL DEVRİM DÂVASIYLE KARŞILAŞIYOR (82-92)

56 — Abdullah Cevdet ve Prens Sabahat...tin dâvanın anayasa meselesi olmayıp toplumsal devrim dâvâsı olduğunu söyleyip dur...dular.

57 — Birinin ifratları, ötekinin bireyci...liği tutunmadı.

58 — Abdülhamit'in asıl korktuğu kuvvet halk değildi; Tanzimatın yıkım batıcılığından perişan hale gelen halk halifesine dört elle sarılmıştı. Abdülhamid'in asıl korktuğu, sivil aydınlar değil, subaylarla siyaset adamları idi.

59 — Türkiye'de inkılâp kelimesi ya kanun değişiklikleri, ya eğitim şartlamasını ifade etmiştir. Türkiye'de batı anlamında yani ister ...sızın ister sürekli olarak toplumsal sınıfların itişi ile toplumun yeni baştan kurulması şeklinde devrim geleneği yoktur.

60 — Bütün geri kalmış toplumların değişmesinde okumuş aydınlar gurubunun rolü olduğu bir gerçektir ama.. örgütlü uğraşı geleneğinden Türk aydınları şaşılacak derecede yoksundur. Türk aydını bu gibi çabalara ve başarılara ya ilgisizlikle, ya istihkârla bakar.

61 — Aydın toplumsal bir kütle teşkil etmediği gibi toplumun sınıfları da kendisiyle birlik değildir.

62 — Aydın toplumsal etkisizliğini anlayınca ister istemez umudunu gene hükümete bağlar ve burada bizim topluma özgü ikinci bir anomali ile karşılaşır: Hükümet ne kadar toplum sınıflarından bağımsızlaşırsa devrim şansı o kadar artar, ne kadar sınıfların etkisi altında kalırsa bu şans o ölçüde azalır.

VI — HALKÇILIK TEPKİSİ (104)

63 — Rusya'dan gelen Türklerin halkçılık hareketi, ermeni aydınlarının sosyalist Hınçak hareketi, Balkan aydınlarının fikirleri halka dönme düşüncesi olarak ilgi kazanmağa başlar.

64 — Ama önce İstanbul'un alafranga batıcılarının, sonra Osmanlıcıların ve islâmcıların saldırısına uğrar. Ziya Gökalp daha Atatürk zamanında bile ödevi bitmiş olan bu düşünür, halkçılığı Marksist sosyalizmden ayırarak tesanütçülük ve mesleki temsilcilik ideolojisine ulaştırır.

VII — TÜRKÇÜLÜK TEPKİSİ (105-124)

65 — Gökalp'ın millet kavramını bugün de kabul ediyoruz.

66 — Ama ulus toplumu ile batı uygarlığı arasındaki ilişkiyi devrimsel değişme yolu ile ulusun kalkınması amacına uygun şekilde bulamadığını da biliyoruz.

67 — Gökalp ekonomik olan herşeyden korkar ve bu konuda bilgisizdir.

68 — Zira Tanzimatçıları batı uluslarının harslarını içeri soktular diye kınamakta yanılır. Aslında Türk toplumunun güçlüğü hars almakta değil medeniyet almaktadır. Asıl güçlük onun bu kolay sandığı yandadır.

69 — Gökalp hars ve medeniyet ayrımını islâmcılarla batıcıların arasını uzlaştırmak için yapmıştı, fakat daima varolmayan bir ulus özlemi içinde kalır.

VIII — DEVRİMCİLİK TEPKİSİ (125-140)

70 — Batıya karşı savaşırken batıya sırt çevirmeme zorunluğunda kalan Kemalist devrimcilik, «ulusal bağımsızlık olmadan batılılaşma olmaz, toplum ölçüsünde olmadan uluslaşma gerçekleşemez» gerçeğini bulur. Bu panoramanın en önemli vesikası Atatürk'ün Nutku'dur.

IX — DEVRMCİLİK VE TARİH (141-175)

71 — Türk milliyetçiliği, birçok benzerlerinden farklı olarak tarihsel bir temelden mahrumdu.

72 — Yeni ve devrimci bir tarih görüşü getiren Mustafa Kemal'in tarih tezi bugün unutulmuş gibidir.

73 — Türke bir yarın kazandıran Atatürk onun geçmişini bu menfaatçilerin çapulculuğundan kurtaramamıştır.

74 — Hristiyan ve ırk benciliği etkisi altında kalan batı tarihçiliği de Marskcı tarih açısını asla benimsiyememiştir.

75 — Türklerin din anlayışı ruhanilik anlayışından tamamen farklıdır ve bunu en iyi anlıyan Atatürk, türk din geleneğinin ruhuna uygun lâiklik kavramını getirir.

76 — Türkler İslâmlıkla kendilerine uygun şekil olarak ya hukuk ya tasavvufu benimsemişler.

77 — Türk kavramı bir kavim ve ırk kavramı değil, medeni düzen (töre) ve devlet egemenliği kavramı olmuştur.

78 — Okullarda bilgisiz öğretmenler elinde ırkçılığa yarayacak şekilde öğretilen tarihin zıddına, Türkler arasında kan mitolojisi hiç yaşamamıştır; tersine Türkler hiç çekinmeden kan karışmasını siyasi ve milli politikalarının prensiplerinden biri yapmışlardır.

79 — Türk kelimesi üzerine bir sonuca vardırılamıyan tartışmaların incelenmesi bize gösterir ki bu adla ne bir ırk hattâ ne bir kavim vardır. Türklük, daima uygar bir ulus olma adıdır.

80 — Bugünkü Türk milliyetçiliğinin öz dâvası devlet ve ekonomi bağımsızlığı ve özgürlüğü dâvâsı olmaya mahkûmdur.

81 — Türk tarihi bir hars tarihi değil bir medeniyet tarihidir.

82 — Atatürk Kur'an tercümesi çabasını hem üzumsuz hem faydasız sayarak bırakmıştır.

X — DEVRIMCİLİK VE BATICILIK (176 - 186)

83 — Kemalizm harsçılık muhafazacılığı değil medeniyet ilericiliğidir.

84 — Ulusal bağımsızlığı, halkçılığı, devrimciliği amaç edinen bu hareket, Tanzimat, Meşrutiyet aydını gibi toplumsal içten ve bağdan yoksun bireyci, akılcı, taklitçi bugünün aydınları tarafından batıcılık dâvası olarak yanlış anlaşılmıştır.

85 — İslâmlıkta reform özleyenlerin boş sanısı hiçbir toplumun din aydınlanması ile kalkınmış olmadığını bilmemekten gelmektedir.

86 — Batı uygarlığını alma anlamında batıcılık ve bunun karşısında bazan dini, bazan siyasi, bazan ırki kavramlara dayanan geleneklere sarılma anlamında anlaşılan milliyetçilik Türk toplumu için faydalı olmamıştır.

XI — TÜRK BURJUVAZİSİ NEDEN DEVRİMCİ OLAMIYOR- (187 - 202)

87 — Irkçılığın prensibi «Her ırkın üstünde Türk ırkı», peykçi batıcılığın prensibi «her toplumun aşağısında Türk toplumu» sloganıdır.

88 — İkisinin altında yatan şey birdir: Megalomani ile aşağılık duygusu. Biri palavralarla halkı aldatmak, diğeri aldatılmış halkı yabancı çıkarlarına satmak sloganıdır. Bunda milliyetçilikten yoksunlaştırılmış batıcılık milli ihanet şeklini: batılılaşmaktan yoksunlaştırılmış bir milliyetçilik yobazlık şeklini; toplumcu görüşten yoksun milliyetçilik ve batıcılık da katmerli bir ihanet, memleket satıcılığı şeklini alır.

89 — Böyle bir batılılaşmanın en zararlı yanı batı kapitalist ekonomisinin içeride kendine araç olarak yerli bir sınıf yaratmasıdır.

90 — Bu çekirdek etrafında toplumun ufak bir parçasını teşkil eden batılaşmış bir kast, karşısında halkın modern reayası meydana gelir.

91 — Tüketim maddeleri iştahında Türk okumuşları ve batılılaşmışları bu düşkünlük... [illegible] ...sa temayüz ederler.

92 — [illegible] ...i kalmış toplumların Türkiye [illegible] ...ası batının görünmez şekilde [illegible] ...nin yeni bir çeşididir.

93 — [illegible] ...ce batılılaşma illetine yakalan... [illegible] ...ların değişmesi, bu batılılaşma [illegible] ...r şiddetlenirse o oranda imkânsızla... [illegible]

94 — Oysa çağdaş uygarlığa en başarılı olarak girebilen toplumlar imrenme batıcılığından kendilerini koruyabilen toplumlar olmuştur.

95 — Batılaşmış zümrenin yaşamının cazibesi fakir sınıflara da bulaşınca memleketin tabii kaynakları harıl harıl yabancılara devredilir, beri yandan da harıl harıl camiler yapılır.

96 — Demek ki batılılaşma toplumu kalkınma değişmesine değil bozulma değişmesine götürmektedir.

97 — (Tabii ki) Batıdan hazır uygarlık alınamaz.

98 — Çıkar yol batıcılığı batıdan bağımsızlık şekline, milliyetçiliği devrimcilik yoluna çevirmededir.

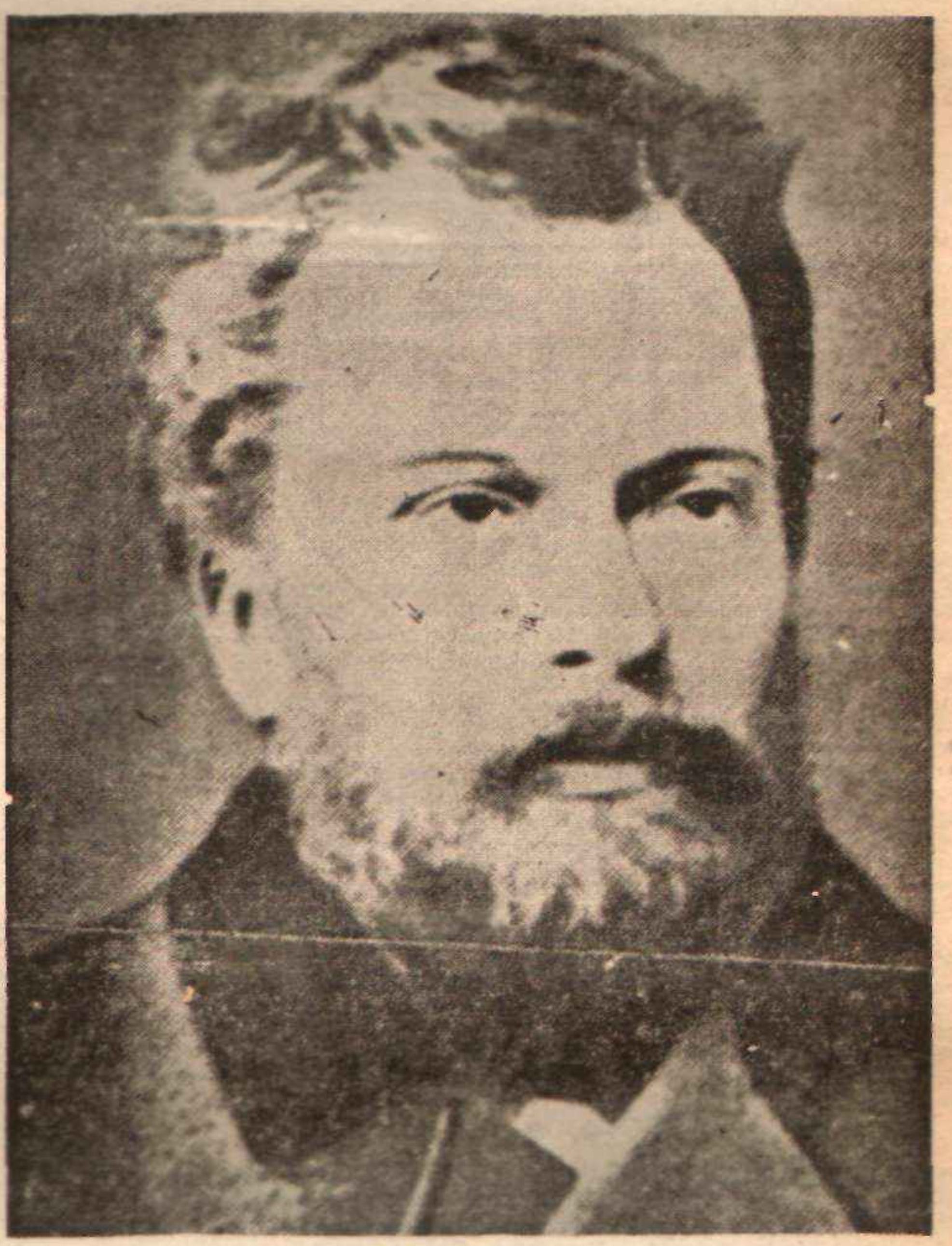
99 — Artık söylemek sırası gelmiştir ki Türkiye'nin baş dâvası batılılaşmak değil batılılaşmamaktır.

100 — Batı denen fil: bu terim kadar değişen, aslı ne olduğu bilinmeyen, üzerinde uzlaşma olmayan yanıltıcı, sahte bir kelime yoktur.

101 — «Batılılığın ve batılılaşmanın bugün tek anlamı kalmıştır. O da şu: Batıcılık, geri kalmış toplumların aydınlarının, kendi toplumlarının kalkınamamış gerçeğinin karşısında ilerlemiş toplumları görmekten gelen aşağılık duygusunu hafifletmek için yapıştıkları bir hayal, bir toplumsal sakatlığın aydınlar arasında nükseden bir görüntüsüdür. Toplumculuk açısından batıcılık: İslâmcılık.. Osmanlıcılık, Türkçülük kadar usulü, yönü, âkıbeti bilinmeyen anlamsız bir sözcüktür. Batıcılık, hiçbir yerde gerçekleşmemiş, sadece gericiliğe yarayan, bir bireyci aydın ütopyasıdır.»

— SON —

— Yeni Ufuklar'dan —

Namık Kemal

Bir Batılı olan Karikatürist Beck'in gözüyle İstanbul

Bulgaristan İzlenimleri: 6

Eğitim Çalışmaları

Fakir Baykurt

Sekiz sınıflı ilkokullarda «yaparak öğrenme» ilkesine dayalı iş dersleri var. Kızlar biçki dikiş, yemek ve ev yönetimi öğreniyorlar.

Bulgaristan'da dolaşan bir yabancı, dağ başlarındaki ıssız köylerde, çok nüfuslu kentlerde, deniz kıyılarında, yüksek ormanların arasında, barajlarla geme alınmış ırmak göllerinde sık sık şu görüntüyle karşılaşır: Açık mavi, ya da kavuniçi önlüklerini giymiş otuz kadar çocuk, ikişer ikişer el ele tutmuşlar; kümenin başında, sonunda iki genç bayan; yürüyorlar. Ya da, ellerinde bakraç, kova; oynuyorlar. O yabancı bunu her zaman dışarlarda değil, içerlerde, okul bahçelerinde, parklarda görebilir. Yazın görebilir. Bu yabancı gitsin köyleri dolaşsın, kentleri kasabaları tarasın: Hepsi dün yapılmış kadar yeni okullar, geniş pencereli, bol ışıklı sınıflar; sınıflarda en çok otuzu, otuz beşi geçmeyen öğrenci kümeleri. Okullarda on beş, yirmi öğretmen. Mevsim yazsa okullar kapalıdır elbet. Ama kapalı da olsa nöbet tutan bir iki öğretmen bulunur. Okul bahçeleri geniştir. Çeşmelerin suları akmaktadır. Öğrenci ve öğretmenlerin işlediği bahçede yeşillerin en güzeli tütmektedir. Bu, bir köy okulunun bahçesi değil, bebelerin döşediği bir tarım sergisidir sanki: Küçük çapta, küçük boyda çocuk çalışmaları. Ama hepsi anlamlı... Okulların marangozluk, demircilik işlikleri; biçki, dikiş dersaneleri, mutfakları, fırınları, maşingaları. Yüksek enstitüler, üniversiteler ülkenin yüzeyine yayılmış. Buralarda yerli yabancı öğrenciler «tez» yazıp doktora çalışmasına kadar gidiyorlar. Kantinler, kafeteryalar, oyun alanları, kapalı oyun salonları, geniş, bol kitaplı kitaplıklar... Dört yaşında çocuk olup, bugüne kadarki bütün başarılarınızı başarısızlıklarınızı silip hayata yeniden başlayasınız gelir. İmrenir, bu iç açan görüntünün önünden ayrılmak istemezsiniz.

Bunun yirmi yıl içinde başarılmış göksel bir «mucize» olduğunu söylemek zordur. Gelişmenin kökleri derinlerdedir. Bugün Bulgaristan'da köy sayısı 6.000 kadardır. 1944'ten önce bunların 1780 kadarında okul ve öğretmen yoktu ve bunlar çok küçük köylerdi. Ülkenin otuz bin kadar yetişmiş öğretmeni vardı ama, bazı kasabaların sınıfları öğretmensizdi ve her yıl yüz bin kadar çocuk öğrenim çağı içinde olduğu halde okula gidemiyordu. Oysa ki ilk öğretimi her çocuğa parasız ve zorunlu kılan bir sürü kanun maddesi vardı. Okul yapıları yetmiyordu. Öğretmenler geçim sıkıntısı içinde kıvranıyorlardı. Asıl kötüsü, okullar hayattan kopup gitmiş, sadece kuru bilgi öğretiyorlardı. Bu okulları bitirenler hayatta iş bulamıyorlardı. Mesleki ve teknik öğretim, eğitimcilerin ele almadığı bir konuydu.

Bugün Bulgar eğitimcileri, eskinin bu durumunu yakınarak anlatıyorlar. Hızlı gelişme, 1944'ten sonra başlamıştır. Ama ondan önce de Bulgar öğretmenlerini ülkenin kalkınması savaşında canla çalışır görüyoruz. Verilen çetin savaşlarda ölenlerin çoğu öğretmenlerdir. O zaman hangi taşı kaldırsan, o taşın altından yerli ya da yabancı faşistler çıkıyormuş ama öğretmenler de boş durmuyorlarmış. Ya silâh elde dağlardaki savaşçıların başına geçiyorlar, ya da gerilerde kalıp savaşçı gazeteler çıkarıyorlarmış. Belki o dönemin bir gereği olacak, bugünkü yönetimin kilit noktaları da eskiden öğretmen olan kimselerin elindedir. Başbakan Todor Çivkov eski bir öğretmendir. Tanıştığım Meslek Birlikleri Genel Başkanı Stüdyan Gürof eski bir öğretmendir. Tanınmış yazarların çoğu eski öğretmenlerdir... Bunların, her fırsat ellerinde olduğu için öteki alanları aksatıp eğitime öncelik verdikleri söylenemez. Çünkü; alın tarımı, a'ın endüstriyi ve sağlığı, onlar da en az eğitim kadar gelişkindir. Daha doğrusu o alanlardaki gelişmelerden hepsinin altında eğitim yatmaktadır.

Nedir bugünkü durum? Son yirmi yıl içinde 1.800 kadar yeni ve çağdaş anlamlı ilkokul yapılmıştır. Bunlar beş sınıflı değil, sekiz sınıflıdır. Bu okulların eskilerle birlikte sayıları 6.000 kadardır. 1.600.000 öğrenci parasız, zorunlu ve sekiz sınıflı okullarda okumaktadır. Yeryüzünde pek az ülke, bütün kızlarını oğlanlarını ortaokul bitirtebilmektedir bugün. Komşumuz küçük Bulgaristan o pek az ülkelerden biridir. Öğretmen sayısı otuz binden doksan bine yaklaşmıştır. Sekiz milyonluk ülkede her yüz kişinin bir öğretmeni var demektir, başka ülkelerde, lise öğretmenleri, üniversite profesörleri ve ana okulu öğretmenleriyle bile bu sayı kolay kolay bulunamaz. Öğretmenler birliğine kayıtlı üye sayısı, emeklilerle birlikte 135.000'dir. Ortaokul derecesinde, ya da ortaokul üstünde teknik okullar, meslek okulları çoğalmıştır. İnsan üç beş köyün ortasında, bir teknikum görebiliyor. Okullarda verilen bilgiler hayatın istediği bilgilerdir. Öğretmenlerin beceri durumları yükseltilmiştir. Eğitimi geliştirme enstitüleri yaz kış kurs ve seminerler açarak hep bu işin üstündedirler. Varna ve Eskizara'da bunlardan ikisini işlerken gördüm. Öğretmen ve öğrencilerle konuştum. Hangi derecedeki okulda çalışırsa çalışsın, nereyi bitirirse bitirsin, okuldan diplomasını alıp giden öğretmen gittiği yerde unutulmuyor. Her yıl aranıp soruluyor, gerekli görüldükçe kursa, seminere çağrılıyor.

Öğretmenlerin geçim durumları da iyileştirilmiş. Atanmaları, ücretlerinin artırılması, cezalandırılmaları, Milli Eğitim Bakanlığıyla birlikte meslek temsilcilerinden gelen karma kurullara bağlanmış. Öğretmenler Birliği Başkanı Marin Geşkof'un bana anlattığına göre her yıl bir iki uyuşmazlığı meslek ve bakanlık temsilcilerinin bir araya gelerek çözmeleri, işlerin yoluna girmesine yetiyormuş. Tek yanlı karar almak, buyruk yürütmek yok. Denge kuruldu mu, uzun süre bozulmadan gidiyormuş. Öğretmenlerin beraberliği, bakanlık katlarında, Köroğlu'nun selâmıyla dağlardan kuzu getirtmesi gibi etkin oluyor.

Yüksek öğretim çalışmaları da çok gelişmiş. Üniversite kapıları herkese açık. Eğer çalıştığın işten, ücretten, derecenin düşüklüğünden hoşnut değilsen git oku. Genç isen oku, koca isen oku. Gündüz oku, gece oku. Evliysen, bekârsan oku... Üniversitede okuyan yüz öğrenciden ellisinin bursunu devlet veriyor. Üstünü çiftçi kooperatifleri, meslek kooperatifleri, endüstri kurumları tamamlıyor. Kendi parasıyla okuyan yok gibi. Fabrikalarda çalışırken okumaya başlayan işçilerin ücretleri, sınıf geçebildikleri sürece kesilmiyor. Romancı Georgi Karaslavof'un anlattığı, ağır endüstri işçilerinin seviyesini lise derecesine çıkarmak, bir devlet plânı olarak uygulanmaya başlanmıştır. Eğitim, eğitim, eğitim. Orta ve yüksek eğitim. Yüksek eğitimde Bulgarlar, Amerika, Rusya ve Japonya'dan sonra dünyada dördüncü geliyorlar...

Fakat beni asıl etkiliyen ilk ve ilkokul öncesi eğitimdir. Aile, Bulgaristan'da toplumun temelidir. Çocuk, ailenin ve devletin en değerli varlığıdır. Bulgar toplumu çocuklar üstüne «gözü gibi» titremektedir. Ülkeyi sanki kadınlar yönetiyor. Analar rahata çıkmışlar. Ekmek etmezler. İsterlerse aş pişirmezler. Çamaşır bulaşık, elektrikle yıkanır. Çocuk da bakmıyorlar. Sabah veriyorlar akşam alıyorlar yuvalardan. Onları Vitoşa'nın bağrında bir düzlükte ateş yakarken görmüştüm. Zıplayıp oynuyorlardı. Üst başlarını çıkarıp atmışlardı. Körpe kolları gövdeleri tunç gibi gelişiyordu yaz güneşinin altında. Vaktim yetse hep göl kıyılarındaki, ormanlardaki, kumlardaki kampları görmeye gidecektim. Bu kampların ulusalları var, uluslararası olanları var. Ben ordayken hikâyeci Halit Ali Osman, bir gün erken kalkıp istasyona gideceğini söylüyordu.

«Ne var?»

«Çocuk kampa gidiyor.»

Bir gün de Sabahattin Bayram akşam üstü Sofra'da olmak için Denko'yu sıkıştırıyordu.

«Ne var?»

«Oğlan kamptan geliyor...»

Öğretmenler Birliği Başkanı Marin Geşkof, uzun uzun söz etti bu kamplardan. Bunları gezimin başında duyup programa koymadığıma çok yandım. «Varna'yla Balçık arasında...» diyor Marin Geşkof, «Krenova diye bir köy var. Denizin kıyısında, yeşillikler içinde... Güneşi, kumu çok güzel. Suyu da derin değil. Uzman öğretmenlerimiz küçüklere yüzme öğretir. Buradaki kampımız uluslararasıdır. İskandinav ülkelerinden, İngiltere'den çocuklar gelirler. Kendi dillerinde şarkılar söyleyip oyunlar oynarlar. Sarılıp haşır neşir olurlar. Bizim her ülkenin öretmenleriyle ilişkilerimiz var. Ama sizinle sporcularımız kadar olamadık. Onlar, güreş deyip, basketbol deyip karşılaşıyorlar. Size yaptığımız bütün çağrılar karşılıksız kalıyor. Öğretmenleriniz ses vermiyor. Bari çocuklarınızı gönderin. Bırakalım, dostluktu, düşmanlıktı (eğer varsa), çocuklarımız aralarında halletsinler...»

Marin Geşkof on iki yıl kadar Milli Eğitimde bakan yardımcılığı yapmış: «Bu kampa çağırdığımız ilk İngiliz çocuklarının başındaki bayan öğretmen, geldikten bir süre sonra bize şunu anlattı:

— İngiltere'den ayrılırken bana dediler ki, dikkat et, Bulgarlar arasında yamyamlar vardır, çocuklara bir şey olmasın... Geldikten sonra mektup yazdım: Krenova kampındaki çocuklar ve gördüğüm öteki Bulgarlar, insan eti değil, güzel koyun ve dana eti yiyorlar, taze sebze ve meyve yiyorlar...» Marin Geşkof ekliyor: «Bu kampa Afrika'dan bile konuk öğrenciler gelir yazları. Siz niye çekinirsiniz?»

Ardahan'ı istemiş olmasının aramızı bozduğu söyledim.

«O, politikacılar arasındaki mesele. Bugün öyle bir konu yok ortada. Öğretmenler için de dinlenme kamplarımız var. Her ulustan 10-15 öğretmen gelir, dinlenir, gezer, eğitim kurumlarımızı, metotlarımızı görür gider. Çağıralım, sizinkiler de gelsin. Gelecek yaz Balkan Öğretmenler Kongresi var, çağıralım, ona buyurun...» Marin Geşkof'a Öğretmen Birliklerimizin ve Bakanlığın adreslerini verdim.

Çocuk eğitiminin bir yanı da çok ilginç «Çocuk Edebiyatı»dır Bulgaristan'da. Yazarlar Birliğindeki konuşmalarımız sırasında, birliğin genel sekreteri Nikolay Yankof, benden birkaç kere, Türkiye'deki «Çocuk Edebiyatı»nı sordu. Türkiye'deki yayın işlerinin daha çok özel ellerle yürütül

Orta öğretimdeki kız ve erkekler «Piyoner» örgütüne girerler.

düğü, devlet girişiminin ötekiler oranında olmadığını belirterek, «Doğan Kardeş» dergisini ve yayınlarını, onun açtığı çocuk romanları yarışmasını başka özel çalışmaları anlattım. İmece Kooperatifin'in birkaç küçük yayınını da ekledim. (Köy Enstitüsü çıkışlı olduğu için yarışmayı kazananlardan Talip Apaydın'a ödülünün verilmediğini dönüşümde öğrendim, üzüldüm). Yankof anlattıklarımı not etti. Meğer kendisi, Bulgaristan'da tanınmış bir çocuk kitapları eleştirmeniymiş. İsteğim üzerine Bulgaristan'daki çocuk edebiyatı üstüne uzun uzun bilgi verdi. Sonraki karşılaşmalarımızda da aynı konuya birkaç sefer döndük. Nikolay Yankof'un annesi öğretmenmiş. Çocukluğu, annesinin öğretmenlik yaptığı köylerde, çocuklarla geçmiş. Gençliğinde de bu ilgi sürüp gitmiş. Evlenmeden önce onbir çocuğu olsun ve bir futbol takımı kursun istermiş, ama evlenince iki çocukta kalmış. Bana Bulgar çocuk edebiyatını başlatanların öğretmenler olduğunu söylüyor. Ama sonra bütün iyi yazarların bu alanda eser verdiklerini belirtiyor. Bütün iyi yazarların ve ozanların çocuklar için de bir şeyler yazmaları, dünyanın her edebiyatında görülüyormuş. Fırsat bulur bulmaz, yurdunun çocuk edebiyatı tarihini yazacakmış. İki ünlü çocuk edebiyatçısını anlatıyor bana:

1. Angel Karaliyçef: Kırk yıldan beri çocuklar için halk hikâyeleri yazıyormuş. Bulgaristan'da kitaplarının baskı sayısı en yüksek yazar bu imiş. Herkes onu aksakal bir adam sanırmış ama sadece 62 yaşındaymış.

2. Dora Gabe: Bugün 70-80 yaşında bir kadınmış. Şiir ve düz yazılarla çocuk kitapları yazıyormuş. Bulgaristan Pen Club'ünün başkanıymış. Uluslararası toplantılara katılıyormuş. Zeki, cin gibi bir kadınmış. Dora Gabe'den konuşurken sofrada yemek yiyorduk. Donka Melâmed başladı onun şiirlerinden okumaya. «Elli altmış yaşından aşağı olan herkes onun şiirlerini ezbere bilir.» dediler.

Sonra belli başlı çocuk dergi ve «Küçük Alev»in trajları da elllişer bin. 14-15 yaşındaki öğrenciler için Ressamlar Birliği eliyle çıkarılan «Resim Galerisi» iyi kâğıda basılıyormuş, tanınmış ressamların eserlerinden örnekler veriyormuş. Baskı sayısı, yarısı Rusya için olmak üzere 40.000. Tanınmış günlük gazetelerin çocuk eklerinden başka, özel çocuk gazeteleri de varmış. «Eylülcü Çocuk» ile «Yurt Ufukları»nın adını verdi. Baskı sayıları önceleri 300.000 imiş, kâğıt darlığı yüzünden 200.000 olmuş sonradan. Gençler için bilim konularını basitleştiren «Kosmos» adlı bir derginin baskı sayısı da epeyce yüksekmiş. Bunu anneler bile okuyorlarmış. Lise yaşındakilerin yazılarını yayınlamak üzere bir de «Anadili» adlı dergi çıkıyormuş. Bu dergi öğrenci yazılarından başka, yerli ve yabancı edebiyat bilgileri de veriyormuş. Nikolay Yankof'un hiç aralık vermeden izlediği bir başka dergi de öğrenciler eliyle çıkan «Liselinin Bayrağı». Bunun yazı kurulu her yıl değişiyormuş, çünkü dergiyi çıkarma hakkı, liseler arasından seçilen en başarılı sınıfa veriliyormuş. Çocuk edebiyatı alanında çalışan Bulgar yazarları, yetişmekte olanlarla bağlarını korumak için bu dergiyi izlerlermiş.

Yemekten kalkarken, Nikolay Yankof, yukarda sözü geçen Dora Gabe'yle görüşmek isteyip istemediğimi sordu. Vaktim az kalmıştı. Kısa bir buluşma sağlanırsa çok sevineceğimi söyledim. Ertesi gün Donka Melâmed'le gittik. Bir apartman dairesinde oturuyordu. İçerisi antika sayılabilecek eşyayla doluydu. Karakaş, karagöz, yaşlı bir hanımdı. Otuz yıl öncesine kadar Türkçe konuşabiliyormuş. Otuz yıldan bu yana

Bir köyde okul öncesi eğitim..

lerini gazetelerini saydı Yankof: Aylık «Bülbül» dergisinin baskı sayısı 100.000 imiş. Yıllık abonesi 2 leva (14 TL.). Daha çok sanat yayınları yapan «Akran Kümesi» unutmuş. Çocukluğu Dobruca'da geçmiş. Yaşlı bir Türk, ona hep Türk masalları anlatırmış. «Türk dilinin tadı hâlâ damağımdadır.» diyor. Aklında kalan bazı sözleri söylemeye çalışıyor. Dora Gabe'nin kocası Boyan Penef, üniversitede profesörmüş. Bulgarların en iyi eleştirmenlerinden sayılırmış. Genç yaşta ölmüş. Dora Gabe bir daha ere varmamış. «Çocuk edebiyatı, ulusal kültürün en önemli alanıdır. Ve sanıldığından, bilindiğinden çok, ama çok önemlidir.» diyor. İnce, arı sesine benzer bir sesle, zaman zaman gülerek, zaman zaman parmaklarıyla küçük kıpırtılar yaparak birikmiş bilgilerini aktarmaya başlıyor:

«İlk şiirlerimi kızkardeşimin çocukları için yazdım.» diyor. «Daha önceki yazar ve ozanlarımızın eserleri çok didaktikti. İlkbahar gelir, çiçekler açar, arılar uçar... Böyle havada ve soyut; çocuğun hiç ilgilenmediği bir edebiyat. Çocukların beş duyguları taze ve işlektir. Yaşlıların kendi psikolojileriyle katı şeyler yazmaları örneğin sadece gözle görülenleri tasvir etmeleri hatadır. Çocuklar görülenden başka şeyler ister. Çocuklar bütün yeniliklere kuvvetle girerler. Çocukların aracı aparatı, duygularıdır. Duygularına eğilmek, onlara karşılık vermelidir. Onlarda heyecan yaratmalı, bu yolla, çok değil, az bilgi vermeli. Çocuk edebiyatının amacı doğrudan doğruya bilgi vermek olamaz. Eğlendirmesi, tat vermesi, okumayı sevdirmesi yeter sayılmalıdır. Hele her yazıyı bir öğütle, bir eğitsel sonuçla bitirmenin hiç faydası yoktur. Çocuklar için yazacak olanlar, içlerinde kendi çocukluklarını uyandırmalı, ona bakarak yazmalıdırlar. Dünyaya onun gözleriyle bakmalı, olayları anlatırken onun izlediği zihinsel çizgiyi izlemelidirler. Ancak bu yolla, yaşlıların gerçeği, çocukların gerçeği haline getirilebilir. Çocuklarda yaratıcı güç fazladır. Durmadan uydururlar. Yaratıcı olmayan çocuk yoktur. Yazarlar çocukların meyillerini bilerek, onların gelişmelerine yardım etmelidirler. Ben şiirlerimde eşyayı canlıymış gibi anlatırım. Bir kızla bir oğlan çember çevirir, bir köpek şaşar: Bunları rüzgâr mı kovalıyor, yoksa kendileri mi koşuyorlar? Çocukları cesaretlendirmek, edebiyatın belli başlı görevlerindendir.

Çok sevilen şiirlerimden biri bu temayı işler: Kim Korkarsa Evde Kalsın. Mısralarımın kısa ve ritmik olmasına dikkat ediyorum. Ritim, çocukta, tabiattan gelme bir duygudur. Onlar hep şiir konuşurlar zaten. Bu duyguyu sonradan biz köreltiyoruz. Yazdıklarımı bastırmadan önce çocuklara okurum. Bu yoldan çok faydalandım. 1925'ten beri çocuklar için yazıyorum. Son kitabım: Kendi Küçük Gözlerimizle... Epeyce yabancı dile çevrildi. Yunacasını bir ozan yaptı. Yarım sayfa metin, yarım sayfa resim. Üç ile altı yaş çocukları için. Kitapta yazar olarak ben yoğum. Çocuk gördüğü eşyayı anlatıyor: Anne, Mektep, Radyo, Telefon, Kedi, Saksı... Türkiye'ye gelmeyi çok istiyorum. Ama sizin PEN CLUB çalışmıyor. Yazıyoruz yazıyoruz, karşılık vermiyorlar...

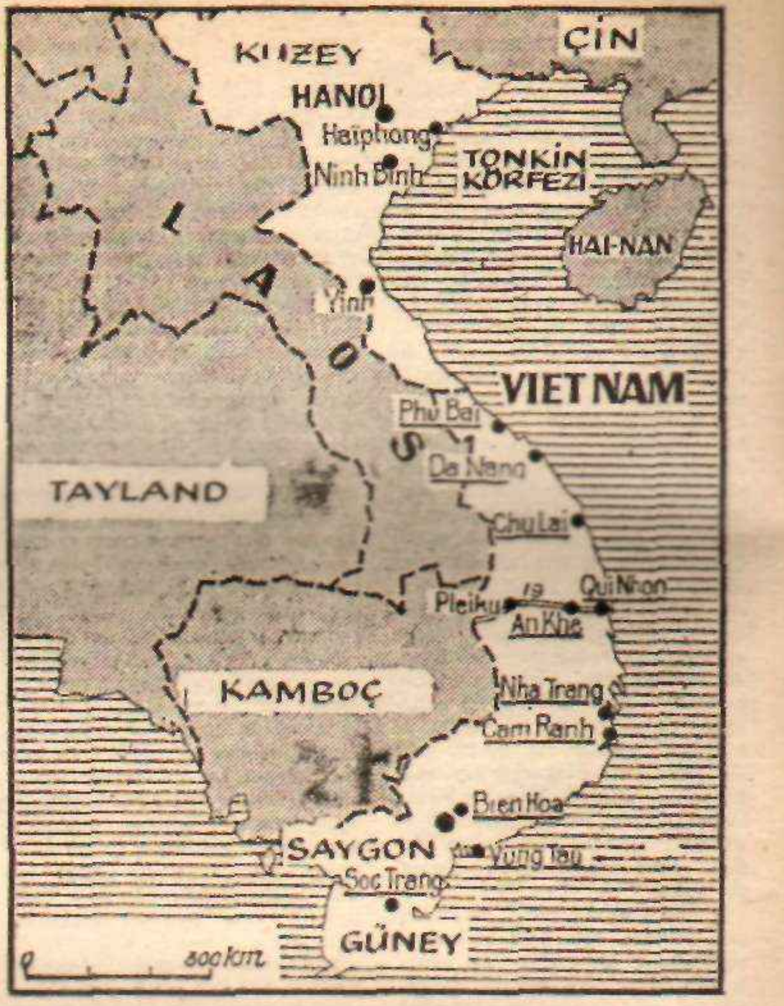
Dora Gabe'ye bir saat için gelmiştik, bir buçuk saat kaldık.

Sofya'nın sokaklarından Donka Melâmed'le yürüdük. Kentin her yanı büyüklü küçüklü parklar. Parklarda yaşlılar, yabancılar; bir de başlarında bayan öğretmenleriyle, ikişer ikişer tutuşmuş, dört beş yaşlarında çocuk kümeleri. Oradan oraya yürüyorlar. Polislerin yardımıyla karşıdan karşıya geçip başka bir parka dalıyorlar. Açık mavi, ya da kavuniçi önlükleriyle sokakların süsü gibi dolaşıyorlar. Kiminin pabucu çıkıyor, durup düzeltiyorlar. Arkadan kalanlar ağlıyor. Öğretmenler arkada kalanları kollarından tutup öndekilere yetiştiriyorlar. Ufacık, fakat her saniye biraz daha büyüyen adımlarıyla gözümün önünden uzaklaşıyorlar.

Vietnam Harbinin 1965 Yılı Bilânçosu

Yeryüzünde erişilmemiş bir ateş gücü ve 150 bin askerle, Vietnam'ı tam bir cehenneme çeviren Washington, «Artık harbi kaybetmeyiz» demektedir. Amerikan askerî yorumcuları, savaşı kazanmak için «gücümüz bire karşı on olmalı» kanısındadırlar. Bu, vahşi Hindi Çinî ormanlarına bir milyon Amerikan askerinin gönderilmesi demektir. Vietnam'da barış sloganıyla iktidara gelen Johnson buna hazır gözükmektedir. Amerika'nın Çetin Altan'ı Art Buchwald, «Güney Vietnam askerlerinin rolü artık değişmeli ve onlar Amerikan birliklerinin müşavirleri olmalıdır» derken, bu gerçeği dile getirmekteydi.

Jaques Decornoy, Le Monde'da Amerikan üniversitelilerinin isyanına ve ve Morrison adlı bir aydının kendi-ini benzinle yakmasına yol açan bu pis harbin, rakamlara dayanarak soğakknlı bir bilânçosunu yapmaktadır.

HARPTE ÜÇÜNCÜ AŞAMA VE AMERİKANIN CEVABI

Jaque Decornoy

27 Aralık 1964'te Pulitzer ödülünü kazanmış Amerikalı gazeteci Malcol W Browne, Saygon'dan Associated Press (A.P.) ajansına telliyordu: «Vietcong'ların dediklerine bakılırsa âsiler, nüfusun yarısını ve Güney Vietnam topraklarının dörtte üçünü kontrolları altında tutmaktadırlar. Vietcong Merkez Komitesi Başkanı Nguyen Hun Tho'nun bu sözlerini reddetmek güç gözükmektedir. Başkan Tho, kuvvet dengesinin Vietcong lehine değiştiğini söyledi. Bu iddia da Hükûmet kanalından gelen bilgilere uygun düşmektedir.»

Birkaç gün sonra Saygon'un 65 kilometre Doğusunda Binh-Ghia'-da büyük harp başladı. 19 Ocak 1965'te, anarşi içinde bir başkentte Güney Vietnam Hükûmeti, şu beyanatı yaptı: «Harp, şiddetli ve kesin aşamaya geçmiştir. Vietcong her yerde faaliyetlerini arttırmıştır ve büyük savaşlar vermekten çekinmemektedir».

1965 Ekim sonunda ise, bomba ve napalm tüketimi arttığı ölçüde, Amerikalılar tekrar iyimser olmaya başlamışlardır. «Harbi artık kaybetmeyiz» demektedirler. Bu noktaya nasıl gelindi? Bugünkü resmi tahlillerin değeri nedir?

Askeri bakımdan, 1965 yılı birbirine az çok karışan üç aşamaya ayrılabilir. İlk aşamada, Güneydeki harbi kazanmakta âciz kalan Amerikalılar, 6 Şubattan itibaren, Kuzey Vietnam'ı bombalamaya başlamışlardı. Bombardımanın ilân edilen amacı, düşmanı müzakereye zorlamaktı. Bu amaca ulaşılamamıştır.

İlkbahar ve yaz başındaki ikinci aşamada Vietcong yağmur mevsiminden yararlanarak büyük birlikler hâlinde taarruza geçmiştir ve harbi kazanması ihtimali belirmiştir. Nihayet üçüncü aşamada, Amerikalılar kara kuvvetlerini müthiş ölçüde arttırarak ve hava akınlarını kat kat arttırarak, bu hücumları durdurmuşlardır.

1965 yılı başında, Vietcong'un karşısında moral bakımından çökmüş bir Hükûmet ordusu vardı. Askerler kütle hâlinde kaçmaktaydı, kumandadan yoksundu ve başkentin anarşi içinde olduğunu bilmekteydi. Her ne kadar Mc Namara âsilerin harbin başından beri 81 bin adam kaybettiklerini söylemişse de, Vietcong'un kuvveti, 38 bin ilâ 46 bin muntazam ve 100 bin başıbozuktan ibaretti. Buna karşılık, bir miktar «müşavir» hariç tutulursa 23 bin Amerikalı asker vardı ve savaşa katılmıyorlardı. Ocak ayında Amerikan İstihbarat Servisleri Vietcong'un büyük birlikler hâlinde toplandığını öğrenmiş bulunuyorlardı.

Amerikanın buna cevabı 6 Şubatta Kuzey Vietnam'ı bombardıman etmek oldu. Daha önceki Ağustos 1964 akını Tonkin Körfezinde vuku bulan gerçek ve da uydurma bir olaya dayandırılmış ilk Şubat bombardımanı, Washington'un deyimiyle, Pleiku «tahrikine» cevaptır. Vietcong bir gün önce, yüksek yaylalar şehri yakınındaki Amerikan Holloway kampına hücum etmişti. Bunun intikamını almak için, Kuzey cezalandırılmaktaydı.

Misilleme akınları uydurması, Marttan itibaren terkedildi. Ayni zamanda metodlar sertleştirildi: 15 Marttan itibaren Napalm bombaları, fosfor bombaları (20 Mart) amacı belli edilmemiş hücumlar (23 Mart), ekonomik nitelikteki hedeflerin stratejik olduğu iddiası ile tahribi ve gece hücumları (14 Nisan). Böylece yeni bir aşama açılmıştır: Aralıksız taarruz.

Tamıtamına, bir halkı yenmek için, başka bir halkı «dayaktan geçirmek» ten ibaret olan bu metod, tamamen başarısızlığa uğramıştır. Kuzey Vietnam müzakereye yanaşmamıştır. Uçaklarını uçurmak, hava savunma güçlerini azami ölçüde kullanmak ve fırsat düşerse füzelerine başvurmakla yetinmiştir (6 Şubat ve 10 Ekim 1965 tarihleri arasında Kuzey Vietnam'a 2 bin hava hücumu yapılmıştır. 6 Şubat - 5 Ağustos döneminde bin, geri kalan iki ayda bin hücum vuku bulmuştur. Tempo hızlanmaktadır.)

Harbin aldığı bu yeni şekilden biraz sonra, Vietcong aylardır hazırladığı, büyük birlikler hâlinde hücum plânını sahneye koymuştur.

ÜÇÜNCÜ AŞAMADA VİETCONG

General Vo Nguyen Giap, ihtilâlci Vietnam Harbinde üç aşamadan söz etmiştir. Bu üç aşama, savunma, kuvvetlerin dengesi ve karşı taarruzdur.

1964'te Vietcong kesinlikle ikinci aşamaya erişmiştir. Bu sebeple üçüncü aşamaya geçmeyi mümkün görmekteydi General Giap şunları yazmaktaydı: «Halk harbi, uzun süreli harp. Gerilla savaşı, hemen hemen bir hareket harbi ölçülerine ulaşmaktadır. Vietnam Kurtuluş Savaşından alınacak en değerli dersler bunlardır» «Hareket Harbi» başlamaktadır.

İlkbahar ve yaz başında zaman uygundur. Bununla beraber Amerikalıların Ağustos başında uygulamaya başladıkları stratejinin belirtileri görülmektedir: Tepkili uçakların harekete geçişi (18 şubat), ilk savaş birliklerinin (deniz piyadeleri) karaya çıkartılması (7 Mart), sahillerin VII. Filo tarafından kontrolu.

AMERİKANIN ÇETİN ALTAN'I VE VİETNAM SAVAŞI

Ne zaman boş kalsam, eğer Barry Goldwater seçimi kazansaydı, memleketi acaba nereye götürecekti diye kendi kendime sorarım. Goldwater'in seçim kampanyasına ve söylediği nutuklara göre, yapmak istediklerini düşünmek insanı korkutmaktadır. Bunları hatırlayınca, insanın aklı durur. Öyle ki biz şimdi muhtemelen Kuzey Vietnam'ı bombalama durumunda olacaktık.. Rusya ve Fransa, Cenevre konferansının toplanmasını isteyecekti, fakat Goldwater hayır diyecekti.. Düşüncesizce, Hawk füzeleriyle donatılmış deniz piyadelerinin hava meydanlarımızı korumak için gönderildiğini açıklayacaktı... Johnson'a oy veren seçmenler, Cumhuriyetçi dostlarının yüzlerine haykıracaklardı: «Ben sana söylememiş miydim. Goldwater başkan olursa, bizi harbe sürükleyecek diye... Allaha şükür dümen Johnson'un elinde de harp endişesinden kurtulduk.»

Mart sonunda Vietcong hareketindeki duraklama, az sonra girişilecek büyük hücumların başlangıcıydı: Qui-Nhon'un Kuzey Batısında (17 Nisan), daha sonra Kuzey Doğusunda üç Vietkong taburu, Amerikan hava kuvvetlerinin kütle halinde müdahalesine rağmen, Hükûmet kuvvetlerinin hücumlarına karşı koymaktaydı. Saygon'un Kuzey doğusundaki Phuoc-Binch şehrinin yedi saat müddetle işgalinden sonra (11 Mayıs), Vietcong, Ben Cat yakınlarında ve Camau yarımadasında Düşman kuvvetlerinin yedi saat müddetle işgalinden sonra (11 Mayıs), Vietcong, Ben Cat yakınlarında ve Camau yarımadasında düşman kuvvetlerini pusuya düşürmekteydi. Vietcong Mayıs sonunda Merkezi Vietnam'da taarruz hareketine girişmiştir: Da-Nang ve Chu-Lai üzerine baskı ve 500'den fazla Hükûmet askerinin öldürüldüğü Ba-Gia harbi. Bu çarpışma sırasında, Birinci Ordunun, son ihtiyatlarını savaşa sürdüğü öğrenilmiştir. Taarruz, Ağustosa kadar sürmüş ve Pleiku, Komtum ve Saygon etrafındaki mevziler düşürülmüştü. Yollar kesilmiş ve demiryolu felce uğramıştır. Vietcong Pleiku ve 19 Numaralı Millî Yol'dan geçerek Komtum'dan Qui-Nhon'a uzanan bir çemberi kontrol altına almaya teşebbüs ederek, memleketi nefessiz bırakmaya çalışmıştır. Bunda başarıya ulaşamamıştır. Zira, Amerikalılar, anlamışlardır ki, Güneydeki harp, Güneyde yapılır.

AMERİKALILARIN MUKABELESİ

Taburlar ve alaylar hâlinde toplanmış Vietcong birlikleri, Amerikanın direnme azmiyle karşılaştılar. Washington, Saygon'da gerçek bir hükûmetin kurulabileceği ümidini kaybetmiştir (Quat Hükûmeti 12 Haziranda düşmüştür ve her şey generallerin elindedir). Fakat Amerika için artık önemli olan askeri durumdur.

Yeni stratejik plân 27 Temmuzda A.F.P. ajansı tarafından açıklanmıştır: Yerli hükûmetin adamları, meskûn bölgeleri yönetecekler, Amerikalılar, üslerini tutacaklar ve yüksek yaylalara yerleşeceklerdir. Ertesi gün Başkan Johnson, 50 bin kişilik ek kuvvetin gönderildiğini açıklamıştır. Ağustos sonunda Amerikan askerlerinin sayısı 90 bine çıkmıştır.

Askeri gücün arttırılmasını, Saygon Hükûmetinin «hâmilerinin ihtiyatlı, fakat ciddi olarak savaşa girişi izlemiştir: Ocakta 325 olan hava hareketi Nisanda 4700'e yükselmiştir Mayısta 6 bin deniz piyadesi yeni Chu Lai üssünü kurmuştur. Bien-Hoa paraşütçüleri, savaşmaya başlamıştır. Yedinci Filo, sahilleri bombalamaktadır. Fakat yine de harbin iki aşaması arasındaki dönüm noktasını, Ağustos ayı teşkil etmektedir: Güçlü bir Vietcong grubu Chu-Lai üssündeki deniz piyadeleri önünde başarısızlığa uğramıştır (17 Ağustos). Vietcong Eylülde güçlü Amerikan takviye kuvvetlerinin gelmesinden önce, Orta Vietnam'daki büyük merkezlerin kontrolunu özellikle Qui-Nhon ve Pleiku arasındaki Birinci Aeromobil Tümeninin yerleşme yeri olan An - Khe'yi ele geçirememiştir. Amerikan birlikleri, Phu-Bai, Da-Nang, Chu- Lai, Qui-Nhon, Cam-Rahn'da sağlam şekilde mevzilenmişlerdir. Bu birlikler helikopterleri sayesinde, Soc-Trang ve An- Khe'den hareket ederek, çabucak müdahalelerde bulunabilmektedirler ve önemli sonuçlar elde edememekle beraber Saygon'un kuzeyinde D bölgesinde boy göstermektedirler.

Vietcong'un düşmana birlikler hâlinde hücum taktiği, 8 ilâ 10 hükûmet taburunun yok edilmesine imkân vermiştir. Fakat uçakların aralıksız faaliyeti ve üslerin inşasıyla, büyük hareketlerin ağır kayıplara uğratılabilmesi mümkün olmuş ve önemli askeri yerleşmelere hâlen başarı ile hücum güçleşmiştir. Amerikan kayıpları, artış göstermekle beraber, çok düşüktür. Vietnam hükûmetinin kayıpları azalmıştır. Vietcong kayıpları ise artmıştır. (Washington'da 21 Ekim'de yayınlanan resmî bir bilânçoya göre, 1 Ocak 1965'ten itibaren 25 bin Vietcong öldürülmüştür. Son dört ayda(Vietcong kaybı 10 ilâ 12 bindir). Bu durum Amerikaya hâkim olan iyimserliği açıklamaktadır: «Harb kaybedilmişti. Artık kaybedilmiş değil ve kaybedilemez».

Amerikalıların duydukları güven, bazı düzeltmelere lüzum göstermektedir:

A — Amerikalılar, «Vietcong bombardımanlardan çılgına dönmüş ve moralini yitirmiştir» demekle beraber, Vietcong kuvvetlerinin sayıca arttığını kabul etmektedirler. 23 Eylülde Mc Namara'ya göre, 595 bin Hükûmet kuvveti, 145 bin Amerikalı, 6500 Güney Koreli, 1850 Avusturalyalı ve Yeni Zelandalı karşısında 70 bin muntazam ve 50 ilâ 100 bin başı bozuk Vietcong askeri vardı. Bu rakam 16 Ekimde Saygonda düzeltilmiştir. Buna göre, 80 ilâ 100 bin muntazam ve 100 ilâ 120 bin başıbozuk vardır. (Time dergisi 22 Ekimde 215 bin Vietcongtan ve 10 bin Kuzey Vietnamlı'dan söz etmektedir). Demek ki Mc Namara'nın verdiği rakamla-

ra dayanılırsa, Nisana nazaran Vietcong kuvvetlerinde 40 ilâ 80 bin kişi artış vardır. Politik kadrolar, 4 ay içinde 30 binden 40 bine yükselmiştir.

B — Vietcong, düşmanın muazzam ateş gücüne *rağmen savaşa* devam etmektedir. Ekim ayında, Pleiku yakınındaki Phu-Cu boğazında, hatta An-Khe'de, Mekong deltasında Plei-Me'de, Saygon etrafında D bölgesinde Vietcong'un nasıl çarpıştığı görülmüştür. Bunlar sadece bazı örneklerdir. Vietcong, büyük birliklerini uzun süre kullanma imkânını bulamamıştır. Ama ufak birliklerin, ya *da birkaç yalnız savaşçının* faaliyeti şeklindeki bir duruma da geri dönmüş değildir. 10-16 Ekim arasında Vietcong 684 ölü ve 235 esir vermiştir, fakat 622 hükûmet askeri ile 241 Amerikalıyı savaş dışı kılmıştır.

C — Amerikalıların başvurduğu metodlar, Cezayir Harbinde kullanılan «Mezarlıklar barışı» *deyimini hatırlatacak kadar etki*lidir. Ayaklar altına alınan, teröre uğratılan bir halk takatten kesilince teslim olabilir, ama hiçbir zaman dost olabilir mi? New Republic'te Bernard Fall'un yazdığı gibi, «Amerika, imzaladığı milletlerarası anlaşmaları tamamen çiğnemekte ısrar ederse Vietnam Savaşı İkinci Dünya Harbinden sonra görülen öteki «serili» savaşlarının *çok* üstünde bir vahşet ve şerefsizlik derecesine ulaşacaktır.»

Bütün memleket altüst olmuştur ve 700 bin mülteci vardır. Başka bir deyimle, Vietcong'un büyük birlikler halinde mücadele kararına karşı Amerikanın giriştiği askerî hareket, bütün halkın ıstırabına yol açmıştır. Bu ıstırap, Vietcong'a değil, yabancı *saldırgana mal edilecektir*. Demek oluyor ki Amerikan stratejisi (Johnson, milletin resmen kabullendiği bir *taahhüdü yerine* getirmek için Vietnam'dayız diyordu), Kuzeyin, zafere götürmeden hezimeti önlemek amacıyla gittikçe artan şiddette bombardımanına ve Washington'un vaadine bir felâket çeşnisi vermeye müncer olmuştur. Washington *«Gücümüz yettiği müddetçe*, Vietnam halkına zorbalık, ya da terör yoluyla hiç bir hükûmet kabul ettirilemiyecektir» diyordu. Aslında General Ky Hükûmeti zorla başa geçirilmiştir. Amerikanın tutumunu, Kurtuluş Cephesinin doktriner katılığının sonucu sayıp, mazur görmek, bu politikayı kurtarmaya yetmemektedir. O kadar ki, meselâ Dean Rusk, *bu mazerete sığınmak* isterken Kuzey Vietnam liderlerinin tutumunu, olduğundan daha sert göstererek, tahrif zorunda kalmıştır.

D — Meselenin özü —ki politiktir— hiç bir şekilde değişmiş değildir. Saygon'da iktidar «boşluğu» mutlaktır. Washington, ne bebekleri helikopterlerle taşıyarak ne de Hilton otelleri zincirinin verdiği kullanılmış sabunlarla halkı yıkayarak bu çıkmazdan kurtulabilecektir.

Bugün iyimserliğe kapılan Amerikalılar için, Vietnam mukavemetinin kırılması söz konusudur. Fakat harbi kazanmak, «halkı kazanmak» anlamına gelmez.

KAMU TEŞEBBÜSLERİ, ÖZEL İŞVERENLERİN SENDİKASINA GİREMEZ!..

Adil Aşçıoğlu

Kamu sektörü işletmelerini işveren sendikalarına üye yapmak için Türkiye İşveren Sendikaları Konfederasyonunun öteden beri çabalar gösterdiği bilinmektedir. Adı geçen Konfederasyon her vesile ile bu meseleyi ortaya atmış, işi Bakanlar Kuruluna kadar götürmüştür. Fakat kamu sektörü işletmelerinin özel sektöre ait işveren sendikalarına üye olmasındaki garipliği gözönünde tutan bazı bakanların bugüne kadar direnmeleriyle Türkiye İşveren Konfederasyonu bu emelini gerçekleştirememişti. Bununla beraber, adı geçen Konfederasyon, boş durmamış ve bu çalışmalarından olumlu sonuçlar almağa başlamıştır. Nitekim, Makine ve Kimya Endüstrisi Kurumundan sonra şimdi de «Karabük Türkiye Demir ve Çelik İşletmeleri Genel Müdürlüğü» Türkiye Madenî Eşya Sanayicileri Sendikasına üye olmuştur.

*Kamu sektörünün, bazı hizmet*ler dışında, hiçbir ekonomik faaliyette bulunmasını istemiyen, hele endüstrinin tamamen özel sektörün elinde olması fikrini savunan endüstricilerin kamu sektörü işletmelerini birbiri ardından kendi sendikalarına üye yapmalarının *elbette bir sebebi vardır*. Gerçekten işçi sendikaları gibi işveren sendikaları da birer sınıf örgütü olup amaçları herşeyden önce kendi sınıflarının çıkarlarını korumak, savunmak ve geliştirmektir.

İşçilerin ve işverenlerin bu şekilde ayrı ayrı sendikalarda örgütlenerek faaliyette bulunmalarının sebebi bunların çıkarlarının hem birbirinden ayrı hem de birbirine karşıt olmasından ileri gelmektedir. İşçilerle işverenlerin çıkarlarının birbirine karşıt olması yüzündendir ki bütün demokratik memleketlerde işçilerle işverenlerin aynı sendikalarda birleşmeleri kanunla yasaklanmıştır. Bu yasağın *bir tek istisnasına* ancak faşist ülkelerde rastlamak mümkündür. Faşist ülkelerde işçileri daha kolay sömürebilmek için işçilerle işverenler aynı ve *devletin kontrolü altındaki bir ör*güt etrafında birleştirilmektedir. Tabiatile bu çeşit örgütlerde işverenler ve onların temsilcisi olan devletin üstünlüğü işçilerin kendi çıkarlarını korumalarına, savunmalarına ve geliştirmelerine engel olmaktadır.

Kapitalist ülkelerde devletin varlıklı sınıfların bir baskı aracı *olduğu bir gerçek olmakla bera*ber kamu yararı ile özel sermaye sahiplerinin çıkarlarının da her zaman aynı olmadığı herkesçe bilinmektedir. Bu sebepledir ki, devlet, belirli bir sınıfın diğer sınıflara karşı bir baskı aracı olmakla beraber, bazı hallerde temsil ettiği sınıfın çıkarları ile bunlara karşıt kamu çıkarları karşısında bir dereceye kadar «tarafsız» bir tutuma yönetmek zorunda kalmaktadır. Aslında bunun sebebi *iktidarı elinde tutan sınıf içinde* ya da sınıflar arasında da çıkar ayrılıkları bulunmasıdır.

Bu sebepledir ki, ileri kapitalist ülkelerde bile kamu sektörü hiç bir zaman özel sektörün çıkarlarının belirli temsilcisi olan işveren sendikalarına üye olmamaktadır.

Kamu sektörü işletmelerinin özel sektör kuruluşları olan işveren sendikalarına üye olmamaları, sadece özel sektör çıkarları ile kamu sektörü çıkarları arasındaki ayrılıklardan ileri gelmemektedir. Gerçekten kamu işletmeleri *kuruluş maksadı ve amaçları ile* menşeleri bakımından özel sektör işletmelerinden tamamen ayrı bir nitelik taşımaktadırlar. Özel sektör işletmelerinin tamamen «kâr» esasından hareket etmelerine karşılık «kamu sektörü işletmeleri», çok defa kâr dışında başka esaslara göre hareket *etmektedirler*. Özel sektörün devleti elinde bulundurması sebebiyle kamu sektörü işletmelerini kendi yararına olarak çalıştırması bir «anormallik» teşkil etmekteyse de, bu anormallik işletmelerin esas niteliğini değiştiremez.

İleri kapitalist ülkelerde işçilerin geri kalmış ülkelere oranla *daha güçlü olmalarına, daha iyi* örgütlenmiş bulunmalarına rağmen, bu çeşit ülkelerde kamu sektörü sekilen olsa da tarafsızlığını korumak için işveren örgütlerine katılmaktan dikkatle çekinmektedir.

Türkiye gibi az gelişmiş bir ülkede işçilerin her bakımdan işverenlerden daha zayıf oldukları, *daha az örgütlenmiş bulundukları* düşünülecek olursa, emekle sermaye arasındaki dengenin kurulmasından ve korunmasından söz edenlerin ilk dikkat edecekleri nokta, bu dengeyi işçilerin zararına olarak bozmamak olmalıdır. Sermayenin ağır baskısı altın*da ezilen ve ekonomik gerilik se*bebiyle bir türlü güçlenemiyen Türk işçisinin ekonomik ve sosyal haklarını korumak ve geliştirmek için özel sektör işverenlerine karşı giriştiği yetersiz savaşta şimdi kamu sektörü işletmelerini de özel sektör işletmelerinin yanında bulması, emek ve sermaye arasındaki dengesizliği daha da artıracaktır.

Gerçekten kamu sektörü ile özel sektör işletmelerinin aynı işveren sendikaları etrafında toplanmaları, bunların işçi sendika*larına karşı açıkça müşterek bir* cephe kurmalarından başka bir şey değildir. Özel sektör bu suretle kendi çıkarlarını korumak, savunmak ve geliştirmek için kamu *sektörünün geniş imkânlarından* işçiler aleyhine olarak yararlanabilecektir. Pazarlık gücü işçilerinkinden çok yüksek olan işverenler şimdi kamu sektörü işletmelerinin de kendilerine katılmasıyla pazarlık güçlerini daha da artırmak imkânına kavuşmuş bulunmaktadırlar.

Kamu sektörü işletmelerinin sermayesi özel şahısların değil, toplumun parası ile meydana gelmiştir, bu sebeple de bu işletmelerin çalışmaları halkın çıkarlarına zıt olamaz. Halbuki özel sektör işletmelerinin çıkarları ile halkın çıkarları arasında zıtlıklar vardır. Kamu sektörü işletmelerinin özel sektör işverenleri ile aynı sendikalar etrafında toplanmaları devletin bir sınıfı (işverenleri) diğer bir sınıfa (işçilere) karşı çok açık bir şekilde desteklemesi anlamına gelebilir ki, bu durumun sosyal bir devlet olan *Türkiye Cumhuriyeti Anayasası ile bağdaş*tırılmasına imkân yoktur.

Gerçekten Anayasaya göre sosyal devletin ödevi herbiri kendi çıkarları için ayrı sendikalar etrafında toplanarak mücadele eden taraflardan biri ile işbirliği yaparak diğerinin daha fazla ezilmesine imkân vermek değildir. Sosyal devletin ödevi, herşeyden önce sosyal adaleti gerçekleştirmektir. Bu da ancak ezilenleri, ezenlere karşı korumakla mümkündür.

Türkiye'de işverenlerinkine oranla işçilerin içinde bulundukları ekonomik ve sosyal şartlar, en gaddar insanların adalet duygularını incitecek bir durumdadır. Devlet, işçilerin bu kötü ekonomik ve sosyal şartlarını düzeltmek *için kendi başlarına bu uğurda* savaşmalarını engellememelidir.

Aslında da Türkiye'de işçi sendikaları şimdiye kadar devletten yalnız bunu beklemişlerdir. Fa*kat şimdi görüyoruz ki, işçilerin* ekonomik ve sosyal şartlarını düzeltmek için işverenlere karşı açtıkları mücadelede karşılarında yalnız işverenler değil fakat onlarla yanyana kamu sektörü işletmeleri de vardır.

Liberal kapitalist ekonomi düzeni içinde işverenlerin, tıpkı işçiler gibi kendi çıkarlarını savunmak ve geliştirmek için sendikalar kurmalarından daha tabiî bir hareket olamaz, fakat liberal kapitalist bir sistem içinde devletin işçilere karşı kendi çıkarlarını, meslek yararlarını koruması diye bir amacı olduğu ilk defa Türkiye'de görülmektedir.

Bu şartlar altında işçi sendikalarının karşısına yeni yeni güçlükler çıkacaktır. İstihdam ve ücret *konusunda olduğu kadar*, iş güvenliği ve sendika faaliyetleri bakımından da işçi sendikaları karşılarında kamu sektörünün desteği ile daha da güçlenmiş işverenleri bulacaklardır. Bütün bunlar işçi sendikalarını yeni ve daha etraflı bir mücadeleye atılmağa zorlamaktadır.

Şüphesiz böyle bir mücadele, herşeyden önce Türkiye İşçi Sendikaları Konfederasyonu tarafından hedefleri iyice tesbit edilecek bir program çerçevesinde yapılmalıdır. Mesele, sadece şu ya bu işverenle şu işkolu ile yapılacak bir mücadele altındaki değildir.

İşçi sendikaları, Türk ekonomisi üzerinde bir kontrole sahip olmak için savaşmalıdırlar. Ulusal ekonomi bugün tamamen işverenlerin kontrolü altındadır. İşverenler ekonomi üzerinde kurdukları bu kontrol ve üstünlük dolayısile işçilerin çalışma ve yaşama şartlarını da diledikleri gibi düzenleyebilmektedirler. İşçilerin bu şartlardan kurtulmaları ancak ulusal ekonomi üzerinde söz sahibi olmaları ile mümkündür.

Ne yazık ki, bugün işçi sendikalarında bu meselelere karşı ciddî bir ilgi görmek mümkün değildir. Kamu sektörü işletmeleri yönetim kurullarında işçi temsilcileri bulundurulması imkânını veren 440 sayılı kanun son derece kısır olmakla beraber işçi sendikaları bu kanundan gereği gibi faydalanmak için yeterli bir mücadeleye girişmemişlerdir.

İşçi sendikaları, ulusal ekonomiyi bir bütün olarak ele almaktan, ulusal ekonomi üzerinde söz sahibi olmaktan çok, günlük ücret, bitmek bilmeyen toplu sözleşme görüşmeleri ve daha binbir teferruat içinde boğulmaktadırlar.

Hiç kimse işçilerin ve işçi sendikalarının kısa süreli hedefler ve günlük meseleler için yaptıkları mücadeleyi küçümseyemez. İşçi sendikaları elbette bu günlük meselelerle uğraşacaklardır. Fakat bunların yanında en az günlük meseleler kadar önemli, genel ve uzun sürede halli gereken meseleler vardır ki işçi sendikalarının bunlara önem vermemeleri, Türk dan endişe vericidir.

Eserleri yeniden basılırken

SABAHATTİN ALİ

Cumhuriyetten sonraki yeni edebiyat döneminde gerçekçilik yolunun en ünlü hikâyecilerinden biri Sabahattin Ali'dir. Sabahattin Ali'nin eserleri, uzun süredir baskısı yapılmadığı için yıllardır bulunmaz olmuş, bu ünlü yazar, neredeyse unutulmaya yüz tutmuştu. Sabahattin Ali-nin mirasçıları ile anlaşmaya varan Varlık Yayınevi, olumlu bir tutumla, Cumhuriyet sonrası edebiyat döneminin üzerinde en fazla durulmaya değer bu hikâyecisinin eserlerini yeniden yayımlamaya girişmiş bulunuyor. Bu olay dolayısiyle, Sabahattin Ali hakkında kısa bir tanıtma yazısı sunuyoruz:

Ünlü hikâyeci Sabahattin Ali, 12 Şubat 1906 da Bulgaristan'ın Gümülcine kazasının Eğridere köyünde dünyaya gelmişti. Babası Ali Selâhattin Bey, İkinci Meşrutiyet devrinin aydınlarından, Tevfik Fikret ve Prens Sabahattin Beylerin hayranlarından bir subaydı Bu hayranlığını, iki oğluna Sabahattin ve Fikret adlarını vermekle de göstermişti. Yüzbaşı Selâhattin Bey'in babası yüzbaşı Mehmet Ali Bey de, ileri düşüncelerinden dolayı dikkati çekmiş, Abdülhamid II devrinde Midilli'ye sürgün edilmişti. Sabahattin Ali mizacında, babalarındaki devrimci davranışların özelliklerini taşıdığı kadar, sürgünden sürgüne, kıtadan kıtaya dolaşan, küçük hayatlarını yaşıyan kıta subaylarının ve küçük memurların çocuklarına hazırlanan bir yoldan yürüdü, onlara açık olan okullarda okudu, çoğunlukla kendine benziyen kişilerin yöneldiği öğretmenlik mesleğini seçti İlkokulu bitirdiği sırada Edremit'in Yunanlılarca işgali üzerine (119), Balıkesire gelerek öğretmen okuluna girmişti. Son sınıfındayken İstanbul Öğretmen Okuluna nakledererek orta dereceli mesleki eğitimini bitirmişti. (1926) Hemen o yıl babasını kaybetmiş, çektiği kurada Yozgat ilkokuluna tâyin edilmişti.

Sabahattin Ali, edebiyat yolundaki ilk denemelerine Balıkesir'deyken başlamıştı. Esat Adil, Ruhi Naci, Mansur Tekin'in çıkardıkları, Orhan Şaik'in idâresindeki «Çağlayan» dergisinde ilk nazım denemelerini ve o yılların modasını izliyen bir kaç hikâyesini yayınlamıştı. (1926). Bir buçuk yıl aralıkla yine aynı takım tarafından bunun devamı olan «Irmak» mecmuası çıkarılmıştı. (1928) Bu yeni şekli ile derginin müdürü Esat Adil idi. Ruhi Naci, Celâl Sıtkı, Orhan Şaik, Fazlı Behiç, Mustafa Doğan, Refik Fikret, Arif Nihat, Rıfkı Melul, Pertev Naili, gibi sonradan ayrı ayrı alanlarda ün sağlamış gençlerin katıldıkları bu dergide. Sabahattin Ali'nin henüz yolunu arıyan şiir ve hikâyeleri çıkıyordu.

Sabahattin Ali, Yozgat ilkokulunda ancak bir yıl kaldı. O devirlerin bütün genç öğretmenlerinin önlerinde geniş imkânlar açılıyor, bir bölümü yüksek okullara geçiyorlar, bir bölümü de Avrupa sınıvlarına katılıyorlardı. Sabahattin Ali de iki yıl okumak üzere Almanyaya gönderildi... (1928) Oradaki öğrenimini bitiremedi. İki yıl içinde çok okuyarak hayatla kaynaşarak Almancayı öğrendi (1930).

1926 - 29 yılları arasında yazdığı ilk acemilik hikâyelerini, o günlerin öncü gençlerinin çıkardıkları «Yedi Meşale» dergisinde yayınlamıştı. O yıllarda moda olan magazin hikâyelerine benzer taslaklar yazıyor, bu yoldaki akıma ayak uydurmağa çalışıyordu. Sabahattin Ali, bu acemilik devresi örneklerini daha sonra ilk yayınladığı ilk kitabına alacaktır: «Değirmen».

Sabahattin Ali, iki yıl devam ettiği kurslardan bir belge almadan geri dönmüştü. Eski arkadaşları, onun, yetişme kurslarına devam ettiği bir lisenin müdürünü döğdüğünden dolayı geri yollandığını söylüyorlar. Kendisi hayattayken bu yolda bir açıklama yapmadı, ama mizâcının bazı özellikleri, bu olayın mümkün olabileceğini de göstermektedir.

Sabahattin Ali'nin, hikâyeci olarak sanatçı mizacının dalgalanmaları, çevrelere ve insanlara karşı tedirgin kişiliği ile iç içe, ayrılmaz bağlarla karışarak yürüyecektir. Çevresile olan çatışmaları onu hikâyelerine götürdüğü kadar, hikâyeleri de onu yeniden çatışmalara götürecektir. Bu eser ve hayat bağlantısı gittikçe sıkışacak ve sıklaşacaktır.

1930 yılında bir yeterlik belgesi alınca, onu Aydın Orta Mektebi'ne Almanca hocası olarak tâyin ettiler. Bu arada ilk gerçekçi hikâyelerini yazacaktır. Bunlar da o sıralarda Sadri Ertem'in öncülüğündeki hikâye anlayışına bağlanmış, taslaklar hâlinde kalmış, çalakalem yazılmış hikâyelerdi Bunları da ilk kitabı olan «Değirmen»e alacaktır.

Sabahattin Ali'nin çevresile ilk çatışması Aydın'dadır «Menfi propaganda yapıyor» diye bazı konuşmaları jurnal edilince tevkif edilecek, duruşmalar süresince hapishanede kalacak, delil yetersizliğinden beraat edecektir. Sabahattin Ali'nin gerçekçi hikâyeciliğinin üçüncü devresi Aydın hapishanesinde başlamıştır diyebiliriz. Daha sonraları hikâye ve romanlarında kullanacağı bir çok malzemeyi buradan derledi. Kuyucaklı Yusuf'la Jandarma Bekir'i burada tanıdı. Artık Sadri Ertem'in etkilerinden kurtuluyor. hayatın kendi anlayışına yatkın gelen bir yüzünü burada tanıyordu.

Sabahattin Ali'yi Konyaya naklettiler. Tek tük hikâyeler yazıyor, ama aslında büyük bir roman tasarlıyordu. Bu roman trilojisinin birinci cildinde Edremid'in yerli hayatını tasvir edecek, çocukluk yıllarının mutluluk cennetini anlatacaktı. İkinci cildinde Anadolu kasabalarındaki kadınların kimsesiz ve mazlum yaşamaları canlandırılacak, bu cildin adı «Çinili Kübra» olacaktı. Üçüncü cildinde ise Aydın hapishanesinde tanıdığı «Kuyucaklı Yusuf» un dramı anlatılacaktı. Kafasında tasarlayıp arkadaşlarına anlattığı bu üç cilt yerine «Kuyucaklı Yusuf»u yazdı, diğer iki cilt romanın bölümleri arasında eridi. Bu romanı yazdıkça yerli bir gazetede tefrika etmeğe başladı. Bir süre sonra gazete sahibi ile arası bozulunca tefrikayı kesti. O zaman gazete sahibi iki kişi ile birleşerek, Sabahattin Ali'yi, devrin büyüklerini hicveden bir şiiri okudu diye jurnal ettiler. Olay 1933 yılında geçiyordu Tek parti idâresini ve devrin ileri gelenlerini isim tasrih ederek veya imâ yolu ile taşlıyan bu şiir yüzünden bir yıl hapse mahkûm edildi. Sinop hapishânesine sevkedildi Sabahattin Ali on ay kadar yattı. 29 Ekim 1933 de, onuncu yıl affından yararlanarak hapisten kurtuldu. Yeniden Milli Eğitim hizmetine alındı. Ankara Devlet Konservatuvarına tâyin edildi.

Sabahattin Ali, hayatının bu devresinden sonra, 1934 yılından başlıyarak kendini yazıya vermek imkânlarını buldu. Daha uygun şartlar altında, daha anlayışlı meslek arkadaşları ve aydınlar çevresinde, o yılların oldukça müsamahalı idare anlayışı ve kültür susuzluğu ortamında, çalışmalarını gittikçe genişleterek, Sinop'tayken hazırlıklarını yaptığı asıl gerçekçilik yolundaki hikâyelerini vermeğe başladığını görüyoruz. 1934-1944 yılları arasını alan on yıllık bu çalışma devresinde, Sabahattin Ali, oldukça rahat ve dengeli bir yaşama ve çalışma ortamı bulacaktır. Bu hava içinde ilk eseri olan «Dağlar ve Rüzgâr» (1934) adındaki şiirler kitabını yayınladı. Çoğu Konya'daki hayatı ve hapishane izlenimlerini yansıtan bu şiirler yankılar uyandırdı. Halk şiirinin duru ve gür kaynağından esinlenen bu şiirler, herkesin özlemle beklediği düzgün türkçenin ve yalın güzelliğin özelliklerini taşıyordu. Sabahattin Ali, hikâye ve romanda karar kıldığı yıllarda bile şiirle ilgilerini kesmiyecek, lirik şiirler ve taşlamalar yazacaktır.

Bir yıl sonra yayınladığı «Değirmen» (1935) adındaki ilk hikâye kitabı, çoğu ilk devredeki acemilik hikâyelerini içine almakla birlikte, şiirlerinin hazırladığı uygun bir ortama geldi. «Değirmen» den bir yıl sonra, ikinci hikây. kitabı olan «Kağnı» (1936) yı yayınladı. Acemilik ve deneme devresi örneklerine yer vermiyen, asıl gerçekçilik yolunun ilk güçlü hikâyelerini derliyen bu kitabını, onun hikâyeciliğinin dönemeç noktası sayabiliriz. 1935 - 1936 yıllarında yazılmış, hapishaneye düşmesile sonuçlanmış çatışmaları, orada öğrendiklerini yansıtan sağlam kuruluşlu, iyi işlenmiş hikâyelerdi bunlar Üçüncü hikâye kitabı «Ses» (1937) de artık kendi çatışmalarının dışındaki gerçeklere yöneliyor, Anadolu insanının gerçeğini vermeğe başlıyor.

Onun roman yolundaki ilk eseri «Kuyucaklı Yusuf» (1937) kişileri, zaman içinde genişliğine kuruluşu, çevre özelliklerini işleyişi ile en başarılı eseri oldu denilebilir Bu eserinde düşlerine bağlı duygulu artist yönü ile düşüncelerine bağlı gerçekçi anlatımı bütün roman boyunca iç içe gelişir Asıl özü Edremit'te geliş en bu romanın dokusunda, yazarın çocukluğunun geçtiği çevrelerden gelen manzaralar, anılara geniş ölçüde yer verilmişti.

Üç yıl sonra yayınladığı «İçimizdeki Şeytan» (1940) romanında ise, çok sevdiği üstün aydın tiplerinin psikolojileri tasvir edilmişti. İstanbul Üniversitesindeki çevrelere değinen bazı bölümleri yüzünden çıkan tartışmalar, bu eserin ününü bir «toplum eleştirmesi» olarak yaydıysa da, aslında bu eser, içindeki gerçekçi unsurlara rağmen, romantik bir serüven romanı olarak kalmıştı.

Sabahattin Ali'nin «Yeni Dünya» (1943) adındaki dördüncü hikâye kitabı, sanat yolunda daha olumlu ve güçlü bir basamağa ulaştığını gösteriyor. 1936-42 yılları arasındaki en mutlu çalışma devresinde yazılmış hikâyeleri hikâyecilik sanatının en güzel örnekleri bu kitabında yer alıyor

«Kürk Mantolu Madonna» (942) ya. bilerek «büyük hikâye» demişti. Romandan yalnız hacim büyüklüğünü değil, epik enginlik gerektiren bir yapıyı anlıyordu. Bu eserinin, yaşamada gittikçe ileriye ve geriye doğru açılan ağır tempolu bir roman olmadığını pek âlâ biliyordu. Bu kitabında, dış görünüşü ile silik, yenilgiyi kabullenmiş, en yakınlarına bile içini kapamış küskün bir insanın kişiliği üzerine derinlemesine bir çözümleme veriyor.

Sabahattin Ali'nin hayatında zaman zaman gördüğümüz ikinci büyük buhran devresinin 1944 yılından başladığını görüyoruz. Kendisine yapılan saldırılar, İstanbul ve Ankara'daki gösteriler, Tan gazetesinin yıkılmasına kakadar uzanan baskılar sonunda meslekten istifa ederek İstanbula gelen yazar, tek parti devrinden demokratik hayata geçerken, aydınlar arasında geniş yankılar uyandıran «Marko Paşa» dergisini yayınlamış, hikâyecilik gelişmelerinin de son basamağına sıçramış, tasvirci gerçeklikten toplumcu bir sert gerçekçilik anlayışına ulaşmıştı. Onun 1944-47 yılları arasındaki evrimini yansıtan bu hikâyeleri, «Billûr Köşk» (1947) adındaki son kitabında toplandı.

1948 yılı başından sonra, Sabahattin Ali, korktuğuna uğramış, Falih Rıfkı Atay'a hakaret ettiğinden dolayı yediği üç aylık cezı kesinleşmişti. Sık sık kapatılma toplatılmalar yüzünden yayın işleri bozulmuş, son kitabı da içindeki masal - hicivler yüzünden toplatılmıştı. Her yandan sıkıştırılınca, çalışma ve yaşama imkânları da kalmamış, derin bir karamsarlığa düşmüştü. İstanbul-Paşakapısı cezaevinde tanıştığı bir suçlunun önderliği ile kaçma plânları yapan biribiri peşinden kesinleşecek öteki dâvalar yüzünden uzun süre hapishaneye kapanmaktan yılan Sabahattin Ali, süresini bitirip tahliye edildikten sonra, önüne düşenlerle birlikte kaçma plânını uygulamaya koymuş, 30 Mart 1498 de rehberi tarafından öldürülmüştü. Öldürülme olayı, katilin yargılanması sırasında bütün safhalarile ortaya çıktı, ama Sabahattin Ali'nin bu ölüme nasıl sürüklendiği, önüne düşenlere nasıl olup da güvenebildiği iyice anlaşılamadı.

Sabahattin Ali, İkinci Dünya Savaşından sonra birdenbire gelişen yeni gerçekçi hikâyecilerimizin arasında asıl öncülük görevini, yapamadan göçtü.

BERTOLT BRECHT
SÜRGÜN ÜZERİNE

Ne işe yarar çivi çakmak duvara
As gitsin iskemleye elbiseni
Nasıl olsa döneceksin
Bir hafta için değer mi?

Sulamasan da olur o fidanı
Ağaç dikmesen de olur
Boyu dizini bulmadan daha
Dönecek değil misin sevinç içinde?

Hiç bir işe yaramaz o yabancı dilden kitap
Kimliğini açığa vurmaktan gayrı.
Seni çağıran mektup
Ana dilinle yazılmış olmayacak mı?

Kireçleri dökülür gibi bir eski yapının
(Ko dökülsün engel olma!)
Yıkılır gider adalet karşısında bir gün
Şu sınırda gördüğün
Zulüm duvarı da.

II

Elinle çaktığın şu çiviye bak
Söyle ne zaman döneceksin uzak yurduna?
Neler sezdiğini bilmek istemez misin..

Emek verdin durmadan
Kurtuluş için
Odana kapanmış aralıksız yazarsın
Nedir ürünü emeğinin bilmek istemez misin.
Kestane ağacına bak avluda boy atan
Elinle suladığın kestane ağacına.

ÇAGRI

Doğrudur yıldırımın düştüğü, yağdığı yağmurun.
Bulutların rüzgârla sökün ettiği.
Ama savaş öyle değil, savaş rüzgârla gelmez:
Onu bulup getiren insanlardır.
Duman tüter topraktan bahar boyunca,
Durulup yükselir birden gökyüzü.
Ama barış ağaç değil, ot değilki yeşersin:
Sen istersen olur barış, istersen çiçeklenir.

Sizsiniz, uluslar, kaderi dünyanın.
Bilin kuvvetinizi.
Bir tabiat kanunu değildir savaş,
Barışsa bir armağan gibi verilmez insana:
Savaşa karşı
Barış için.
Kaatillerin önüne dikilmek gerek,
«Hayır, yaşayacağız!» demek.
İndirin yumruğunuzu suratlarına!
Böylece mümkün olur savaşı önlemek.
Onlar demir - çeliği elinde tutan birkaç kişidir,
Yoktur karasabandan bir çıkarları.
Dünyaya bakıp «ne küçük» derler,
Bir şeylerle yetinmezler acunda.
Para hesabeder gibi hesaplıyorlar bizi,
Savaş da bu hesabın ucunda.
Ürkmeyin tutmuşlar diye suyun başını:
Korkunç oyunları, davranın, bitsin.

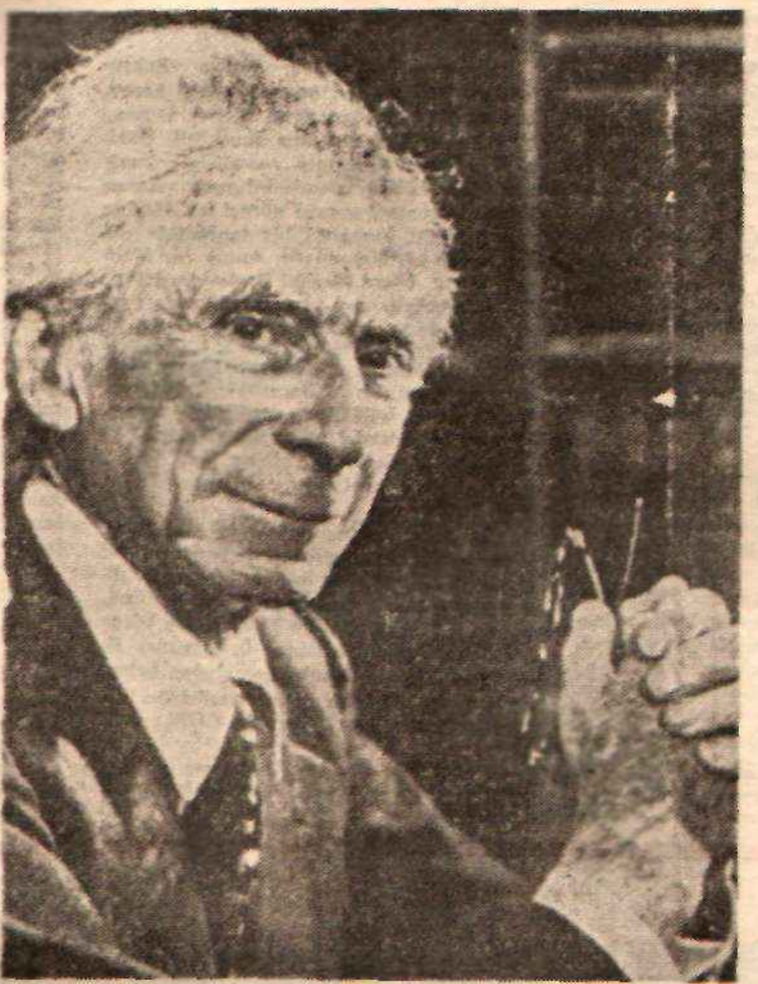
Söz konusu olan çocuğundur, ana:
Koru onu, dikil karşılarına,
Biz, milyonlarca kişi
Savaşı yener miyiz?
Bunu sen bileceksin.
Bunu biz bilecek, biz seçeceğiz.
Bir de düşün «Yok!» dediğini:
Düşün ki savaş geçmişin malı
Ve barış taşıyor gelecekten.

Türkçesi: Attilâ Tokatlı

İngiltere'nin öfkeli ihtiyarı: BERTRAND RUSSELL

Muriel Reed

> **İNSAN**
>
> *Allahı şimdi gördüm,*
> *Ağlıyordu.*
> *İki gözü iki çeşme, elinde fener*
> *Diyojen'i arıyordu.*
>
> **Cahit Irgat**

«Eğer Ahrette beni yazılı imtihana sokarlarsa çakarım, ama sözlüden, garanti geçerim» diyordu Russel.

Gerçekten de Bertrand Russel çok güzel konuşan *bir filozof.* Ayrıca çok az filozofun onun kadar ünü var. Hiç bir filozof yaşadığı süre onun kadar çok skandal yaratamamıştır. Cambridge'de öğretim üyesi olduğundan beri verdiği dersler, konferanslar ve yazdığı yığın yığın kitaplar modern *matematikte* devrim yapmış, yapıtları ve fikirleri İngiliz - Amerikan felsefecilerinin çoğunu etkilemiştir. Bu çalışmaları ona ayrıca Nobel Armağanını da kazan*dırmıştır. Kıral George,* Russel'a liyakat nişanını verdiği zaman bir de öğüt vermekten kendini alamamıştı. Ünlü filozofun doksanıncı doğum yıldönümünün 1962 yılında İngiltere'de büyük *tören*lerle kutlandığını herkes bilir. Bütün dünyadan tebrik mesajları gönderenler arasında Belçika Kraliçesi Elizabeth, U-Thant ve Ben Gurion da vardı. Ama Lord Russel bunlara hiç aldırmadı ve bir yıl sonra hükümetin yasakla*dığı bir Barış Yürüyüşüne katıl*dı, hapse atıldı. Küba buhranı sırasında gönderdiği iki telgraf günün konusu oldu. Telgraflardan birini Kennedy'ye göndermişti. Sert *bir dille yazdığı bu telgraf*ta Russell «Umutsuz bir işe girişmiş bulunuyorsunuz» diyordu. «*Bu hareket* insan uygarlığını tehlikeye atıyor. Böyle bir işe girişmek için ortada hiçbir neden yok. Uygar insan suçluyor sizi. Yığınlarla insanın öldürülmesini *istemiyoruz. Ültimatom savaş de*mektir. Devlet gücüne başvuracağınız yerde uygar insana dönünüz. Bu deliliğe bir son veriniz.»

Daha dostça ve hemen hemen *rica tonunu taşıyan* ikinci telgrafı ise Kruçef'e göndermişti: «Amerika'nın Küba'da giriştiği haksız hareketin kışkırtıcılığına kapılmamanız için size başvuruyorum. Dünya ihtiyatlı bir *tutumu* destekliyecektir. Birleşmiş Milletler kanaliyle Amerika'yı suçlamaya çalışın. Acele girişilen bir hareket insanlığın yok olmasına yol açar. İmza: Russell.»

Kennedy telgrafa kızdı. Kruçef sevindi. Russell, Çin ile Hindistan arasındaki çatışma büyüdüğü sırada da Nehru ile Çu-En-Lai'ya acele birer mektup göndererek her iki tarafın da askerlerini geri çekmelerini istemişti. «Ve istediğimi yaptılar» dedi Russell sevine sevine.

Russell belki yetmiş yıldır çağdaşlarını kızdırıp duruyor. Onun dine ve geleneksel ahlâk kurallarına karşı durmadan yaptığı saldırılara ve politika görüşünü sık sık değiştirmesine artık herkes alıştı. Russell'in herhangi bir olaydaki tutumunun ne olacağı önceden kestirilemez. Bu yüzden gazeteciler ona, «ihtiyar bunak» *adını takmışlardır.* Russell'a «ihtiyar bir timsaha benzeyen garip aristokrat» diyenler çoktur. Ama doksan üç yaşındaki bu ihtiyarı ilk olarak gördüğünüz zaman onu çok *hoş ve ilginç bulmaktan* kendinizi alamazsınız. Üzerinden bir iyilik ve tatlılık ışığı fışkırıyor gibidir. Bir çeşit saflık, duruluk gibi bir şey. Bu son nitelik onun en büyük güç kaynağı - ve belki de en büyük güçsüzlüğü. Karanlık ya da dolambaçlı herhangi bir şeyin bu beyaz saçlı çocukta yeri yoktur. Her zaman güleryüzlü ve alaycıdır. Gerçek düşüncelerini aşan sözlerle karşısındakini kışkırtmaya bayılır: «Herod hiçbir zaman kendini örnek bir insan olarak görmedi» dedi bana ve ekledi: «Ama bugün Batı Devletleri Herod'dan daha kötü işler yapıyor, milyonlarca çocuğu öldürmeye *hazırlanıyorlar.*» (Russell bu sözü ile konuşmayı yayımlayacak olan **Réalités** dergisinin zengin aydınlar çevresine takılmak istedi. Çünkü bundan önce **Clarté** ile yaptığı bir konuşmada yalnız Batı'ya çatmamış, «Doğu ve Batıdaki hükümetlerin saçma inadı yüzünden» sözünü kullanmıştı.)

«Küba için ne dersiniz, Lord Russell? Rusların saldırgan olduğunu kabul etmiyor musunuz?

«Hayır, hiçbir zaman. Kübalıları korkuttular. Onlar da kendilerini korumak için Ruslardan gerekli araçları istediler. Kübalıların kendilerini korumak için istedikleri çareye başvurmak haklarıydı. Amerika Küba'ya çıkmaktan vazgeçtiğini ilân eder etmez Ruslar roketlerini çektiler.»

İngiltere'nin bu en büyük «çözümcü»sünün Küba'nın kendini koruma hakkı üzerindeki sözlerine gerçekten kendisinin de inanıp inanmadığını anlamak güç. Ama şurası gerçek ki Russell o sırada Kennedy'nin korkunç sonuçlar doğurabilecek bir ultimatomu Kruçef'e göndermesine çok kızmış ve Kruçef'in de aşağıdan almasına çok sevinmişti. Bugün insanlığın çoğu atom savaşı felâketinin şimdilik uzak olduğunu ve atomun belki de hiç kullanılmayacağını sanıyorlar. Oysa Russell savaşın olabileceğini ve bu savaşın belki de çok yakında çıkabileceğini kabul ediyor. Atom bombasındaki korkunç yok etme gücünün devletleri atom kullanmaktan alıkoyacağına inanmıyor Russell: «Zavallı Nobel de bulduğu dinamiti kimsenin kullanmaya cesaret edemiyeceğini sanmıştı.» Devletler dengesine de inanmıyor Russell: «Ufak bir olayın, kazara çıkabilecek bir olayın elinde bütün alınyazımız» diyor.

Fransa'dan gelen genç bir Barışsever Grubuna hiç çekinmeden şunları söylemişti: «Bugünkü gençler şimdiye kadar görülmemiş bir gelecekle karşı karşıya: belki hiçbiri yaşamını doğal bir ölümle bitirmeyecek.»

Russell elbette silâhsızlanmadan yana, ama silâhsızlanma konferanslarına katılanlarda gerçekten iyi niyet olmadığı için bu konferanslardan çoğunun birer «hokkabazlık» olduğu kanısında. «İki taraf da çok güzel teklifler ileri sürüyor ve bu teklifleri karşı tarafın kabul etmiyeceğini umuyor.» Russell, Stalin'in ölümünden sonra Rusya'nın *silâhlı* bir emperyalizmden vazgeçtiğine inanıyor ve Kruçef'in «neye malolursa olsun atom savaşından kaçınmak gerektiğini anlayan tek büyük devlet adamı olduğuna inanıyor.

«Lord Russell, nasıl oluyor da sizin gibi bir filozof politikaya bu kadar büyük bir tutku ile karışıyor, bunu açıklayabilir misiniz?»

«Geçmişte benim için önemli olan yalnız felsefe ve matematikti. Bugün ise hepimizi, herkesi öldürmek için plânlar hazırlanıyor. Bu durum karşısında insanoğlunun alınyazısını önemsiyorsam kusuruma bakmayın...» Russell bir filozof olarak insanoğlunun alınyazısını pek önemsememiş, ona biraz hor bakmıştı. «Bugün de insanın evrende önemsiz bir yaratık olduğuna inanıyorum ve eğer evrene umursamazlıkla bakan, **şu zamanda, şurada** şunun olduğu ile ilgilenmeyen bir varlık varsa böyle bir varlık için insan ö*nemli değildir: insan onun kita*bının sonunda sadece küçücük bir nottur.»

Russell böyle düşünüyor, ama bütün yaşamı boyunca insanlığın mutluluğu için savaşmış bir bilgin. Zaman zaman yanılmadı değil, ama her zaman da yanıldığını sportmence kabul etti. Birçok kereler, ileride insanlığa felâket *getirecek olayları tam bir kesin*likle önceden gördü ve haber verdi. Russell bütün yaşamı boyunca kesinlik aradı. Onbir yaşında kardeşi ona geometri öğretmeye kalktığı zaman Euclid'in axiomlarını tanıtsız kabul etmeye yanaşmadı ve bu davranışa karşı koydu. Sonradan Tanrının varlığını kendi başına doğrulamaya karar verdi. Araştırmasını o kadar titizlikle yaptı ki sonunda bütün dinsel inançlarını yitirdi.

1931'de büyük kardeşinin ölümü ile kendisine aileden lordluk ünvanı *kalan Russell'ın çocukluğu* çok acı geçmişti. 1872'de doğmuş, daha dört yaşında iken hem annesini hem babasını kaybetmişti. Bunun üzerine İngiltere Dışişleri *Bakanı olan Lord John* Russell onu yanına aldı. Ama Lord da az sonra öldü. Russell'ı liberal düşünceli, katı ahlâk kurallarına bağlı büyükannesi yetiştirdi.

Russell'ın sıkılganlığı Cambridge'de geçti, konuşkan bir genç oldu. Kendini matematiğe verdi. Öğretmenlerinin kendisine yanlış çözüm yolları gösterdiklerini anlayınca matematikten vazgeçerek felsefeye başladı. Önce «idealist» doktrini kabul etti. Kant ile Hegel'in matematik alanında saçma birtakım doktrinler savundukları görüşüne *varınca* «idealizm»den vazgeçti. Evlendi ve yeniden matematiğe döndü. **Prince of Mathematics**'i yazdığı zaman otuzbir yaşında idi. Yedi yıl sonra Whitehead ile birlikte **Principia Mathematica**'yı yazarak matematikle lojik arasındaki aynılığı gösterdi. Bu iki kitap matematikçiler üzerinde büyük etkiler yarattı. Russell'ın biyografisini yazan Wood, bu kitapların birer metin kitaplarından çok, birer klâsik sayıldığını ve ancak yirmi kişinin bunları okuyabildiğini söyler.

1914'de kırkiki yaşına vardığı zaman birçok felsefe kitabı yayımlamış bulunuyordu. Ünlü bir *filozoftu artık. İngiltere'nin* savaşa girmesine bütün gücü ile karşı koyuyordu. Savaş yıllarında hükümetin tutumunu öylesine inatla ve öyle büyük bir güçle protes*to etti ki sonunda İngiliz* hükümeti profesörü Cambridge'den atmak ve altı ay hapse mahkûm etmek zorunda kaldı (Russell hapishanede **Introduction to the Philosophy of Mathematics**'i yazdı.) 1920'de Rusya'yı dolaştı, sevmedi. Çin'i dolaştı, çok sevdi. Karısından ayrıldı. Sosyoloji üzerine denemeler yazmaya başladı. İkinci kere evlendi. Çok küçük çocuklar için yepyeni görüşlü bir okul açtı. Karısından ayrıldı. Yeniden evlendi. Amerika'ya gitti. Amerikan düşünüşüne karşı çıktı, ve sonra İkinci Dünya Savaşı sırasında seks üzerindeki ahlâk dışı görüşlerinden ötürü New York Ü*niversitesinden atıldı. Gene* karısından ayrıldı. İngiltere'ye döndü. İngiltere ona yeniden kollarını açtı. 1949'da Russell'a Liyakat Nişanı verildi. 1950'de Nobel Edebiyat armağanını kazandı. Yine durmadan yazıyordu. Bu arada birkaç kısa hikâye de yazdı. Ve sonra 1952 de, seksen yaşında ye*niden evlendi.*

1957'de Alan Wood, Russell'ın biyografisini yazdı. Kitabın adı **Bertrand Russell: The Passionate Sceptic**'di. Wood biyografiyi sanki Russell ölmüş gibi geçmiş zaman kipi ile yazmıştı. Oysa 1958 yılında kendisi öldü. Russell ise 1937'de yazdığı oto biyografisine şöyle başlamıştı: «Üçüncü Lord Russell'ın (daha doğrusu Bertrand Russell'ın) doksan yaşında ölümü ile çok eski ibr geçmiş ile olan bağ kopmuş bulunuyor.»

«Bu biyografi» diyordu Russell kitapta, «1 Haziran 1962'de, benim biraz acı ama biraz gecikmiş ölümüm üzerine **The Times**'de ya*yımlanacak (ya da yayımlanmıya*cak).»

Ama Lord Russell daha yaşıyor ve bugün doksanüç yaşında. İki yıl önce sayısız kitaplarından bi- sayısı yetmişin üstnde) Kitabın adı: **Unarmed Victory.** Küba ve Çin - Hindistan buhranlarını inceliyor bu kitapta. Kral George'un bu deliden neden hoşlanmadığını anlamak zor değil.

«Belki kendisi için ben bir süs*tüm» dedi* Russell, «*Evet, ama* kendisi de serbest sevişmeyi filan savunan bir kişiydi. Biraz daha sert davranmam gerekirdi ona.»

«Ne demişti size?» (

«Şöyle bir şey: Lord Russell çok hareketli bir hayat geçirdiniz. Herkes bunu yapamaz, öyle değil mi? İçimden şöyle bir karşılık vermek geldi: Çok doğru Majesteleri, kardeşiniz Windsor Dükü bunu nekadar iyi anlamıştı... Yazık ki yalnız şöyle cevap verdim: Majesteleri, herkes kendi yolunda gider. Postacı kapı çala çala geçirir ömrünü. Ama herkes aynı şeyi yapamaz.»

İŞ BANKASI ÇİFTLİĞİ

Gerçekte bir kamu malı olan, Atatürk'ün kurduğu İş Bankasını sorumsuz ellerde bırakmaktayız. Bu kurumda cömertlik başta gelmektedir. Bu kurum, elindeki paralarla bir sürü yatırım yapmaktadır. Bunlara kısaca bir göz atalım:

İştiráklerinin toplamı son bilâncosunda 279 milyon liraya çıkmıştır. Banka bu yatırımdan 17,5 milyon lira gelir elde etmiştir. Yüzde 15'ten aşağı para kullanılmayan bu memlekette iştiráklerin kârı yüzde 6 oranındadır! Asıl kârların iştirak edilen kurumlara dağıtıldığı ihtimali tabii galiptir. Aynı faizle banka 279 milyonu, meselâ finansman sıkıntısı çeken TPAO'ya kiralasaydı, memleket daha fazla kalkınırdı. İş Bankasının kurumlara iştiráki, bu kurumları kuranların politik, mali etkileri oranındadır.

İştiráklerde neler yok? Sinema, sigorta, lâstik, ampul... İleride daha tafsilâtına gireceğimiz iktisadiyatımızda birinci, ikinci safa giremiyecek bir sürü işler... Memleketin asıl ana ihtiyacı olan sanayiinde bu iştiráklerin hiç mi hiç yeri yoktur.

Memleketimizde bu sene kurulan Amerikan - Türk Dış Ticaret Bankası A.Ş.'ne de İş Bankası 3,5 milyonla iştirak etmiştir. Bir bankanın diğer bankaya bu şekilde iştirakinin mânası nedir? Hangi alanda aczini görmüştür ki iştirak ettiği bankadan medet ummaktadır? Bunlara kim bakar, bunlardan kim sorumludur? Amerikalılara neden bir tatlı kâr alanı lüzumsuz yere açılmıştır? THY uçaklarının sigortasını, devlet kurumları dururken, usulsüz olarak Amerikalıların İş Bankası ile ortak kurdukları Tam Sigortaya peşkeş çekmek mi memleket hizmetidir?

Ya burada ücret tavanı? Bu bankadaki İdare Meclisi üyelerinin gelirlerini evvelki sayılarımızda anlatmıştık. Şimdi de Umum Müdüre geçiyoruz.

Başka başka adlar altında Umum Müdürün aldığı para, ayda 35 bin, evet 35 bin lirayı bulmakta ve bunu da geçmektedir.

Bir hafta sonu İstanbul seyahat ve ikameti, Avrupa ve Amerika pek cömert seyahat harcırahları vardır. Cumhurbaşkanımızın dahi ağzını sulandıracak, banka tarafından milyon sarfı ile yapılmış bir evi vardır.

Türkiyemizde bir ücret tabanı gibi bir ücret tavanı da olmak gerektir. İş Bankasındaki bu tavan, Amerikadaki gökdelenleri geçiyor. Maden işçisi Zonguldakta ayda 300 lira kazanır. Ziraat Bankası, Sümer Bank, Eti Bank Umum Müdürlerine ayda en çok 5 bin lira verilir. İş Bankası Umum Müdürünün bütün diğer avantajları ile ayda 40 bini geçen geliri, ne karşılığıdır? Bu memlekette kimse kimseden elli defa yüz defa yüksek kabiliyette ve bilgide değildir. Bu kabiliyet ve bilgi mahsulleri de «Dev çekiliş» ile, İş Bankasının yatırımları ile meydandadır.

İş Bankası İdare Meclisi üyeleri, fiilen Maliye Bakanı ile Umum Müdür tarafından seçtirilir.

Bunların mantıken Maliye Bakanlığına tâbi olmaları ve bankadaki kararları tasdik etmeden evvel Maliye Bakanlığının tasvibini almaları gerekirdi. Hazinenin, kamu yararının temsilcisi olarak bankanın bütün işlemlerini muntazaman takip ve kontrol etmesi görevi idi. Hazine temsilcisinin herhangi bir toplantıda ağzını açtığı görülmemiştir. Ancak bir Maliye Bakanı İdare Meclisi üyelerine dağıtılan temettüyü yarı yarıya indirmek uyanıklığını ve cesaretini gösterebilmiştir.

İdare Meclisi üyeleri ve Umum Müdür bu karşılıklı cömertliklerde Genel Kurulun her halükârda verdiği ve vereceği ibra kararlarına sığınmaktadırlar.

Halbuki Genel Kurulların ibra kararları kanunen muallelдir, yani muteber değildir. Şöyle ki:

Banka sermayesinin yüzde 12'si Hazineye, yüzde 30'u gelirlerini Tarih ve Dil Kurumlarına vasiyet ettiği Atatürk'e, diğer yüzde 30'dan fazlası da doğrudan doğruya İş Bankası Umum Müdürü ile İdare Meclisinin emri altındaki İş Bankası Emekli Sandığına, bunlardan geriye kalanı da bazı özel kişilere aittir. Atatürk'ün hisse senetlerini Genel Kurulda CHP temsil etmektedir.

İş Bankası Emekli Sandığının statüsü gereğince İdare Meclisi üyelerinin ikisini İş Bankası İdare Meclisi tâyin eder. 200 bin lirayı geçen işlemleri için İş Bankası İdare Meclisinin muvafakati gereklidir. Emekli Sandığının idare meclisine seçileceklerin Ankara'da oturmaları şart koşulmuştur. Umum Müdürün emrini yerine getirmiyecek bu kurumun İdare Meclisi üyeleri, İş Bankası memurları oldukları için Ankara dışına tâyin edilebilirler. Yâni İş Bankasının baş ortağı olan Emekli Sandığı, Umum Müdürün elindedir. Ve bu sâyede Umum Müdür, idare meclisine hâkim olabilmektedir!

İş Bankası, statüsü gereğince kendi hisse senetlerini satın alamaz. Bu demektir ki, kendi emrindeki bir kuruma da satın aldırtamaz. Bu kurum İş Bankası Umum Müdürünün emrindedir. Bu kurumun katıldığı ve oy verdiği Genel Kurulun ibra kararları kanunen muteber olmamak gerekir. Kamu çıkarlarının daimî temsilcisi olan Hazinenin, yani Maliye Bakanlığının bu ibra kararlarını kanuni yollarla iptal ettirmesi, kamu sermayesini israf edenlerden hesap sorması ve bu israfları sorumlularından maddeten tazmin ettirmesi bir devlet görevidir.

İş Bankasını bir an evvel sahipli kılmak, *idarecilerinin malî ve cezaî sorumluluklarını* tâyin ve tesbit etmek millî bir zarurettir. Bu müesseseyi ya Fransa'nın yaptığı gibi millîleştirmeli veya hakiki bir kooperatife mal etmelidir. Memlekette kontrolsuz, sorumsuz müessese bırakılamaz.

> ***Ne kumar, ne piyango***
>
> Bankaların ikramiyeleri ne kumardır, ne de piyangodur.
> Çünkü mevduat sahipleri için hiçbir zarar ve kayıp yoktur.
>
> YAPI ve KREDİ BANKASI

BİR BANKANIN İLANINDAN

HEM KUMARDIR, HEM LOTARYA...

Cemal Hüsnü Taray

(ANKARA HUKUK MEKTEBİ ESKİ PROFESÖRÜ)

Bu, bankaların «milyonluk» ve «dev» diye adlandırdıkları çekilişleridir. Bu sistemle halk, özellikle dar gelirliler, tasarrufa değil, kumara alıştırılmaktadır.

Kumarın nitelikleri, her tarafı ile bugünkü medeni Devletler Hukukunda tesbit edilmiştir. Muhtemel bir kazancın kumar olduğunu tâyin eden bu nitelikleri sıralıyoruz:

1. Düzenli bir kurala bağlanamaması (Désordre).
2. Belirsiz, kararsız olması, sebep veya sebepler sonucu olmaması (Indétermination).
3. Önceden bilinememesi (Imprévisibilité).
4. Olası olmayışı (Improbabilité).

Bizim Yargıtay içtihadında da kumar bahta talihe bağlı oyunlar diye târif edilmiştir.

İşte, bankalarca dağıtılan para ve apartman daireleri, evler kumarın bütün bu niteliklerini üstünde taşımaktadır.

İkramiyeler, kur'a çekilişi ile dağıtıldığı için de tam «lotarya» dır.

Bu cins bilgilerden haberdar olmak şöyle dursun toplumun milyonlarını istedikleri gibi kullanma yetkisini ellerine geçirenler tasarruf sahiplerinin hiç bir zarara uğramadıklarını ileri sürerek ikramiyelerin kumar olmadığını iddiaya yeltenmektedirler. Bu kadar saçmaya ancak kapılabilmek için herkesi kör ve âlemi sersem sanmak lâzımdır. Bu ikramiyeler, tasarruf sahiplerine ödenmesi lâzım gelen fazla faizlerin bir kısmıdır. Diğer kısmı da, sahte prestijleri sağlamak için ilânlara masraflara dökülmektedir.

Bizde tasarruf hesaplarına bankalar yüzde 3 veriyorlar. Faizin ucuz olduğu ve aldıkları faiz haddi yüzde 4'ü geçmeyen İsviçre'deki bankalar da tasarruf hesaplarına aynı miktar faiz vermektedirler. Bizdeki bankaların aldıkları faiz en aşağı yüzde 13'tür.

İki memlekette, bankaların aldıkları faizlere göre, tasarruf hesaplarına ayırdıkları paydaki farkları görüyor musunuz?

Asıl tasarruf, para yatıranlarda hiç bir emek ve bilgi karşılığı olmaksızın para ve apartman kazanmak tamamı değil, bu yüzde 1, yüzde 2 farkını değerlendirecek hesap zihniyetini uyandırmakla yaratılır.

Tasarruf bir insanda, bir toplumda psikolojik ve maddi iki eleman mahsulüdür. Psikolojik unsur, insanın ve toplumun, kendisinin ve yakınlarının geleceği hakkında endişe duyma olgunluğudur. Maddi eleman da bu endişenin etkisi altında bugünkü ihtiyaçlarını tam karşılamaktan veya bazı zevklerini yerine getirmekten vazgeçmenin mahrumiyetine katlanmaktır.

Çoğunluğu, dar gelirlilerin mahrumiyetlerinden birikən işte bu mevduata bankalar, Maliye Bakanlığının, Parlâmentonun ve Türk Milletinin gözleri önünde millî servetten refaha sefahata varan israflar yapmaktadırlar. Bu israfın tek sebebi, müesseseye ve başındakilere kâr sağlamaktır. Formülleri, kaz gelen yerden tavuğu esirgememektir. Halbuki tavuk da, kaz gibi aynı kaynaktan geliyor.

Gençliği, tahammülü güç yokluklar içinde okumaya çırpınırken, 1930'dan beri teknik okullarının yetiştirdiği hemen bütün teknisyenleri memleketi işsizlikten terkederken, ekonomiai kârcılar ve para feodalleri elinde allak bullak olan milletin umumi servetinden mühim bir kısmı bu kadar insafsızlıkla rüzgâra yükletilemez. Medeni ülkelerdeki bankalardan hiç biri bu yola sapmamıştır. Bizde çalışan Hollanda Bankası ile Banka Komerciyale İtalyana da ciddiyetlerini bu yolda harcamadılar.

Tam mânasıyla toplum malı olan İş Bankasının bu ikramiyelere ve bunların ilân ve masraflarına yatırdığı miktar 30 milyondur.

Bütün bankaların bu ikramiye ve ilân masrafları yekûnu ile bu memlekette ayrıca işler kurabilecek insanlar yok mudur?

İkramiye işlerinde hiç kafa yormadan, her hangi bir iktisadi bilgi edinmeyen uğraşmadan kâr etme hırsının ne kadar hâkim olduğunu göstermek için, kulağımıza gelen İş Bankasına yapılmış bir teklifi anlatacağız.

İş Bankasına tarafımdan yapılan bahis konusu teklif şudur:

«Madem ki Bankalar Birliği Genel Kurulundan bu ikramiye ve ilânlar israfının önüne geçilmesi hakkında karar alamıyacağınızı söylüyorsunuz, geçirdiğiniz yapıcı fikir kıtlığı devresinde İş Bankasında olsun bari ikramiyeleri memlekete faydalı bir akıma çeviriniz. Hesaplarına kur'a çıkanlar okutmak için bir, iki çocuk ve genç göstersinler. İş Bankası, bu ikramiyeler ve masrafları ile memleket içinde 400 çocuk, hudutlarımız dışında da 200 genci rahat rahat okutabilir. Çocuk ve gençlerin eğitim masrafları da kendilerinin şeref borcu olsun, tahsillerini bitirdikten sonra borçlarını istedikleri zaman, istedikleri şekilde ve istedikleri oranda ödesinler. Bunlar bir fonda toplanır ve aynı maksatla kullanılır. Memlekete kumara itme yerine bilgi seviyesine hizmet edilir, şeref borcunun ödenmesine alışılır ve bankaya da bütün hayatların ca bağlı esaslı müşteriler kazandırılır.»

Bunun düzenlenmesi ekonomik ve sosyal bilgilere dayanan çalışma isterdi. İş Bankası ortamında teklife iltifat edilmemiş. «Dev Çekiliş» israflarına var kuvvetleriyle ve inatlarıyla devam ettiler.

Devam ettiler çünkü İş Bankası sahipsiz, kontrolsüz ve sorumsuz ellerdedir.

Umumiyetle bütün bankaların memleketteki faaliyetleri çok daha hayırlı ve verimli olabilir. Her üç ayda hesabı kesilen senelik yüzde 13, ki bazı hallerde bu yüzde 40'a kadar da yükseliyor, faizle hangi istihsal sahamız genişleyebilir ve hangi istihsal sahası yeniden açılabilir? Nakit sermaye kirası yüzde 13 olan memleket kalkınabilir mi? Tarım, sanayi mübadele ve çeşitli hizmetler bu memlekette, spekülâsyon karışmadan, yüzde 13 rant getirir mi? Bu üç ayda yüzde 13, senede yüzde 20'yi de geçer. Başka diyarlarda devlet ve Merkez Bankaları faiz ve iskonto hadlerini tâyin ederler. Devletin bir para politikası vardır. Bizde bodurlaştırılmış Merkez Bankası, bankalara kontenjanla kredi açmaktadır. Merkez Bankası halbuki, aldığı senetleri hakiki ticari muamelelerden doğup doğmadıklarını tetkik ettikten sonra iskonto etmeliydi. İskonto haddini ve hacmini iktisadi vaziyet ve istenilen dengeye göre düzenlemeliydi. Bu suretle spekülâtif senet ve poliçelerin önüne geçilmiş olacaktı. Kanunda tâyin edilmiş kredi haddinin, aynı elden muhtelif şirketler yaratılarak hesapsız aşılmasına meydan verilmiyecekti. Kredi isteyenlere istedikleriden fazla verilerek bu fazlanın arsa, hisse senedi ve tahvillere, bir nevi cebirle yatırılmasına meydan verilmiyecekti. Şirketler kurularak, bugün İstanbulun hemen her yerinde, ta Tanga bostanlarına kadar arsa spekülâsyonu yapılmaktadır. Bütün bunlar hakkında meclis soruşturması açılması zamanı gelmiştir. Sosyal adalet devrinde Türkiyeyi paralı derebeyler (feodalité financière) rejimine girmekten kurtaralım.

Bankalar her çeşit üretim, mübadele ve servet dağılımı sahalarınca kanunun etkili organlarıdır. Devletin bunları kontrol etmesi şarttır. Bugünkü Bankalar Kanunu bankacı geçinenlerin Mecliste etkili oldukları zamanda çıkarılmıştır. Bu kanunla, bankalarda devlet kontrolu ortadan kaldırılmış, fazla olarak 74. maddesiyle devletin de üstüne geçilmiştir. Bu kanunun 32. maddesi, bankalara lotarya hakkı vermektedir.

Bütün devletler, lotaryayı tekellerinde tutarlar. Ancak Hazine menfaatleri için, o da özel bir kanunla, Maliye Bakanlıkları lotaryaya müracaat edebilir. 1836'dan beri özel bir kanun olmadıkça lotaryalar Fransa'da tamamen yasaktır. 1933 tarihli bir kanun, yalnız devlet yararına lotaryayı kabul etmiştir. Hayır işleri için mahdut rakamlarla lotaryalar da idari izne bağlanmıştır.

Aynı kanunun 72. maddesi, Bankalar Kuruluna ceza miktarını takdir etmek hakkını bile veriyor.

74. maddesi, banka sırlarını dışarıya verenleri askeri hafiyelerden daha ağır cezalandırmaktadır. Bankalarda sır, İkinci Dünya Savaşı'ndan evvelki çağa aittir. Bütün medeni ülkelerde bankalardaki yolsuz işlerin açığa vurulması şart koşulmuştur. Gizlilik, dalavere işlerinden kaldırılmıştır. Ellerindeki tasarruf paralarını cezaî sorumluluk olmaksızın istedikleri gibi kullanıp kaybedenlerin cezasını, gayet garip olarak, devlet üzerine almaktadır. Bilgililerin hazırlayacakları yeni bir Bankalar Kanununa şiddetle ihtiyacımız vardır.

Fransa, Devlet Bankası olan Banque de France ile dört en büyük özel mevduat bankasını millîleştirmiştir ve bu suretle devletin para politikasının tam tatbiki sağlamlaştırılmıştır.